

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

« ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ »

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο Γεώργιος Καρτάλης και οι προσπάθειες διαμόρφωσης πολιτικής σύγκλισης με την Αριστερά. Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΔΚΕΛ) ως εγχείρημα για την συγκρότηση πολιτικά, ιδεολογικά, οργανωτικά και κομματικά του «Αριστερού Κέντρου» του μετεμφυλιακού πολιτικού και ιστορικού πεδίου της περιόδου 1952-1957.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γιώργος Γεωργακόπουλος

A.M. 115M027

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Προκόπης Παπαστράτης

Αθήνα, 2018

Τριμελής Επιτροπή

1. Προκόπης Παπαστράτης,

Ομότιμος καθηγητής Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

2. Μαρία Σπηλιωτοπούλου,

Διευθύντρια Σπουδών στην Ακαδημία Αθηνών.

3. Φανή Κουντούρη,

Επίκουρη Καθηγήτρια Πολιτικής Επιστήμης, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Copy right © Γιώργος Γεωργακόπουλος, 2018.

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσης διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή της προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στον πατέρα μου Βασίλη Γεωργακόπουλο

Ευχαριστίες

Οφείλω να εκφράσω τις βαθιές μου ευχαριστίες μου στον καθηγητή κ. Προκόπη Παπαστράτη για τη διαρκή καθοδήγηση και την με υπομονή αληθινού παιδαγωγού, υποστήριξη του για την εκπόνηση της διπλωματικής αυτής εργασίας.

Είναι αναπόδραστη ανάγκη να ευχαριστήσω τον κ. Γιάννη Κουτή και τον κ. Ευγένιο Παπαδόπουλο από το Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας & Τεκμηρίωσης Βόλου για την πολύτιμη βοήθεια τους στην έρευνα που έκανα στο αρχείο του Γ. Καρτάλη. Η εργασία αυτή δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς τη βοήθεια σε τεχνικό επίπεδο αλλά και τις πολύτιμες πληροφορίες που πήρα από τις τόσο ενδιαφέρουσες συζητήσεις μαζί τους.

Θερμότερες ευχαριστίες οφείλονται στην κ. Άντα Κάπολα των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας για την εξαιρετικά σημαντική βοήθεια της στην ερευνητική μου αυτή απόπειρα.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα Σπηλιωτοπούλου και την κα. Κουντούρη οι οποίες με τις συμβουλές και τις διορθώσεις που μου υπέδειξαν βοήθησαν σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στους ανθρώπους των Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη και του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου για την πολύτιμη βοήθεια τους.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	7
ABSTRACT	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
Α.ΜΕΡΟΣ.....	10
Αποτύπωση της πολιτικής διαδρομής του Γ. Καρτάλη την περίοδο 1953-1957	10
Κεφάλαιο 1. Η πολιτική διαδρομή του Γεωργίου Καρτάλη και το εγχείρημα του ΔΚΕΛ	10
1.1. Η πολιτική αφετηρία του Γ. Καρτάλη.....	10
1.2. Η αλλαγή της πολιτικής θεώρησης και η δεκαετία του 1940	11
1.3. Η πολιτική πορεία στη μετεμφυλιακή πολιτική πραγματικότητα.....	14
1.4. Η ρήξη με τον Πλαστήρα και η ίδρυση του ΔΚ.....	16
1.5. Η συγκρότηση του ΔΚΕΛ.....	20
2. Ο Καρτάλης και η Αριστερά.....	23
3. Το πολιτικό τοπίο με ορίζοντα τις δημοτικές εκλογές του 1954	29
3.1. Προγραμματικός Λόγος και Πολιτικές του ΔΚΕΛ	29
3.2. Οι δημοτικές εκλογές του 1954.....	32
Οι θέσεις του ΔΚΕΛ.....	32
Οι πολιτικές διεργασίες.....	34
3.3 Τα αποτελέσματα των Δημοτικών εκλογών του 1954	37
4. Ο Γ. Καρτάλης ως Δήμαρχος Βόλου.	38
5. Το πολιτικό τοπίο μετά τις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1954	43
6. Η προώθηση της πολιτικής του «γιγαντιαίου συνασπισμού» και οι εθνικές εκλογές του 1956	47
6.1.Ο θάνατος του Α. Παπάγου και οι διεργασίες που ακολουθούν	47
6.2. Η συγκρότηση της Δημοκρατικής Ένωσης	49
6.3.Ερμηνεία των αποτελεσμάτων	58
7.Το μετεκλογικό πολιτικό τοπίο	61
Επίλογος	65

B ΜΕΡΟΣ. Ιδεολογικά χαρακτηριστικά και ανίχνευση των πολιτικών επιλογών	66
Κεφάλαιο 8. Προγραμματικές Αρχές και Ιδεολογική Πλαισίωση	66
8.1.Ο ιδεολογικός χαρακτήρας του ΔΚΕΛ.	66
8.2. Οι θέσεις του ΔΚΕΛ στην προεκλογική περίοδο 1954-1956	68
8.3.Άξονες Πρακτικού Ίδρυσης.....	72
Α'. Οικονομική και κοινωνική πολιτική	72
Β'. Εθνική Πολιτική	73
Γ'. Εσωτερική Πολιτική	78
8.4 Προγραμματικός Λόγος και Ιδεολογικές Αρχές ως αναφορές πολιτικής επικοινωνίας.....	78
Η ιδεολογική βάση του Δημοκρατικού Κόμματος.....	81
9. Η οργανωτική συγκρότηση.....	82
Άξονας IV του πρακτικού ίδρυσης.....	82
Οργάνωση	82
10. Οι διεργασίες ανάμεσα στον Καρτάλη και την Αριστερά την περίοδο 1953-1956 και οι θέσεις του ΚΚΕ.....	93
10.1. Γεώργιος Καρτάλης και Μιλτιάδης Πορφυρογένης	93
10.2. Θέσεις του ΚΚΕ μέσα από τα επίσημα κείμενα	99
10.3. Η 5 ^η Ολομέλεια του ΚΚΕ	101
Οι θέσεις Πορφυρογένη.....	103
Η επιβεβαίωση της ύπαρξης γραπτής συμφωνίας.....	106
10.4. Η διαμόρφωση της στρατηγικής από την 4η στην 5η Ολομέλεια	109
Η πατριωτική δημοκρατική αλλαγή του Μ. Πορφυρογέννη	117
10.5. Οι θέσεις Ζαχαριάδη στις αρχές του 1956 και οι διεργασίες που ακολουθούν .	118
11.Η θεώρηση του αμερικανικού παράγοντα	120
12.Συμπεράσματα	123
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	129
Βιβλιογραφία.....	132
ΠΗΓΕΣ.....	135

Περίληψη

Η παρούσα εργασία με τον τίτλο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και οι προσπάθειες διαμόρφωσης πολιτικής σύγκλισης με την Αριστερά. Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού (ΔΚΕΛ) ως εγχείρημα για την συγκρότηση πολιτικά, ιδεολογικά, οργανωτικά και κομματικά του «Αριστερού Κέντρου» του μετεμφυλιακού πολιτικού και ιστορικού πεδίου της περιόδου 1952-1957* εστιάζει στη μελέτη της πολιτικής διαδρομής του Γεωργίου Καρτάλη και του Δημοκρατικού Κόμματος Εργαζομένου Λαού και την προσπάθεια συνεργασίας με την Αριστερά την περίοδο του 1953-1957. Για την ολοκλήρωση της ακολουθήθηκε, η μεθοδολογία της βιβλιογραφικής μελέτης και της επισκόπησης πηγών αρχειακού υλικού.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας αποτυπώνεται η πολιτική διαδρομή του ΔΚΕΛ υπό την ηγεσία του Γεωργίου Καρτάλη ενώ στο δεύτερο μέρος αισθητοποιείται η θεωρητική επεξεργασία και η εννοιολογική πλαισίωση των όρων που συγκροτούν το πλέγμα ενδιαφερόντων του πεδίου της εργασίας καθώς αρθρώνεται η παρουσίαση του προγραμματικού και οργανωτικού σχεδιασμού, των ιδεολογικών προτάσεων και των πτυχών της συνεργασίας με την Αριστερά που θα υλοποιήσουν το όραμα για μια πολιτική που θα αναδείξει το αριστερό Κέντρο ως τον πυλώνα της πολιτικής πραγματικότητας της δεκαετίας του 1950 σε μια ανασύνθεση της διαιρετικής τομής Δεξιάς- Αντιδεξιάς.

Λέξεις Κλειδιά

Γεώργιος Καρτάλης, Μιλτιάδης Πορφυρογένης, Νίκος Ζαχαριάδης, Δημοκρατικό Κόμμα, Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού, Δημοκρατική Ένωση.

ABSTRACT

The current essay, entitled “*Georgios Kartalis and the efforts for Convergence policy-making with the Left. The Democratic party of the working people as an attempt of political, ideological and organizational assembly of the left center in the post civil war period 1953-1957*” focus on Georgios Kartalis’ political history and the Democratic party’s of the working people route with focal point the collaboration with the Left.

That study has been completed using bibliographic research and analyzing data concerning this sector that had been gathered by historic archives.

In the first part the case study is fragmented with the strategic plan for the development of the “left center” under Kartalis’ leadership and DKEL’s formation. In the second part, a theoretical analysis and a conceptual formulation are held concerning essay’s area and especially the ideological and political aspect of an anti right divisional section in political life.

Key Words.

Georgios Kartalis , Miltiadis Porfirogenis, Nikos Zaxariadis, The Democratic party of the working people, The Democratic party, The Democratic Union

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στο να αποτυπώσει και να πλαισιώσει ερμηνευτικά τις διεργασίες σε επίπεδο πολιτικής και κοινωνίας ανάμεσα στο προοδευτικό ρεύμα του Δημοκρατικού Κέντρου και την Αριστερά, με ιδιαίτερη στόχευση τις επιλογές οι οποίες χαρακτήρισαν την προσπάθεια συγκρότησης του ΔΚΕΛ και την απόπειρα συνεργασίας του με το ΚΚΕ έμμεσα και την ΕΔΑ άμεσα, η οποία και υποστασιοποιήθηκε με τη μυστική συμφωνία Καρτάλη Ζαχαριάδη. Η συμφωνία αυτή αποτυπώθηκε στο πολιτικό σκηνικό κυρίαρχα στις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1954 και εμβληματικά με την εμφάνιση της Δημοκρατικής Ένωσης ως το πολιτικό σχήμα που αμφισβήτησε με δυναμισμό την κυριαρχία της Συναγερμικής και της Καραμανλικής στη συνέχεια συντηρητικής παράταξης στο πολιτικό σκηνικό.

Α.ΜΕΡΟΣ

Αποτύπωση της πολιτικής διαδρομής του Γ. Καρτάλη την περίοδο 1953-1957

Κεφάλαιο 1. Η πολιτική διαδρομή του Γεωργίου Καρτάλη και το εγχείρημα του ΔΚΕΛ

1.1. Η πολιτική αφετηρία του Γ. Καρτάλη

Ο Γ. Καρτάλης υπήρξε μέλος ιστορικής και σημαντικής πολιτικής οικογένειας της Θεσσαλίας με εξαιρετική κοινωνική και πολιτική ισχύ. Ενδεικτικό ήταν ότι ο παππούς του Γ. Καρτάλης υπήρξε στη δεκαετία του 1880 πρώτος δήμαρχος Βόλου και ιδρυτής του Καρταλικού κόμματος που δέσποσε στα πολιτικά πράγματα της Θεσσαλίας και συνδεόταν πολιτικά με τον Χ. Τρικούπη¹. Το καρταλικό κόμμα θα ενταχθεί στην αντιβενιζελική παράταξη από τη δεκαετία του 1910.

Ο Γ. Καρτάλης τελειώνει το σχολείο στη Γενεύη και ακολουθεί ένα εντυπωσιακό κύκλο σπουδών, εξαιρετικά υψηλού επιπέδου, στα Νομικά στο Μόναχο και στη Λειψία, στα Δημόσια Οικονομικά και την Κοινωνιολογία στην Αγγλία (London School of Economics) και στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης.

Χαρακτηριζόμενος από βαθιά παιδεία και διεθνή θεώρηση των πραγμάτων, αποτυπώνει στον πολιτικό του λόγο ικανότητα σύνθεσης. Ιδιαίτερη σημασία έχει η διατριβή του στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας: *Οι ελληνικοί νόμοι περί ευθύνης υπουργών*². Είναι μια πρώτη ένδειξη του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος του για τα δημόσια πράγματα. Άλλωστε ο θείος του Κωνσταντίνος Καρτάλης, επί σειρά ετών βουλευτής και Δήμαρχος Βόλου, αυτός που διαδέχθηκε τον πατέρα του Γ. Καρτάλη Αντώνη, βουλευτή και υπουργό στην κυβέρνηση Γούναρη στην ηγεσία της οικογένειας και την πολιτική κόνιστρα είχε συνοψίσει όπως παρατηρεί ο Η. Νικολακόπουλος τις οικογενειακές παραδόσεις στη φράση «Ένας Καρτάλης δεν σπουδάζει, παρά για να

¹ Καρτάλης Γιάννης, «Ο Γ. Καρτάλης και η εποχή του» σε Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.18,

² Ο.π., σ.16.

κάνει πολιτική³». Όταν ο Κ. Καρτάλης πεθαίνει το 1933 αιφνίδια, χτυπημένος και αυτός από την τραγική μοίρα των Καρτάληδων να πεθαίνουν πρόωρα, ο Γ. Καρτάλης διακόπτει τις σπουδές του για να επιστρέψει και να αναλάβει το νήμα της πολιτικής συνέχειας της οικογένειας Καρτάλη.

Είχε ως πρώτη πολιτική κίνηση, θέσει υποψηφιότητα για τη δημαρχία του Βόλου το 1934, πολιτική μάχη η οποία χάνεται για λίγες ψήφους. Το 1935 εκλέγεται βουλευτής με το Λαϊκό Κόμμα και ορκίζεται υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας στις κυβερνήσεις Π. Τσαλδάρη(19/7/1935-10/10/1935) και Γ. Κονδύλη ως πρώτος Υπουργός Εργασίας το οποίο ο ίδιος συστήνει με νόμο(16/10/1935-30/11/1935)⁴. Παρά το γεγονός ότι η προέλευση του είναι ένα συντηρητικό κόμμα, η θητεία του υπήρξε στοχευμένη στη βελτίωση «των ασθενέστερων οικονομικώς τάξεων» και στην κωδικοποίηση της νομοθεσίας, την προσαρμογή της στις διεθνείς συμβάσεις ενώ θεσμοθετήθηκαν ρυθμίσεις για την επανασύσταση των συνδικαλιστικών οργανώσεων και την καθιέρωση κατώτατου ορίου ημερομισθίου⁵. Επανεκλέγεται στις εκλογές του Ιανουαρίου του 1936 αλλά η Δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου θα σηματοδοτήσει την πολιτική του μετατόπιση στον ευρύτερο δημοκρατικό, προοδευτικό χώρο.

1.2. Η αλλαγή της πολιτικής θεώρησης και η δεκαετία του 1940

Ο Κομνηνός Πυρομάγλου⁶ υποστηρίζει πως «Η πραγματική πολιτική ιστορία του Γ. Καρτάλη αρχίζει από την επαύριον της 4ης Αυγούστου». Κατατάσσεται ως εθελοντής στο αντιαεροπορικό πυροβολικό⁷ στον πόλεμο που ξεκινά τον Οκτώβριο του 1940 και ήδη από το 1942 είναι μέρος της Εθνικής Αντίστασης ως ιδρυτικό μέλος της ΕΚΚΑ. Στρατιωτικό σκέλος της ΕΚΚΑ είναι το 5/42 το οποίο δραστηριοποιείται στην Παρνασσίδα με αρχηγό τον Ψαρρό. Η οργάνωση «οπωσδήποτε γνωρίζει πως βαδίζει επί ξυρού ακμής» καθώς η εξάρτηση από τις αγγλικές προθέσεις υπονομεύει

³Νικολακόπουλος Ηλίας, «Γ. Καρτάλης :ο πολιτικός που αδικήθηκε από την εποχή του» στα *Νέα*,15/1/2000.

⁴Καρτάλης Γιάννης, «Ο Γ. Καρτάλης και η εποχή του» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. σ.19

⁵Ο.π.,σ.19.

⁶Πυρομάγλου Κ., *Ο Καρτάλης και η εποχή του 1934 – 1957.Τόμος Α*, 1965. σελ. 99

⁷Παπαστράτης Προκόπης, «Ο Γ. Καρτάλης στην Κατοχή» σε Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.56,

την ανεξαρτησία της οργάνωσης⁸. Ο Π. Παπαστράτης θέτει την παράμετρο της διασύνδεσης του πως βλέπει η ΕΚΚΑ και ο Καρτάλης το ρόλο της Αγγλίας στα ελληνικά πράγματα και το πώς εντάσσουν οι Άγγλοι την ΕΚΚΑ και τον Καρτάλη στην πολιτική τους για την Ελλάδα⁹. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο καταστατικό της ΕΚΚΑ (Απρίλιος 1943) γίνεται λόγος για « λαοκρατούμενη δημοκρατία και κοινωνικοποιήσεις και όχι κρατικοποιήσεις των τεχνικών και οικονομικών μέσων» και οι Άγγλοι ενοχλούνται με τον συντάκτη του για τον οποίον πιστεύουν πως είναι ο Καρτάλης¹⁰, καθώς ανιχνεύουν μια διακριτή τάση του αστικού κόσμου (ΔΚ του Γ. Παπανδρέου, ΕΔΕΣ) να εγκολπώνει σοσιαλιστικές ιδέες που προβάλλει κατεξοχήν το ΕΑΜ.

Η πρώτη διάλυση του 5/42 στα μέσα του Μαΐου 1943 και η αναγκαστική αυτοδιάλυση του τον Ιούλιο του 1943 καταδεικνύει μια στόχευση της ηγετικής του ομάδας να αποφύγει την κλιμάκωση και την εκτροπή σε εμφύλια σύγκρουση. Η επιμονή του Καρτάλη να επανασυγκροτηθεί το 5/42 αποσκοπεί αφενός στη σύνδεση του με τον αστικό πολιτικό κόσμο ως το μόνο μη ΕΑΜικό ένοπλο τμήμα στην περιοχή κοντά στην Αθήνα όσο και στην αναγνώριση στην ΕΚΚΑ πρόσθετου πολιτικού βάρους ως οργάνωση με ένοπλο τμήμα στις συνομιλίες που θα γίνουν στο Κάιρο τον Αύγουστο του 1943¹¹. Ωστόσο η αδυναμία της ΕΚΚΑ να αποσπάσει ζωτικό χώρο από το ΕΑΜ, είτε σε στρατιωτικό είτε σε πολιτικό επίπεδο αποδυναμώνει τη σημασία της στα μάτια του Αγγλικού παράγοντα. Ο Καρτάλης θα λάβει πρωταγωνιστικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις στο Μυρόφυλλο και στην Πλάκα τον Φεβρουάριο του 1944 και οι οποίες οδήγησαν σε μια προσωρινή παύση των εχθροπραξιών. Η συμφωνία δίνει τη θέση της σε μια κλιμακούμενη ένταση ανάμεσα σε ΕΚΚΑ και ΕΛΑΣ η οποία οδηγεί στην διάλυση του 5/42 και τον θάνατο του Ψαρρού. Ωστόσο, ο αγγλικός παράγοντας επιμένει στην πολιτική διαχείριση των πτυχών της υπόθεσης και θέτει ως κυρίαρχο στόχο την επίτευξη της συμφωνίας στη διάσκεψη του Λιβάνου¹². Στη διάσκεψη του Λιβάνου ο Γ. Καρτάλης θα επιτεθεί με δριμύτητα στο ΕΑΜ και θα υπηρετήσει στην κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου ως υπουργός Τύπου και Πληροφοριών από τις 8 Ιουνίου. Ο Σεφέρης σημειώνει ότι σε

⁸ Ο.π., σ. 59.

⁹ Ο.π., σ. 58.

¹⁰ Ο.π., σ. 58.

¹¹ Ο.π., σ. 60-61.

¹² Παπαστράτης Προκόπης, « Ο Γ. Καρτάλης στην Κατοχή» σε Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ. 63-84.

μια συνέντευξη τύπου κατά την παραμονή του στο Λονδίνο, την 1^η Αυγούστου του 1944 δηλώνει σε ερώτηση για τον θάνατο του Ψαρρού «θα ήταν προδοσία της μνήμης του και του αγώνα του, αν ο θάνατος του γινόταν αφορμή άλλων εμφυλίων σπαραγμών»¹³. Ο Καρτάλης απολαμβάνει της οριακής εμπιστοσύνης του αγγλικού παράγοντα σε αυτή την περίπλοκη πολιτική κατάσταση αλλά η σχέση του με τον πρωθυπουργό διολισθαίνει συνεχώς στην ψυχρότητα ενώ οι θέσεις του για τον Βασιλιά και τα τάγματα ασφαλείας προκαλούν ενόχληση και αντιδράσεις. «Η πόλωση που οξύνεται δημιουργεί ασφυκτικά περιθώρια για πολιτικούς με ανεξάρτητη σκέψη»¹⁴. Στις 18/10/1944 απομακρύνεται από τη θέση του ενώ ανέλαβε υπουργός Άνευ Χαρτοφυλακίου από 23/10/1944 μέχρι τις 3/1/1945 και μεταγενέστερα ορκίζεται υπουργός Εφοδιασμού στην κυβέρνηση Σοφούλη από τον Νοέμβριο του 1945 μέχρι τις 4 Απριλίου του 1946 ως άτυπος επικεφαλής της ομάδας της «Ελευθερίας» με την έντονη παρέμβαση του Βρετανού πρεσβευτή Λήπερ και παρά την αντίδραση του Δαμασκηνού¹⁵.

Είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικό των οσμώσεων στο χώρο του κέντρου, πως εξαιτίας του πολιτικού διαγκωνισμού Σοφούλη και Βενιζέλου, ο Σ. Βενιζέλος στα πλαίσια αποδόμησης της κυβέρνησης Σοφούλη εξέδωσε δήλωση στις 29/12/1945 ότι ήταν υπέρ της συνεργασίας Λαϊκών και Φιλελευθέρων αφού ο Σοφιανόπουλος και ο Καρτάλης θα οδηγούσαν την κυβέρνηση Σοφούλη στην αγκαλιά του ΕΑΜ¹⁶. Είναι επίσης χαρακτηριστικό πως ο Σοφούλης θεωρούσε τους Καρτάλη και Καφαντάρη ως αδιάλλακτους αντιμοναρχικούς, ανίκανους να διαισθανθούν την ιδιαιτερότητα των συνθηκών και αναγκών της πολιτικής πραγματικότητας και επιχείρησε σταδιακά να τους απομονώσει¹⁷.

Στις 9 Μαρτίου 1946 ο Καφαντάρης γνωστοποιεί τη θέση του για αποχή από τις εκλογές. Οι δηλώσεις αυτές δημοσιεύθηκαν στον αθηναϊκό τύπο στις 10 Μαρτίου μαζί με τις δηλώσεις του Καρτάλη και του Μυλωνά. Ωστόσο ο Σοφούλης δεν υποχώρησε.

¹³ Νικολακόπουλος Ηλίας, «Γ. Καρτάλης : ο πολιτικός που αδικήθηκε από την εποχή του» στα *Νέα*, 15/1/2000.

¹⁴ Παπαστράτης Προκόπης, ό. π, σ 79.

¹⁵ Νικολακόπουλος Ηλίας, «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού, σε Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.35-36.

¹⁶ *Καθημερινή*, 29/12/1945

¹⁷ Λυμπεράτος Μιχάλης *Στα πρόθυρα του εμφυλίου*, Αθήνα, 2006. σ.455

Η επιλογή της αποχής από τις εκλογές του 1946 σημαντικού τμήματος των δυνάμεων του Κέντρου θα συμβάλλει στη δημιουργία όρων και προϋποθέσεων για την αναδιάταξη του χώρου και τον ιδεολογικό και πολιτικό του επαναπροσδιορισμό σε επίπεδο μακροπρόθεσμο και με ορίζοντα τις πολιτικές διεργασίες στην μετεμφυλιακή Ελλάδα. Η κοινή απόφαση για αποχή ωστόσο δεν θα βοηθήσει στην οργανωτική, πολιτική και προγραμματική ενοποίηση. Οι ακραίες και συνεχώς οξυνόμενες συνθήκες που η εμφύλια διαμάχη δημιουργεί αποδυναμώνει την προσπάθεια για ιδεολογικό και πολιτικό προσδιορισμό με απήχηση στην κοινωνία καθώς ο διχασμός εντείνεται και βαθαίνει.

Κατά τη διάρκεια της εμφύλιας σύρραξης ο Καρτάλης θα παραμείνει σταθερά υποστηρικτής της διακοπής της σύγκρουσης. Θα είναι ένας από αυτούς που υπέγραψαν το ιστορικό τηλεγράφημα των εννέα προς τον πρόεδρο της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών Έβατ, Αυστραλό υπουργό των Εξωτερικών με το οποίο ζητείτο η παρέμβαση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την κατάπαυση της εμφύλιας διαμάχης και της εμπέδωσης της ειρήνης στα Βαλκάνια¹⁸.

Η μετεμφυλιακή πολιτική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από την έκταση και την ένταση της κρατικής καταστολής, τις ασφυκτικές συνθήκες για κοινωνικούς αγώνες, νεολαιίστικες διεκδικήσεις, πολιτικές δράσεις και ιδεολογικές αναζητήσεις. Τα προβλήματα αφορούσαν τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών, τη λειτουργία της δικαιοσύνης, την υπεράσπιση των δημοκρατικών θεσμών.

1.3. Η πολιτική πορεία στη μετεμφυλιακή πολιτική πραγματικότητα

Στις εκλογές του 1950 συνεργάστηκε με την ΕΠΕΚ των Πλαστήρα–Τσουδερού και ανέλαβε υπουργός Οικονομικών, από 15 Απριλίου μέχρι 21 Αυγούστου του 1950 (Κυβέρνηση Νικολάου Πλαστήρα 1950), ενώ επί της κυβέρνησης Πλαστήρα του 1951, ανέλαβε υπουργός Συντονισμού(27/11/1951-11/10/1952), υπεύθυνος για το σύνολο των επιλογών στο πεδίο άσκησης της οικονομικής πολιτικής αφήνοντας διακριτό έργο, το οποίο ο Α. Αγγελόπουλος στην νεκρολογία που αφιέρωσε στον

¹⁸ Λιναρδάτος Σπ, «Ο Γ. Καρτάλης και η Αριστερά» σε Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.105

Καρτάλη, στο περιοδικό « Νέα Οικονομία» θεωρεί ότι συνέβαλε καταλυτικά στην οικονομική ανάπτυξη στη δεκαετία του 1950 και 1960¹⁹.

Η εμβληματική παρουσία του Ν. Πλαστήρα στον χώρο του κέντρου θα οδηγήσει στη δημιουργία της ΕΠΕΚ στις 13/1/1950 ως συνασπισμός του Κόμματος Προοδευτικών Φιλελευθέρων με το Δημοκρατικό Προοδευτικό Κόμμα (Ε. Τσουδερός).

Ο Ν. Πλαστήρας θα διαπραγματευτεί με τον Γ. Καρτάλη τους όρους της συνεργασίας τους και οι δύο άνδρες θα συμφωνήσουν στις 15 Ιανουαρίου με χαρακτηριστική την αναφορά του Γ. Καρτάλη στην επίτευξη «πολιτικής ισοτιμίας» ως βάση της συνεργασίας αυτής²⁰. Ο Γ. Καρτάλης στη διάρκεια των κυβερνήσεων Ν. Πλαστήρα θα αποτελέσει τον άνθρωπο που θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό το περιεχόμενο της οικονομικής πολιτικής που θα ασκηθεί και η οποία αποσκοπεί στην εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και στην επίτευξη της σταθεροποίησης αλλά και στην σημαντική παράμετρο της θεσμικής κατοχύρωσης στο Σύνταγμα του 1952 των επενδυτικών προσπαθειών και στο Ν.Δ2687/53²¹.

Η εκλογική ήττα τον Νοέμβριο του 1952 ήταν καταστροφική για την ΕΠΕΚ και ήταν ενδεικτικό ότι δεν κατάφερε να εκλεγεί ούτε ο Ν. Πλαστήρας ούτε ο Γ. Καρτάλης. Το αποτέλεσμα αυτό οδήγησε σε περιδίνηση με διαλυτικό χαρακτήρα την ΕΠΕΚ και μια από τις εκφάνσεις της ήταν το ρήγμα στις σχέσεις Καρτάλη με Πλαστήρα με αφορμή διαφορετικές θεωρήσεις για τους ενδεδειγμένους πολιτικούς χειρισμούς που έπρεπε να ακολουθηθούν για τον χώρο του Κέντρου. Η διαφορετική πλέον θεώρηση των πολιτικών πραγμάτων καθόρισε και την πορεία της πολιτικής τους σχέσης. Η εκλογική αποτυχία της 16^{ης} Νοεμβρίου λειτουργεί ως παράγοντας αποδόμησης του Κέντρου.

Οι διεργασίες για τη μορφοποίηση ενός νέου σχήματος με κεντροδεξιά κατεύθυνση²² προσδιορίζουν ως κύριους εκφραστές μιας τέτοιας προσπάθειας τους Γ. Παπανδρέου, Σ. Βενιζέλο, Κ. Καραμανλή, Σ. Στεφανόπουλου, Π. Κανελλόπουλου²³.

¹⁹ Νικολακόπουλος Ηλίας, Γ. Καρτάλης, *ο πολιτικός που αδικήθηκε από την εποχή του*.

²⁰ Επιστολή του Γ. Καρτάλη προς τον Πλαστήρα, 14.1.1950, IAMM/ANΠ 372, φ « Αλληλογραφία 1950-1953»

²¹ Άρθρο Δ. Παπαγιαννίδη από την εκδήλωση του synthesis για τον Γ. Καρτάλη.

²² Λιναρδάτος Σπ., Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955, Τόμος Β', Παπαζήσης, Αθήνα, 1978, σ. 23

²³ *Ελευθερία*, 30/11/1952

Ο Σοφοκλής Βενιζέλος ορίζεται κοινός εκπρόσωπος του Κέντρου στο κοινοβούλιο αλλά η ύπαρξη αντιδράσεων στον χώρο της ΕΠΕΚ οδηγεί και στην παράλληλη επιλογή της εκπροσώπησης της ως αυτόνομος πολιτικός οργανισμός από τους Σ. Παπαπολίτη, Σ. Αλαμανή και Ε. Μπακλατζή²⁴. Οι αναπληρωματικές εκλογές της Θεσσαλονίκης επιτείνουν τόσο προεκλογικά όσο και μετεκλογικά το τοπίο σύγχυσης, διχοστασίας και αποσύνθεσης στον πολιτικό χώρο του Κέντρου. Η ανησυχία για δεξιά στροφή της ΕΠΕΚ εκφράζεται με τη δήλωση των βουλευτών της (Πατρίκιος, Πέτσος, Βουλοδήμος, Γαληνός, Αράπης) στην οποία προσδιορίζουν ως αιτία της ήττας τη συνεχιζόμενη συνεργασία με τους Φιλελεύθερους του Σοφοκλή Βενιζέλου²⁵.

Η ΕΠΕΚ στην προσπάθειά της να αποφύγει τον μετασχηματισμό της σε πολιτικό συμπλήρωμα προκρίνει τη συνέχιση της αυτόνομης πορείας της και την απόρριψη της συγχώνευσης με το κόμμα Φιλελευθέρων αλλά και την απόκρουση των προτάσεων της ΕΔΑ για συνεργασία²⁶.

1.4. Η ρήξη με τον Πλαστήρα και η ίδρυση του ΔΚ

Η στιγμή που θα καθορίσει την πολιτική διαδρομή του Γ. Καρτάλη θα είναι η διαγραφή του από την ΕΠΕΚ. Ως αφορμή χρησιμοποιείται η άρνηση του Γ. Καρτάλη όπως και των Σ. Αλαμανή και Ν. Ασκούτση να υπογράψουν ανακοίνωση η οποία θα καταδίκασε την πολεμική της εφημερίδας *Προοδευτικός Φιλελεύθερος* κατά του Γ. Μοάτσου, Δ/νη του Πολιτικού Γραφείου του Ν. Πλαστήρα, σε αντίθεση με τους Σ. Παπαπολίτη, Κ. Ρέντη και Εμ. Μπακλατζή οι οποίοι και την υπογράφουν²⁷. Η κριτική της εφημερίδας στην επιλογή της πιθανότητας συγχώνευσης με το Κ.Φ και την στήριξη της καθόδου Λύτινα στις αναπληρωματικές εκλογές στο Ρέθυμνο ουσιαστικά αποτύπωνε την αντίθεση της σε μια συντηρητικού προσήμου στροφή της ΕΠΕΚ.

Η διαγραφή των Γ. Καρτάλη, Ν. Ασκούτση και Σ. Αλαμανή στις 3/3/1953 γνωστοποιήθηκε με ανακοίνωση του Ν. Πλαστήρα η οποία κατηγόρησε τους διαγραφέντες ότι «απεδείχθησαν εμπνευσταί και υποβολείς της εναντίον του

²⁴ Λιναρδάτος, ό.π., σ.24

²⁵ Ο. π., σ 36

²⁶ Ο. π., σ 37

²⁷ Ο. π., σ 66

κόμματος και προσωπικώς εναντίον του αρθογραφίας»²⁸. Είναι χαρακτηριστικό πως ο Σ. Βενιζέλος ανακοινώνει ότι διακόπτει την άσκηση της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης της ΕΠΕΚ²⁹ και ο Πλαστήρας σημειώνει σύμφωνα με την *Προοδευτική Αλλαγή* στις 7/3/1953³⁰ ότι η επιλογή αυτή της διπλής εκπροσώπησης, γεγονός που στάθηκε αφορμή διχογνωμιών εντός ΕΠΕΚ, αποτέλεσε πρόταση του Γ. Καρτάλη ο οποίος είχε ταυτισθεί με την προβολή της ανάγκης για αυτοτελή πολιτική παρουσία της ΕΠΕΚ. Στην προφανή αυτή προσπάθεια του Ν. Πλαστήρα να «χρεώσει» στον Γ. Καρτάλη αυτή την επιλογή και να τον τραυματίσει επικοινωνιακά και πολιτικά ο Γ. Καρτάλης απαντά πως «είχε υποστηρίξει τη έκδηλον και έντονον επιθυμία του κ. Πλαστήρα³¹ όπως προσωρινώς ο κ. Βενιζέλος είναι ο κοινός εκπρόσωπος των δύο κομμάτων της Αντιπολιτεύσεως εις την Βουλήν. Τούτο διότι ο κ. Πλαστήρας δεν είχε καταλήξει εις αποδοχήν της ορθής αρχής ότι ο εκπρόσωπος της κοινοβουλευτικής ομάδος έπρεπε να αναδειχθή δια εκλογής και ουχί δια διορισμού. Και ακόμη ήλπιζον ότι πρόσκαιρος είναι η απουσία του κ. Πλαστήρα από το κοινοβούλιον. Έκτοτε ανέκυψεν η απαράδεκτος σύγχυσις περί συγχωνεύσεως και επηκολούθησεν η σχεδόν ομοφώνος εκδήλωσις των κοινοβουλευτικών και εξωκοινοβουλευτικών στελεχών της ΕΠΕΚ, προς την οποία ευθύς εξαρχής υπήρξαμεν σύμφωνοι, εναντίον της εκπροσωπήσεως»³². Η Κ. Δέδε αποδίδει τη στάση αυτή του Καρτάλη ως προϊόν της ανάγκης τήρησης εσωκομματικών ισορροπιών και αρχηγικών βλέψεων καθώς ο ορισμός του Σ. Βενιζέλου απέκλειε το προβάδισμα σε έναν από τους κοινοβουλευτικούς παράγοντες της ΕΠΕΚ σε σχέση με τον εκτός κοινοβουλίου Γ. Καρτάλη ο οποίος προέκρινε τις εσωκομματικές διαδικασίες ώστε να διεκδικήσει πρωταγωνιστικό ρόλο³³.

Η κοινοβουλευτική ομάδα θα εγκρίνει τη διαγραφή των τριών στις 4/3/1953 ενώ στις 9/3/1953 το Γενικό Συμβούλιο του Κόμματος επικυρώνει και τη διαγραφή του Μ. Πατρικίου για τις δηλώσεις του στην Αυγή για την ανάγκη συνεργασίας Κέντρου Αριστεράς³⁴.

²⁸ Δέδε Κατερίνα, *Ο σύντομος πολιτικός βίος της ΕΠΕΚ. Η ανάδυση του Κέντρου στη μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Αθήνα, 2016, σ.266

²⁹ Ο. π., σ.267.

³⁰ Ο. π., σ.267.

³¹ *Προοδευτική αλλαγή 7/3/1953*

³² Δέδε Κ, σ. 268.

³³ Ο.π., σ.268.

³⁴ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα*, 1952 – 1955, Τόμος Β, σ. 66

Στο διάστημα μέχρι και τις 23/3/1953 μια σειρά στελεχών αποχωρούν όπως οι Π. Αργυρόπουλος, Σ. Σωμερίτης, Κ. Βουδούρης κ.α³⁵ ενώ τελικά ο Ασκούτσης παραιτείται υπέρ της υποψηφιότητας Λύτινα στις αναπληρωματικές εκλογές του Ρεθύμνου, κίνηση που ο Γ. Καρτάλης χαρακτηρίζει³⁶ ως «θαυμάσιο παράδειγμα δημοκρατικής αυτοπειθαρχίας»³⁷.

Η απόφαση των εκλογοδικείων για αναπληρωματικές εκλογές εννέα εδρών στις 29/3/1953 θα επιδράσει στη διαμόρφωση των πολιτικών εξελίξεων καθώς θα επιταχύνει θεωρήσεις και επιλογές. Οι εκλογές δίνουν ένα εμφατικά κακό ποσοστό στις δυνάμεις του Κέντρου³⁸.

Ο Γ. Καρτάλης δηλώνει «ο Συναγερμός υπέστη σημαντική φθορά.. Την φθοράν του Συναγερμού δεν την εκαρπώθησαν τα κόμματα του Κέντρου. Αντιθέτως, εφθάρησαν και αυτά, ελλείπει ηγεσίας και προγράμματος και αδυναμίας να συλλάβουν τας λαϊκάς επιδιώξεις... Εάν δεν ληφθούν άμεσα δραστικά μέτρα ανανεώσεως ηγεσίας και οργανώσεως της προοδευτικής παρατάξης συμφώνως προς τας απαιτήσεις των οπαδών της, ο Συναγερμός θα επιτύχει τον σκοπό του, δηλαδή την πόλωση του εκλογικού σώματος μεταξύ αυτού και της Άκρας Αριστεράς»³⁹.

Η δήλωση αυτή του Καρτάλη αναδεικνύει και το πολιτικό του σκεπτικό. Το Κέντρο πρέπει να οδηγήσει μέσω της προγραμματικής αλλά και της σε επίπεδο προσώπων ανανέωσης, τις πολιτικές εξελίξεις διαφορετικά θα οδηγηθεί αναπόφευκτα στο πολιτικό περιθώριο μέσα από την όξυνση της σύγκρουσης Δεξιάς Αριστεράς. Ο Καρτάλης έχοντας βιώσει στη δεκαετία του 1940 και ειδικά στην μεταπολεμική εμφυλιακή περίοδο την πολιτική και κοινωνική περιθωριοποίηση του χώρου του προοδευτικού «αριστερού» Κέντρου εξαιτίας της απόλυτης κυριαρχίας της Αριστεράς και της Δεξιάς προχωρά σε μια ανάγνωση των δραματικών επιπτώσεων που θα έχει η κυριαρχία της πόλωσης για το εγχείρημα του Κέντρου καθώς θα συσπειρώσει τόσο τη Δεξιά όσο και την Αριστερά και θα συρρικνώσει τον χώρο στον οποίο θα μπορεί να απευθυνθεί αλλά και τις δυνατές συνθήκες κάτω από τις οποίες θα το επιχειρήσει. Είναι ξεκάθαρο ότι η προγραμματική ανανέωση, τα νέα πρόσωπα και η ανάδειξη της

³⁵ Δέδε Κ, σ. 268.

³⁶ Ο.π., σ 269.

³⁷ Προοδευτικός φιλελεύθερος, 27/3/53

³⁸ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, Πατάκης, Αθήνα, 2015, σ.182.

³⁹ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Β', σ. 48.

ανάγκης για ομαλότητα στην εσωτερική πολιτική ζωή είναι το τρίπτυχο στο οποίο ο Καρτάλης θα επιχειρήσει να δομήσει το πολιτικό του σκεπτικό αλλά και την πολιτική του προσπάθεια για παρέμβαση στα πολιτικά πράγματα με όρους πρωταγωνιστικούς και όχι απλά παρακολουθητικούς.

Η αποτυχία στις εκλογές όξυνε τις διαμάχες για την συνεργασία ΕΠΕΚ με Κ.Φ και ουσιαστικά συνετέλεσε στην κλιμάκωση των διαλυτικών τάσεων στο χώρο και ειδικότερα στην ΕΠΕΚ.

Στις 16/4/1953 οι βουλευτές της ΕΠΕΚ Σ. Αλαμανής, Ι. Ριζιώτης, Χ. Κόρακας και Κ.Βασαρδάνης, κατέθεσαν δήλωση στη Βουλή με την οποία συγκροτούσαν «ομάδα συνεργαζομένων ανεξαρτήτων βουλευτών»⁴⁰. «Την επόμενη ημέρα έγινε σύσκεψη στην οικία Καρτάλη σαράντα στελεχών της ΕΠΕΚ με σκοπό την συγκρότηση νέας πολιτικής κίνησης. Για τον σκοπό αυτό εξελέγη τριμελής επιτροπή (Καρτάλης, Ζάκας, Αλαμανής)»⁴¹. Σε ανακοίνωση της κίνησης τονιζόταν η «απουσία οργανωμένης αντιπολιτεύσεως» και προβαλλόταν⁴² η ανάγκη συγκρότησης « ευρείας πολιτικής κίνησης σκοπούσης την καθοδήγησιν του Ελληνικού Λαού»⁴³. Τα στελέχη που συμμετείχαν στην κίνηση αυτή «απεφάσισαν και ανέθεσαν εις επιτροπήν να έλθη σε επαφή με όλα τα προοδευτικά στοιχεία προς πραγματοποίηση του ανωτέρου σκοπού» ενώ τονίζεται ότι η κίνηση δεν θα λάβει σε άμεση φάση τα χαρακτηριστικά συγκροτημένου κόμματος⁴⁴.

Η επιλογή του Πλαστήρα να ορίσει τον Σ. Παπαπολίτη ως κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο της ΕΠΕΚ προκάλεσε την αντίδραση 12 παραγόντων της, μεταξύ των οποίων, 3 βουλευτές, οι Γ. Γρηγορίου, Γ. Ζίγδη και Δ. Παπασπύρου.

Σε αυτούς προστέθηκε και μια ομάδα 9 πρώην βουλευτών και υπουργών (Αρβανιτάκης, Βαχλιώτης, Ευριπαίος, Κερασιώτης, Λαπατσάνης, Μανέτας, Μπουρδάρα Παπαμάντελος και Σπαής)⁴⁵ οι οποίοι και κατηγόρησαν την ηγεσία για καταστρατήγηση των αρχών δημοκρατικής λειτουργίας του κόμματος. Η προσπάθεια συγχώνευσης με το Κ.Φ ναυαγεί οριστικά και στις 2/5/1953 ανακοινώνεται η

⁴⁰ Βήμα, 17/4/1953

⁴¹ Δέδε Κ, σ. 272.

⁴² Ο. π., σ. 272-273.

⁴³ Προοδευτικός Φιλελεύθερος, 23/4/1953

⁴⁴ Δέδε Κ, σ. 273.

⁴⁵ Λιναρδάτος ό. π., σ. 66.

συνεργασία Κ.Φ με τον Γ. Παπανδρέου και το ΔΣΚ και η από κοινού ανάληψη της αρχηγίας⁴⁶, σχήμα το οποίο ο Ν. Πλαστήρας οριοθετεί ως «δεξιά του κέντρου»⁴⁷.

Ο θάνατος του Ν. Πλαστήρα στις 26/7/1953 ουσιαστικά αποτελεί και το τέλος της διαδρομής του εγχειρήματος της ΕΠΕΚ.

Λίγο νωρίτερα ο Γ. Καρτάλης προχωρά στην ίδρυση του Δημοκρατικού Κόμματος ως επιλογή που θα χαρακτηρίσει την πιο δυναμική και με προσωπική αναφορά πολιτική του πορεία. Η συνεργασία-συγχώνευση με το ΣΚΕΛΔ θα συναντήσει την αρνητική θέση του Η. Τσιριμώκου ο οποίος θα διακόψει την πολυετή συνεργασία του με τον Α. Σβώλο.

Ο Καρτάλης διαγράφεται όπως προαναφέρθηκε από τον Πλαστήρα στις 3 Μαρτίου 1953 μαζί με τους Ν. Ασκούτση και Σ. Αλαμανή και η εξέλιξη αυτή οδηγεί στην επιλογή του να προχωρήσει στην ίδρυση του Δημοκρατικού Κόμματος (ΔΚ) στις 10 Ιουλίου 1953, το οποίο χαρακτηρίζεται από την έντονη σφραγίδα, προσωπική και γεωγραφική της επιρροής του Καρτάλη καθώς προσχωρούν σε αυτό 4 βουλευτές της ΕΠΕΚ που είχαν εκλεγεί στη Θεσσαλία από το σύνολο των 6 (Σ. Αλαμανής, Κ. Βασαρδάνης, Χ. Κόρακας, Ι. Ριζιώτης)⁴⁸. Στην ομάδα των βουλευτών αυτών προστίθεται ο Γ. Γρηγορίου από τη Σάμο⁴⁹. Το ΔΚ σχηματίζει κοινοβουλευτική ομάδα 5 βουλευτών, γεγονός που δίνει δυνατότητες ευρύτερων πολιτικών παρεμβάσεων.

1.5. Η συγκρότηση του ΔΚΕΛ

Ο Καρτάλης ιδρύει το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού το 1953 την 1^η Σεπτεμβρίου με συναρχηγό τον Α. Σβώλο, σε μια δυναμική απόπειρα τέτοιας στόχευσης στην μετεμφυλιακή πολιτική πραγματικότητα, η οποία είχε χαρακτηριστεί από την αποτυχία των ρευμάτων της Κεντροαριστεράς να υπερβούν τις διαφοροποιήσεις που πήγαζαν από τη θέση τους έναντι της ΕΣΣΔ αλλά και τη διαχείριση της Εαμικής κληρονομιάς⁵⁰. Το “Αριστερό Κέντρο” για το οποίο γίνεται

⁴⁶ Ο.π., σ.67.

⁴⁷ Προοδευτική αλλαγή, 6/5/1953

⁴⁸ Νικολακόπουλος Ηλίας, «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού ΔΚΕΛ στο Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία.», σ.40.

⁴⁹ Ο.π., σ.40.

⁵⁰ Ο.π., σ.38.

λόγος ήδη από τον Οκτώβρη του 1945 παραμένει το πολιτικό ζητούμενο καθώς η αδυναμία των προσωπικοτήτων του χώρου να συνταχθούν σε ένα κοινό μέτωπο είναι χαρακτηριστική και υπερβαίνει τον κοινό πολιτικό και ιδεολογικό τόπο.

Η ενοποίηση με το υπό του Α. Σβώλου ΣΚ-ΕΛΔ⁵¹ αποκτά επίσημα χαρακτηριστικά συγκρότησης την 1^η Σεπτεμβρίου ενώ ο Σ. Αλαμανής ορίζεται ως κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος. Η ονομασία ΔΚ και ΔΚ.Ε.Λ διατηρείται εναλλακτικά και αυτό θεωρείται ότι είναι ένδειξη της πρωτοκαθεδρίας Καρτάλη παρά την επιλογή της συναρχηγίας⁵². Η συγκρότηση του ΔΚΕΛ αποτελεί μια εμβληματική για την ελληνική πολιτική πραγματικότητα κίνηση στο χώρο της Κεντροαριστεράς με στόχευση τη μορφοποίηση μιας διευρυμένης και με κυβερνητικό ορίζοντα παράταξης. Οι προσδοκίες ήταν εξαιρετικά υψηλές. Η πολιτική πραγματικότητα κατέδειξε τις δυσκολίες του εγχειρήματος.

Οι αφορμές πάντως που προκάλεσαν ρηγματώσεις στις απόπειρες ενοποίησης της προηγούμενης περιόδου χαρακτηρίζονται από την έντονη προσπάθεια να υπερκεραστούν.

Οι αναπληρωματικές εκλογές του Σεπτεμβρίου στον Έβρο στις 27/9/1953 θα χαρακτηριστούν από την πρόταση της ΕΔΑ για κοινή κάθοδο, την απόρριψη της και την κατακερματισμένη τελικά παρουσία των κομμάτων του Κέντρου με το ΔΚΕΛ να στηρίζει τον Λουκίδη, με το πενιχρό ωστόσο αποτέλεσμα του 3,83% και την άνετη επικράτηση του Συναγερμού⁵³. Σε εκλογικό επίπεδο οι αναπληρωματικές τόσο του Έβρου (27/9/1953- ποσοστό ψήφων 3.8%⁵⁴) όσο της Θεσσαλονίκης (24/1/1954 – συνεργασία με περιφερειακή οργάνωση ΕΠΕΚ Θεσσαλονίκης στο πρόσωπο Ανωγειανάκη- διαφωνία με ηγεσία ΕΠΕΚ που στήριξε Κ.Φ και τον υποψήφιο του Γ.Μπακατσέλο⁵⁵) στέφθηκαν από εμφανή αδυναμία προσέλκυσης του ενδιαφέροντος και της στήριξης του εκλογικού ακροατηρίου.

Στις 25 Νοεμβρίου 1953 αποστέλλεται επιστολή στον Γ. Καρτάλη των εξορίστων στον Άγιο Ευστράτιο για να εκφραστούν ευχαριστίες στον ίδιο και το Δημοκρατικό

⁵¹ *Το Βήμα*, 29/8/1953

⁵² Νικολακόπουλος Η., «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού ΔΚΕΛ στο Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία», σ.40.

⁵³ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Β', 106.

⁵⁴ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού, στο Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*, σ. 53.

⁵⁵ Ο. π., σ.53

Κόμμα για το διάβημα στον πρωθυπουργό για την απόλυση των εξορίστων στα πλαίσια παροχής Γενικής Αμνηστίας. Γίνεται αναφορά στην ανάγκη ενίσχυσης των προσπαθειών αυτών και παράλληλα γίνεται περιγραφή των τραγικών και άθλιων συνθηκών με ιδιαίτερη αναφορά στα ζητήματα επισιτισμού, φαρμακευτικής περίθαλψης και στέγασης⁵⁶. Η επιστολή περιγράφει με τρόπο έντονο και δραματικό την τραγικότητα των συνθηκών τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν οι εξόριστοι. Η ανάγκη για παροχή γενικής αμνηστίας θεωρείται αναπόδραστη από τους εξοριστούς και επιζητείται η συνεργασία όλων των προοδευτικών δυνάμεων ώστε να επιτευχθεί ο στόχος. Είναι χαρακτηριστικό ότι ζητείται από τον Γ. Καρτάλη και το Δημοκρατικό Κόμμα να απευθύνουν επερώτηση στο κοινοβούλιο για την κατάσταση που επικρατεί στον Άγιο Ευστράτιο και ιδιαίτερα να συσχετισθεί με τον πρόσφατο θάνατο εξορίστου ώστε να ασκηθεί πίεση στην κυβέρνηση για λήψη μέτρων που θα βελτιώναν τις συνθήκες της «τραγικής ζωής μας»⁵⁷.

Στο σημείωμα το οποίο είχαν επιδώσει οι Καρτάλης και Σβώλος τόνιζαν ότι η μακρόχρονη πια διατήρηση των εκτοπίσεων αποτελούσε ουσιαστικά κατάργηση της ελευθερίας και θεμελιώνε χαρακτηριστικά εκτροπής και αυθαιρεσίας στην άσκηση της εξουσίας. Επιπρόσθετα, τονιζόταν ο παράνομος χαρακτήρας της παράτασης των εκτοπίσεων καθώς ο εμφύλιος είχε λήξει ενώ η πρακτική αυτή παραβίαζε κατάφωρα και τη σύμβαση της Ρώμης⁵⁸.

Η κίνηση αυτή δηλώνει την πρόθεση των ιδρυτών του ΔΚΕΛ να αναπτύξουν τόσο σε επίπεδο κοινωνίας όσο και σε επίπεδο πολιτικής και κομματικής αναφοράς μια λογική, ένα κανάλι επικοινωνίας που θα υποβοηθούσε την διαμόρφωση κλίματος ενσυναίσθησης και εμπιστοσύνης και θα μπορούσε να εξελιχθεί σε μια αμοιβαία επωφελή συναντίληψη και και συνεργασία όπου το ΔΚΕΛ θα προσέγγιζε τα λαϊκά στρώματα που αυτοπροσδιορίζοντας ως εαμικά ή εαμογενή.

Ο Καρτάλης είχε συγκρουστεί με αφορμή τη δολοφονία Ψαρρού με το ΕΑΜ αλλά ήταν παράλληλα και αυτός που είχε δείξει διάθεση υπέρβασης της σύγκρουσης αυτής. Η επιλογή του να ταχθεί υπέρ της αποχής από τις εκλογές του 1946 και η αναγνώριση του για το αντιστασιακό παρελθόν και τη μετριοπαθή διάθεση έναντι της

⁵⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.60

⁵⁷ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.60

⁵⁸ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.60

Αριστεράς διαμόρφωσαν ένα θετικό πρόσημο στην απόπειρα διαμόρφωσης καναλιών πολιτικής επικοινωνίας με το ΚΚΕ τη δεκαετία του 1950.

2. Ο Καρτάλης και η Αριστερά

Ο Μ. Πορφυρογένης με καταγωγή από την Αγριά Βόλου είχε σχέσεις και επικοινωνία με τον Γ. Καρτάλη που καταγόταν από τον Βόλο. Αυτό είχε διαμορφώσει μια δυναμική που οδήγησε στο να υπάρχει ένα πρόσημο αμοιβαίας εμπιστοσύνης και διάθεσης επικοινωνίας ανάμεσα στους δύο Θεσσαλούς πολιτικούς. Ο Φ. Ηλιού περιγράφει το ότι αυτή η πολιτική σχέση αισθητοποιήθηκε ξανά στους μηχανισμούς της Αντίστασης αλλά και στην Μέση Ανατολή. Εγκατεστημένος στη Δυτική Ευρώπη (Ελβετία, Γαλλία) διαμορφώνει οδούς επικοινωνίας με πολιτικούς όπως ο Σοφιανόπουλος για όσο εκείνος ζει αποτραβηγμένος στη Γαλλία την περίοδο του εμφυλίου. Μέχρι το 1952 δεν προκύπτει από το αρχειακό υλικό κάποια επαφή του Πορφυρογένη με τον Καρτάλη⁵⁹.

Ωστόσο ο Καρτάλης χαρακτηρίζεται από την ενσυναίσθηση της σημασίας του θανάτου του Στάλιν ως αφετηρία και πρόκριμα αλλαγών στη θεώρηση της σοβιετικής πολιτικής και «αντελήφθη αμέσως ότι τα χιόνια είχαν αρχίσει να λιώνουν στη Σοβιετική Ένωση»⁶⁰.

Σε αυτή την πολιτική πραγματικότητα οι επαφές Πορφυρογένη και Καρτάλη αποκτούν κοινή στόχευση και υλοποιούνται προς τα τέλη του 1953(πιθανότατα στην Ελβετία)⁶¹. Η προσέγγιση αυτή ουσιαστικά θεμελιώνει τις προϋποθέσεις για την υλοποίηση μιας συμφωνίας συνεργασίας, η οποία αρχειακά δεν έχει ωστόσο εντοπιστεί⁶² και επιβεβαιώνεται ουσιαστικά από την δρομολόγηση των πολιτικών εξελίξεων.

⁵⁹ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Γεώργιος Καρτάλης- Μιλτιάδης Πορφυρογένης-παραλληλισμοί: Αρχαιοτάξιο* τ.7, Μάιος 2005, σ.39.

⁶⁰ *Ο.π.*, σ.40.

⁶¹ *Ο.π.*, σ. 39.

⁶² Ηλιού Φίλιππος, *Δημοκρατικές Συγκλίσεις και συμμαχίες. Ο Γ. Καρτάλης και οι έλληνες κομμουνιστές μετά τον εμφύλιο πόλεμο*, Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005, σ.27.

Πιο συγκεκριμένα, μετά την αποχώρηση του Καρτάλη από την ΕΠΕΚ ο Πορφυρογένης προχωρά σε επαφές με τον Καρτάλη και διαμορφώνεται η πρόταση για σχηματοποίηση μιας ευρύτερου χαρακτήρα δημοκρατικής συμμαχίας με αντισυναγερμικό πρόσημο και χωρίς αποκλεισμούς της Αριστεράς⁶³. Η αποδόμηση του χώρου του Κέντρου από τη μία και η επίδραση του θανάτου του Στάλιν διαμόρφωσε το πλέγμα προϋποθέσεων για μια νέα οπτική. Ο Φ. Ηλιού υποστηρίζει ότι η συμφωνία έλαβε χώρα στα τέλη του 1953 με συνάντηση Καρτάλη-Πορφυρογένη στην Ελβετία.

Η επιλογή αυτή προκρίθηκε ως κατάλληλη για την προώθηση του αιτήματος για ειρήνευση, αμνηστία και δημοκρατία με αξιακό και εργαλειακό σχήμα τη συνένωση των δημοκρατικών και προοδευτικών δυνάμεων.

Η ερμηνεία του Φ. Ηλιού στην αλλαγή στάσης του ΚΚΕ και του Ν. Ζαχαριάδη από την επιφυλακτικότητα, αν όχι κεκαλυμμένη δυσπιστία, απέναντι στην προοπτική συνάρθρωσης δυνάμεων με ένα corpus ευρύτερου δημοκρατικού προσήμου στον πολιτικό χώρο εστιάζει στην ανάγκη της ηγετικής ομάδας του Π.Γ του ΚΚΕ να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα που διαμορφώνει ο θάνατος του Στάλιν και η άνοδος Χρυστσώφ στην εξουσία⁶⁴. Επιπρόσθετα, υποστηρίζει ότι η επιρροή της ΕΔΑ και η θεώρηση της πολιτικής πραγματικότητας με αντίστοιχους όρους επηρεάζει σε αυτή την κατεύθυνση⁶⁵. Οι δύο αυτοί παράγοντες αποτελούν αναγκαία αλλά όχι επαρκή συνθήκη καθώς η επιλογή αυτή υπαγορεύεται κυρίως από την ανάγκη να δείξει ικανότητα συμπόρευσης με τις στρατηγικές επιλογές της νέας σοβιετικής ηγεσίας για πολιτική ειρηνικής συνύπαρξης και δημοκρατικό δρόμο προς τον σοσιαλισμό⁶⁶.

Σε αυτό το μεταβαλλόμενο τοπίο των προκρινόμενων από τη Σοβιετική ηγεσία κατάλληλων επιλογών ο Φ. Ηλιού διαμορφώνει ένα ερμηνευτικό σχήμα το οποίο υποστηρίζει πως *«ο Ζαχαριάδης βλέποντας προς τα πού πάει το ρεύμα, προς τα πού πάνε οι νέες εξελίξεις, αποφασίζει μια ριζική αλλαγή στην κορυφή ώστε να φανεί ο αδιαμφισβήτητος αρχηγός, ο οποίος έχει την ικανότητα να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες»*.

⁶³ Ηλιού Φίλιππος, *Μιλτιάδης Πορφυρογένης: το πορτρέτο ενός κομμουνιστή ηγέτη*, Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005, σ.18.

⁶⁴ Ηλιού Φίλιππος, *Δημοκρατικές συγκλίσεις και συμμαχίες*, , Αρχαιοτάξιο τ.7, σ.24.

⁶⁵ Ο.π., σ.24.

⁶⁶ Ο.π., σ.24-25.

Ο Μ. Πορφυρογένης, έχοντας ως κέντρο το Παρίσι επιδιώκει αυτού του χαρακτήρα και περιεχομένου διαμόρφωση διαύλων επικοινωνίας και αποτελεί τον εκπρόσωπο του ΚΚΕ στις συζητήσεις με τον Καρτάλη⁶⁷. Η μυστική αυτή συμφωνία αποσκοπούσε στη σύμπληξη ενός συμμαχικού σχήματος με κυρίαρχο αίτημα την αμνηστία, την διασφάλιση της δημοκρατικής λειτουργίας και μια νέα οικονομική πολιτική όσον αφορά την εσωτερική πολιτική ζωή. Σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής προκρινόταν η επιλογή της ουδετερότητας σε μια προσπάθεια απεμπλοκής από την άμεση εξάρτηση από τον αμερικανικό παράγοντα.⁶⁸ Ο Πορφυρογένης συνάντησε πάνω από μια φορά τον Γ. Καρτάλη σε αυτά τα ταξίδια στην Ελβετία. Ο Φ. Ηλιού τονίζει πως « δεν ξέρουμε με λεπτομέρειες πως μορφοποιήθηκε η συζήτηση για την υπογραφή μυστικού συμφώνου από τον Καρτάλη και τον Ζαχαριάδη που θα δέσμευε τα δύο κόμματα σε μια ενιαία δράση»⁶⁹. Δεν υπάρχουν μαρτυρίες για συνάντηση Καρτάλη Ζαχαριάδη παρά μόνο αυτή του Α. Μπριλάκη⁷⁰. Ο Φ. Ηλιού υποστηρίζει πως « υπήρξε γραπτή συμφωνία». Ωστόσο, αρχειακό υλικό που να πιστοποιεί τη γραπτή αυτή συμφωνία δεν υπάρχει, είτε στα αρχεία του ΚΚΕ (εικάζεται ότι βρίσκεται στο μεταφερθέν στη Σοβιετική Ένωση τμήμα του αρχείου), είτε στα αρχεία Καρτάλη⁷¹ ενώ υποστηρίζεται ότι η Εριφύλη Καρτάλη το είχε στη διάθεση της, χωρίς αυτό να μεταφράζεται σε απτά δεδομένα⁷².

Η συμφωνία αυτή ουσιαστικά επιβεβαιώνεται ως πραγματωθείσα από την ιστορική εξέλιξη των πολιτικών πραγμάτων στην Ελλάδα καθώς η επικοινωνιακή διαχείριση και προβολή της, οριοθέτησε την πολιτική γραμμή του ΚΚΕ ως θετική αντίδραση στην πρωτοβουλία Καρτάλη και όχι ως προϊόντα, αλλά ως επικείμενη συμφωνία που φαινόταν να καθορίζεται από το αστικό πολιτικό στρατόπεδο. Η επιλογή αυτή ήταν εύλογη ώστε να μην στοχοποιηθεί το ΔΚΕΛ και ο Καρτάλης ως συνοδοιπόρος του παράνομου ΚΚΕ⁷³ και διατελών σε μυστικές συνομιλίες. Η εξέλιξη των πραγμάτων επέτρεψε την διαμόρφωση μιας διαδρομής με αφετηρία το άρθρο του Καρτάλη στην Ελευθερία και την αντίστοιχη ανταπόκριση του Ζαχαριάδη και οδήγησε στη σύμπτυξη ενός ευρύτερου αντισυναγερμικού δημοκρατικού πολιτικού σχηματισμού με ορίζοντα την απομάκρυνση της Δεξιάς από την εξουσία.

⁶⁷ Ο.π.,σ.26.

⁶⁸ Ο.π.,σ.26.

⁶⁹ Ο.π.,σ.26.

⁷⁰ Ο.π.,σ.26

⁷¹ Ο.π.,σ.26

⁷² Ο.π.,σ.27

⁷³ Ο.π.,σ.27

Την υπογραφή συνεπώς, της συμφωνίας ανάμεσα σε ΔΚΕΛ και ΚΚΕ ακολούθησε αναπόδραστα η αναγκαία επικοινωνιακή διαχείριση του εγχειρήματος. Σε αυτή την διάσταση, την πρωτοβουλία ανέλαβε ο Γ. Καρτάλης ώστε να θέσει στη δημόσια σφαίρα του πολιτικού διαλόγου την ανάγκη για μια τέτοια στρατηγική⁷⁴. Στις 2 Φεβρουαρίου 1954 δημοσιεύει στην εφημερίδα *Ελευθερία* με τον τίτλο «*Δια να υπάρξει προοδευτική παράταξις*» ένα άρθρο στο οποίο θέτει 6 αρχές στις οποίες θα δομείτο ένα νέο δημοκρατικό σύμφωνο.

1. Εξωτερική πολιτική που να αποσκοπεί δημιουργία συλλογικών προσπαθειών με σκοπό την ύφεση και συνεργασία μεταξύ των κρατών και την ανεξαρτησία των μικρών κρατών.
2. Μείωση των στρατιωτικών δαπανών καθώς η χώρα αφιερώνει το 50% του προϋπολογισμού σε αυτό το πεδίο.
3. Άμβλυση των συνεπειών της « λεγομένης ελευθέρας οικονομίας και εις τας σχέσεις με το εξωτερικόν και ως προς τας εγχωρίας επιχειρήσεις».
4. Εξισορρόπηση της οικονομικής ανάπτυξης με τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής
5. Διασφάλιση της προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων και της λειτουργίας ενός κράτους δικαίου.
6. Υποχώρηση των παραμέτρων που αποτελούν τους πυλώνες του «αστυνομικού κράτους» με στόχο την ανάκτηση της ομαλότητας στην πολιτική ζωή.

Ο Καρτάλης θέτει το πρόβλημα στη βάση του για να προβάλλει την ανάγκη συζήτησης πάνω στις αρχές που περιγράφηκαν.

«Κατόπιν των αναπληρωματικών εκλογών Θεσσαλονίκης και Δράμας είναι η ώρα να τεθή το ζήτημα της Αντιπολιτεύσεως ριζικώς: Ότι δηλαδή απλώς, ποίος κομματικός σχηματισμός θα αποτελέσει την διάδοχον κυβέρνησιν, όταν θα έχει φθαρή ο Συναγερμός, αλλά πρώτιστα διότι πρέπει να φύγη από την εξουσίας ο Συναγερμός».

Ουσιαστικά αποτελούσε την αποτύπωση της συμφωνίας με τον Ζαχαριάδη και πλαισίωσε εργαλειακά και αξιακά το εγχείρημα. Η προγραμματισμένη⁷⁵ ανταπόκριση του ΚΚΕ δημοσιοποιήθηκε μέσα από τη συχνότητα του ραδιοσταθμού «Ελεύθερη

⁷⁴ Ηλιού Φίλιππος, *Δημοκρατικές Συγκλίσεις και Συμμαχίες*, , Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005, σ.18

⁷⁵Ο.π., σ.19.

Ελλάδα» στις αρχές του Μαρτίου του 1954 όταν και μεταδόθηκε το άρθρο του Ν. Ζαχαριάδη με τίτλο «Τον λόγο έχει ο κύριος Καρτάλης»⁷⁶. Το άρθρο αυτό αποτυπώνει τη διάθεση του ΚΚΕ να αποδεχθεί ως βάση συμφωνίας τα 6 σημεία που προσδιόρισε ο Καρτάλης ως αφετηρία ζυμώσεων και διαπραγματεύσεων για τον σχηματισμό μια δημοκρατικής συμμαχίας⁷⁷.

Ο Ζαχαριάδης αποκαλεί τις θέσεις αυτές ένα σοβαρό πολιτικό βήμα, μια ελληνική πατριωτική πολιτική. Ο Ζαχαριάδης προσλαμβάνει τις αντιρρήσεις φιλελευθέρων όπως ο Παπανδρέου ως προσωπικές πολιτικές και αναπτύσσει τον συλλογισμό ότι η διεργασία της αλλαγής θα είναι προϊόν μιας ενιαίας προσπάθειας που θα υπερβεί μικρομματικές θεωρήσεις και επιδιώξεις. Τονίζει πως το μέτωπο της αντισυναγερμικής ενότητας πρέπει να είναι αρραγές και σε αυτό το πλαίσιο το ΚΚΕ «παραμένει θιασώτης και πρωτεργάτης της πιο πλατιάς πατριωτικής ενότητας χωρίς να προβάλλει στενές κομματικές αξιώσεις». Ο Ζαχαριάδης στο άρθρο του υποστηρίζει «ας είναι βέβαιος ότι αύριο θα τον ακολουθήσουν και οι Βενιζέλος, Παπανδρέου». Η επιλογή αυτή να εμφανίζεται ως συμφωνία επί 6 προγραμματικών αρχών επιτρέπει την πολιτική και κοινωνική ζύμωση με κοινό τόπο θέσεις και αρχές οι οποίες εδραιώνονται στην ανάγκη για αμνηστία και δημοκρατική ομαλότητα. Η θέση ότι «πρέπει να επιδιωχθεί η αντισυναγερμική συγκέντρωση για μια πατριωτική, δημοκρατική αλλαγή» είναι το κυρίαρχο μοτίβο που θα μορφοποιήσει το σχήμα αυτό πολιτικά, εκλογικά και κοινωνικά.

Ο Γ. Παπανδρέου αντιδρά έντονα κάνοντας τη δήλωση ότι «υπάρχουν πλέον 3 πολιτικοί σχηματισμοί, Συναγερμός, το Κέντρο και το Λαϊκό Μέτωπο που σημάνει συνοδοιπορία με το ΚΚΕ»⁷⁸ ενώ οργισμένη είναι και η αντίδραση της *Ελευθερίας* που αποτελούσε δυναμικό υποστηρικτή των απόψεων Καρτάλη και η οποία σε κύριο άρθρο της αποκλείει emphatically την πιθανότητα συνεργασίας με οποιονδήποτε⁷⁹.

⁷⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.73

⁷⁷ Αρχείο ΚΚΕ, κ441,φ28/8^α/62(δακτ αντίγραφο), ΑΣΚΙ.

⁷⁸ Νικολακόπουλος Ηλίας, «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού» » στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*, σ.43.

⁷⁹ *Ελευθερία*, 7/3/54

Η επιλογή αυτή εντάσσεται και στην αλλαγή γραμμής του ΚΚΕ το οποίο έθεσε ως κεντρική πολιτική κατεύθυνση την επίτευξη ευρύτερων συνεργασιών προΐοιυσας της πολιτικής απόφασης της 4^{ης} Ολομέλειας της Κ.Ε τον Δεκέμβριο του 1953⁸⁰.

Η αλλαγή αυτή στρατηγικής αποτυπώθηκε πριν τη δημόσια αποδοχή των 6 σημείων ,από τον Ν. Ζαχαριάδη στην δήλωση ότι θα προχωρούσε σε σύσταση στους οπαδούς του να ψηφίσουν τους υποψηφίους της εσωκοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης εάν οι βουλευτές του Κέντρου υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους μετά τη ψήφιση του εκλογικού νόμου όπως αποτυπώνεται στην εφημερίδα Ελευθερία στις 5/3/1954⁸¹. Σε επίρρωση αυτής της νέας πραγματικότητας η ΕΔΑ προχωρά στην απόσυρση της υποψηφιότητας Γ. Θανασέκου στις αναπληρωματικές εκλογές της Φθιώτιδας στις 14/3/1954 και στηρίζει την επιλογή του Κ.Φ Ε. Μαλαμίδα, κίνηση στην οποία έχει προχωρήσει και το ΔΚΕΛ⁸².

Η διαμόρφωση αυτής της πολιτικής πλαισίωσης απέκτησε μια δυναμική την οποία είχε προβλέψει ο Πορφυρογένης και προσέελκυσε σημαντικό τμήμα της ΕΠΕΚ αλλά και του ΚΦ.

Η προσπάθεια αυτή χαρακτηρίστηκε από τον Ν. Ακριτίδη ότι «είναι μεγίστης σημασίας και όμοια της δεν υπάρχει παρά στην περίοδο της Κατοχής, όταν κλείστηκε η συμμαχία που οδήγησε στη δημιουργία του ΕΑΜ»⁸³.

Η πολιτική αυτή επιλογή απελευθέρωσε μια σημαντική πολιτική δυναμική που οδήγησε στη συνάρθρωση του «αριστερού κέντρου» και της Αριστεράς σε μια προσπάθεια έλξης και του υπόλοιπου τμήματος του Κέντρου ώστε να αντιμετωπισθεί η κυριαρχία της Δεξιάς.

Η επίδραση του Μ. Πορφυρογένη στην υιοθέτηση και διαμόρφωση αυτής της πολιτικής επιλογής ήταν καταλυτικού χαρακτήρα, μια επιλογή με στόχο την «προώθηση του ελληνικού επαναστατικού κινήματος στο σύνολο του» μέσα από την

⁸⁰ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Γεώργιος Καρτάλης- Μιλτιάδης Πορφυρογένης-παράλληλοι*: Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005, σ.40.

⁸¹ Νικολακόπουλος Ηλίας, «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*, σ.42.

⁸² Ο. π.

⁸³ Η 5^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, 25-28 Δεκέμβρη 1955, Έκδοση της ΚΕ του ΚΚΕ,1955, σ. 88

υιοθέτηση επιλογών με εμφανή τη διάθεση διεύρυνσης των θέσεων και την απήχησης τους⁸⁴.

Η συμφωνία αυτή πρέπει να επισημανθεί ότι ακολουθεί την αποτυχία της ΕΠΕΚ να διαμορφώσει στρατηγική σύγκλισης με την ΕΔΑ με κυρίαρχη την αίσθηση της καχυποψίας και της αδυναμίας εύρεσης κοινού τόπου σε στρατηγικό αλλά και τακτικό επίπεδο.

Η συνεργασία ΔΚΕΛ–ΕΔΑ και της πλειοψηφίας των στελεχών της ΕΠΕΚ έδωσε πολιτικό χαρακτήρα στις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1954. Η επιλογή αυτή επικροτήθηκε από την πλειοψηφία του Κ.Φ και συνάντησε την αρνητική αντίδραση του Γ. Παπανδρέου ο οποίος κατήγγειλε τις διεργασίες που έδιναν υπόσταση σε ένα «νέο ΕΑΜ»⁸⁵.

3. Το πολιτικό τοπίο με ορίζοντα τις δημοτικές εκλογές του 1954

3.1. Προγραμματικός Λόγος και Πολιτικές του ΔΚΕΛ

Τον Ιούνιο του 1954 οι αρχηγοί του ΔΚΕΛ πραγματοποιούν διήμερη επίσκεψη στην Κέρκυρα. Στην ομιλία του ο Γ. Καρτάλης εστίασε στην ανάλυση των πεπραγμένων στα πεδία της οικονομίας και της εξωτερικής πολιτικής όπου το πρόσημο είναι εξαιρετικά αρνητικό τόσο για τον εργαζόμενο λαό όσο και για τα εθνικά συμφέροντα. Ο Καρτάλης επιμένει ιδιαίτερα στον λόγο του στην υπέρμετρη φορολογία η οποία συρρικνώνει την αγοραστική δύναμη του αγρότη και του μισθωτού ή του επαγγελματιοβιοτέχνη. Η πραγματικότητα αυτή έρχεται όπως αναλύει ο Καρτάλης σε απόλυτη αντίθεση με την τρομακτική κερδοφορία των μεγαλοβιομηχάνων και εισαγωγέων η οποία δεν φορολογήθηκε ποτέ αλλά και δεν αποτέλεσε επενδυτικό κεφάλαιο για την ενίσχυση του παραγωγικού ιστού της ελληνικής οικονομίας ώστε να ενισχυθεί η αναπτυξιακή διαδικασία και να μειωθεί η ανεργία⁸⁶.

⁸⁴ Ηλιού Φίλιππος, *Μιλτιάδης Πορφυρογένης: το πορτρέτο ενός κομμουνιστή ηγέτη*, Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005, σ.20.

⁸⁵ Νικολακόπουλος Η, *Η καχεκτική δημοκρατία. κόμματα και εκλογές*, 1946-67. σ.187.

⁸⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.67, *Το δημοκρατικό βήμα*

Τονίζει ότι τα νησιά είναι γεμάτα από εξόριστους, οι φυλακές πλήρεις από πολιτικούς κατάδικους και οι άνεργοι αυξάνονται σημαντικά. Ασκεί δριμεία κριτική για τη συμφωνία παραχώρησης ελληνικών βάσεων καθώς μετατρέπουν τη χώρα σε κατάσταση εξαρτημένου κράτους ενώ παράλληλα η Ελλάδα εισπράττει εξαιρετικά μειωμένα ποσά εξωτερικής βοήθειας σε σχέση με την Τουρκία (25 έναντι 250 εκ. δολλαρίων)⁸⁷.

Την απάντηση θα δώσει η Δημοκρατική Αντιπολίτευση η οποία δομείται στις αρχές που προκρίνει «η βασική αντίληψις της Φιλελεύθερης Δημοκρατία αλλά και σε πιο εκσυγχρονισμένες θεωρήσεις περί κοινωνικής Δημοκρατίας και οικονομικής Δημοκρατίας»⁸⁸.

Για τις εκλογές της Θεσσαλονίκης ο Καρτάλης προχώρησε σε ανακοίνωση η οποία εστίασε στη νίκη της αντισυναγερμικής παράταξης και στη λαϊκή απαίτηση για νέες εκλογές καθώς υπάρχει ανάγκη ανανέωσης της λαϊκής νομιμοποίησης για την κυβέρνηση.⁸⁹

Οι εκλογές στις 24/1/54 στη Θεσσαλονίκη διαμόρφωσαν ένα πεδίο ζυμώσεων και αντιπαραθέσεων σχετικά με την επιλογή των υποψηφίων. Είναι ενδεικτική η αναφορά στην *Αυγή* ότι ο Γ. Καρτάλης επιμένει στην υποστήριξη της υποψηφιότητας Ανωγειανάκη ενώ στην *Προοδευτική Αλλαγή* στις 30/12/1953 ασκείται κριτική στην αναρμοδιότητα του Καρτάλη να αναμιχθεί⁹⁰, όταν η πλειοψηφία των στελεχών του Δημοκρατικού Κόμματος διαφωνούν προκρίνοντας την επιλογή Πασαλίδη⁹¹.

Στις 26.1.54 το ΔΚΕΛ θα δημοσιοποιήσει τις θέσεις του σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών.

Καταγράφει την σημαντική πτώση των ποσοστών του Συναγερμού στη Θεσσαλονίκη ενώ προβάλλεται ως απόδειξη κυβερνητικών παρεμβάσεων η διαφοροποίηση στα ποσοστά του Συναγερμού στην πόλη και την ύπαιθρο της Θεσσαλονίκης. Ωστόσο παραδέχεται ότι «τα κόμματα της Αντιπολιτεύσεως δεν υπερέβησαν εν τω συνόλω των την νοοτροπία του στενού κομματικού συμφέροντος. Και το αποτέλεσμα υπήρξε η

⁸⁷ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.67, *Το δημοκρατικό βήμα*

⁸⁸ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.67

⁸⁹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.67

⁹⁰ Δέδε Αικατερίνη, *Ο σύντομος πολιτικός βίος της ΕΠΕΚ, η ανάδυση του Κέντρου στην μετεμφυλιακή Ελλάδα*, σ.258.

⁹¹ *Αυγή*, 12 /1/1954

ματαίωσις μιας αποτυχίας του Συναγερμού και εν Θεσσαλονίκη και εν Δράμα». Σημειώνει ότι η απόπειρα αναβίωσης του Κέντρου δεν εστέφθη από επιτυχία όπως δομήθηκε από τη συνεργασία Φιλελευθέρων και ΕΠΕΚ, τονίζοντας ότι είχε απώλειες της τάξης του 30% σε σχέση με τις εκλογές του 1952. Το ΔΚΕΛ στρέφει τα βέλη του και εναντίον της ΕΔΑ για την επιλογή της να μην αποσύρει τον υποψήφιο της στη Δράμα ώστε να αποδυναμωθεί η δυναμική του Συναγερμού με συνέπεια τη σημαντική υποχώρηση του ποσοστού της, εξέλιξη αντίθετη με τη Θεσσαλονίκη όπου το ΔΚΕΛ τονίζει ότι έδωσε ελευθερία στους οπαδούς του⁹².

Ο διπλασιασμός της αποχής σε σχέση με τις εκλογές του 1952 για το ΔΚΕΛ είναι απόδειξη ότι οι κομματικοί σχηματισμοί και ο προγραμματικός λόγος των κομμάτων της Αντιπολίτευσης δεν ήταν ικανοί να κινητοποιήσουν τα λαϊκά στρώματα κερδίζοντας σε πρώτη φάση την εμπιστοσύνη τους. Εκτοξεύει κατηγορίες στους υπόλοιπους σχηματισμούς για την αποτυχία κοινής πορείας και διατυπώνει την αποφασιστικότητα του να συμμετέχει ενεργά στην αναδιοργάνωση της Αντιπολίτευσης με βάση ένα πρόγραμμα «καθαρά και ακέραια δημοκρατικό».

Ο Απρίλιος του 1954 χαρακτηρίστηκε από την παραίτηση Μαρκεζίνη, τον ανασχηματισμό στο κυβερνητικό στρατόπεδο και την αποχώρηση του Σ. Βενιζέλου από την αρχηγία του Κ.Φ⁹³. Η επιλογή αυτή του Βενιζέλου θεωρείται ότι απέβλεπε στην εκμετάλλευση πιθανών ανατροπών στο πολιτικό σκηνικό εξαιτίας των τεκτονικών επιδράσεων του Κυπριακού ζητήματος⁹⁴ ενώ ο Γ. Δαφνής υποστηρίζει πως προχωρά σε αυτή την επιλογή «*δια να έχη την ευχέρειαν να επωφεληθεί από κάθε ευκαιρία που θα παρουσιάζετο*»⁹⁵.

Είναι ενδεικτική των ζυμώσεων που εστιάζουν στην ανάγκη σύμπληξης ενός κοινού μετώπου στον δημοκρατικό χώρο, η ανακοίνωση της Δημοκρατικής Νεολαίας Θεσσαλονίκης η οποία στηρίζει την επιλογή για ευρεία εκλογική σύμπραξη και δημιουργία αντισυναγερμικού μετώπου με συμμετοχή των Φιλελευθέρων, ΕΠΕΚ, ΔΚΕΛ και ΕΔΑ.

⁹² Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ Αναπληρωματική Θεσσαλονίκης 24.1.1954

⁹³ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία. κόμματα και εκλογές*, 1946-67, σ.184.

⁹⁴ Ο.π., σ184

⁹⁵ Ο.π., σ186

3.2. Οι δημοτικές εκλογές του 1954

Οι θέσεις του ΔΚΕΛ

Οι δημοτικές εκλογές της 21^{ης} Νοεμβρίου του 1954 αποτέλεσαν σημαντικό σταθμό στην πραγμάτωση του πολιτικού σχεδιασμού μέσα από την θεώρηση του Γ. Καρτάλη.

Το πρόγραμμα και οι θέσεις του ΔΚ.Ε.Λ για τον αντισυναγερμικό αγώνα διαμορφώνουν τη βάση της πολιτικής αυτής θεώρησης⁹⁶.

Η πρώτη αναφορά στις βασικές θέσεις έχει να κάνει με την διαπίστωση της κατάργησης των συνδικαλιστικών ελευθεριών, την διαφθορά και τον ασφυκτικό έλεγχο της κυβέρνησης στα συνδικαλιστικά όργανα. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η κατάργηση των προστατευτικών για τους εργαζόμενους διατάξεων, η καθήλωση των μισθών και η αρνητική επίδραση του πληθωρισμού στην αγοραστική δύναμη των λαϊκών στρωμάτων. Παράλληλα περιγράφεται η υποχώρηση στο πεδίο της προστασίας των αγροτικών προϊόντων και η κυριαρχία των αρχών της φιλελεύθερης οικονομίας η οποία αφήνει «βορά τους εργαζόμενους της υπαίθρου στους μεσάζοντες και τους οικονομικά ισχυρούς».

ΤΟ ΔΚΕΛ ασκεί σκληρή κριτική και στο ζήτημα της φορολογικής πολιτικής της κυβέρνησης του Συναγερμού καθώς επισημαίνει την δυσβάστακτη αύξηση των φορολογικών βαρών και την χωρίς περιορισμούς κυριαρχία των εισαγωγέων στη λειτουργία της αγοράς η οποία στερεί πολύτιμους πόρους λόγω της εξαγωγής συναλλάγματος. Η κυριαρχία του ιδιωτικού μονοπωλίου, η πρόθεση κατάργησης της άρσης του ενοικιοστασίου, η αδιαφάνεια στην υπογραφή συμβάσεων με ιδιωτικούς ομίλους ενώ σχολιάζει ιδιαίτερα αρνητικά την υποτίμηση της 9^{ης} Απριλίου του 1953 αλλά και την επιλογή της μη συγκράτησης των στρατιωτικών δαπανών.

Η κριτική στα πεπραγμένα της κυβέρνησης Συναγερμού εντοπίζει ιδιαίτερα ζητήματα στο πεδίο των παραβιάσεων των ατομικών ελευθεριών και της νόθευσης των δημοκρατικών θεσμών.

Την ανάλυση των πεπραγμένων ακολουθεί στο κείμενο η αποτύπωση της σημασίας των εκλογών καθώς επισημαίνεται ότι αποτελούν ευκαιρία να εκφραστεί πολιτικά το

⁹⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.67

εκλογικό σώμα, η κοινωνία. Ένα αρνητικό αποτέλεσμα για την κυβέρνηση θα αποτελέσει παράγοντα αποδόμησης και θα οδηγήσει στη λήξη της θητείας της. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι ο «πολιτικός αποχρωματισμός» των δημοτικών εκλογών είναι άτοπος και καταδικαστέος ενώ αντιθέτως οι δημοτικές εκλογές πρέπει να συνδεθούν με την κεντρική πολιτική σκηνή καθώς η καταδικαστική για τους υποψηφίους του Συναγερμού ψήφος θα αποτελέσει κυρίαρχο παράγοντα για τη διαμόρφωση δυναμικής η οποία θα οδηγήσει στην ήττα και την κυβέρνηση του Συναγερμού.

Το πρόγραμμα.⁹⁷

1. Ανάκτηση του σεβασμού και του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης
2. Αποκατάσταση της ελευθερίας και ανεξαρτησίας των οργανισμών αυτών.
3. Σύνδεση των εσόδων των Δήμων με κρατική φορολογία (οικοδομές, κληρονομίες) ώστε κάποιοι φόροι να είναι συνολικά η τουλάχιστον εν μέρει δημοτικοί ώστε να έχουν οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης τη δυνατότητα να ασκήσουν την πολιτική τους.
4. Ανακατανομή των έμμεσων φόρων.
5. Διαχείριση με φειδώ των οικονομικών πόρων.
6. Ενίσχυση της απασχόλησης μέσω της εκτέλεσης δημοτικών έργων.
7. Εξασφάλιση φθηνού ρεύματος και νερού για τους δημότες.
8. Μέτρα στήριξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων.
9. Προγράμματα εθελοντών επιστημόνων για την ενίσχυση κοινωνικών προγραμμάτων.
10. Βαθμιαία «δημοτικοποίηση» των έργων κοινής ωφελείας.

Σε ομιλία του στον Βόλο ο Γεώργιος Καρτάλης (19/11/1954) επισημαίνει τη σημασία των δημοτικών εκλογών και τονίζει τον αστικό και δημοκρατικό χαρακτήρα του κόμματος. Χρησιμοποιεί τη φράση «Δεν είμαστε επαναστατικό κόμμα αλλά αστικό και διαχωρίζει την αστική δημοκρατία από τη λαϊκή δημοκρατία.⁹⁸». Προβάλλει ως πρότυπο τις δημοκρατίες της Δυτικής Ευρώπης και απευθύνει δριμύ κατηγορώ στον Συναγερμό για την πολιτική του διαχωρισμού των πολιτών σε πρώτης και δεύτερης κατηγορίας. Καταδικάζει την πρακτική των πιστοποιητικών κοινωνικών φρονιμάτων αναρωτώμενος «χρειάζεται για την έκδοση άδεια οδήγησης, ταξιδιού ή κυνηγιού».

⁹⁷ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.75

⁹⁸ *Ελευθερία*, 19/11/1954

Παράλληλα ασκεί κριτική στη στέρηση των ατομικών ελευθεριών χωρίς δικαστική απόφαση ως μη επιτρεπτή σε μια φιλελεύθερη δημοκρατία και αξιολογεί ως αδικαιολόγητες τις φυλακίσεις και εκτοπίσεις χιλιάδων ανθρώπων 5 χρόνια μετά τη λήξη του εμφυλίου. Καταγράφει ως ανεπίτρεπτη τη δαπάνη του 50% του προϋπολογισμού για στρατιωτικές δαπάνες και τονίζει τα αδιέξοδα της κυβερνητικής πολιτικής στο Κυπριακό ζήτημα.

Συνοψίζει τις αρχές του ΔΚΕΛ στη μείωση των στρατιωτικών δαπανών, την κατάργηση των διακρίσεων μεταξύ των πολιτών, τον σεβασμό της ατομικής ελευθερίας, τη διασφάλιση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, τη λειτουργία ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος, την εναρμόνιση της εξωτερικής πολιτικής με τους συμμάχους της χώρας.

Χαρακτηριστικά τονίζει ότι «Τα σημεία αυτά είναι δικά μας. Εάν σήμερα γίνονται αποδεκτά από άλλους, αυτό δεν οφείλεται σε σατανικά σχέδια αλλά στην ορθότητα τους καθώς αυτά τα σημεία εξασφαλίζουν την αστική δημοκρατία»⁹⁹.

Στο αρχείο Καρτάλη υπάρχει φυλλάδιο με ημερομηνία 20/11/54 το οποίο απευθύνει κάλεσμα στους τίμιους αριστερούς να μην ψηφίσουν τον Γ. Καρτάλη επί υπουργίας του οποίου σκοτώθηκε ο Μπελογιάννης «που θα μπορούσε να σωθεί». Το φυλλάδιο προτρέπει να μαυριστεί ο Καρτάλης ώστε να μην «θάψει και τον Βόλο»¹⁰⁰.

Αντίθετη βάση που καταλήγει στην ίδια προτροπή έχει προκήρυξη εθνικοφρόνων η οποία απευθύνει κάλεσμα για «μαύρο στον Πανσανία Κατσωτά και τους πάτρωνες του Σβόλο-Καρτάλη-Ζαχαριάδη».

Ιδιαίτερα ο Καρτάλης χαρακτηρίζεται ως «αστοτσιφλικάς της Θεσσαλίας και πράκτορας της Ιντελιντζενς Σέρβις»¹⁰¹.

Άλλο φυλλάδιο τονίζει ότι ο Κατσωτάς «εδέχθη το πρόγραμμα της Κομινφορμ» και η επιλογή του υπονομεύει την εθνική ασφάλεια¹⁰².

Οι πολιτικές διεργασίες

⁹⁹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.1083

¹⁰⁰ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.75

¹⁰¹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.75

¹⁰² Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.75

Το ΔΚ.Ε.Λ ανακοίνωσε ότι θα στηρίξει τον στρατηγό Κατσώτα στις δημοτικές εκλογές.¹⁰³

Η κυβέρνηση του Συναγερμού ακολούθησε πολιτική καταστολής έναντι των πολιτών που πρόσκειντο στην Αριστερά με παράταση του καθεστώτος των εκτοπίσεων, διατήρηση του ίδιου αριθμού φυλακισμένων και συστηματική επιδίωξη της έξαρθωσης του παράνομου μηχανισμού του ΚΚΕ με αποκορύφωμα την υπόθεση Πλουμπίδη¹⁰⁴, σε ένα κλίμα αναβίωσης του εμφυλίου και διαρκούς υπονόμευσης των δυνατοτήτων για αποτελεσματική πολιτική δράση. Επικεφαλής του μηχανισμού ήταν οι Κολιγιάννης, Φλωράκης (ο οποίος συνελήφθη τον Ιούλιο του 1954) και Γούσιας οι οποίοι ήδη από τον Απρίλη του 1954 βρίσκονται στην Ελλάδα για να προχωρήσουν την υλοποίηση της νέας αυτής πολιτικής του ΚΚΕ για ευρύτερες συμμαχίες¹⁰⁵. Η αποδιάρθρωση του μηχανισμού συνετέλεσε στην απόφαση να έρθει ο ίδιος ο Μ. Πορφυρογένης ώστε να προωθήσει τις συνεννοήσεις τόσο με τα στελέχη της ΕΔΑ όσο και με τους πολιτικούς φορείς της Κεντροαριστεράς¹⁰⁶.

Η επιλογή του Συναγερμού να ψηφίσει ένα εκλογικό νόμο με ακραία πλειοψηφικό σύστημα (ν.2800/1954) αποτέλεσε επιταχυντικό παράγοντα στην υπό διαμόρφωση διαδικασία σχηματισμού μιας ευρύτερης συμμαχίας καθώς το Κ.Φ χαρακτήρισε το σύστημα ως «ευρισκόμενο πολύ εγγύτερο στο φασιστικό σύστημα»¹⁰⁷. Η αλυσίδα ανεπιτυχών εκλογικών αποτελεσμάτων στις επαναληπτικές και αναπληρωματικές εκλογές που έλαβαν χώρα την περίοδο Ιανουαρίου 1953 έως Μαρτίου 1954 συνετέλεσαν σε μια διαρκώς κλιμακούμενη αίσθηση αδιεξόδου στο χώρο του Κέντρου. Η αδυναμία συμπόρευσης και διαμόρφωσης κοινού πολιτικού βηματισμού ήταν έκφανση της αδυναμίας ιδεολογικής και προγραμματικής αναπλαισίωσης. Η απόφαση για συναρχηγία στο Κ.Φ των Σ. Βενιζέλου και Γ. Παπανδρέου ακολούθησε την εμβληματικού χαρακτήρα εκλογική αποτυχία και ήττα στο Ρέθυμνο¹⁰⁸. Ο Γ. Παπανδρέου το αποδέχθηκε πιστεύοντας ότι θα ήταν η αφετηρία διαμόρφωσης ενός εναλλακτικού πολιτικού σχηματισμού με χαρακτηριστικά «εθνικόφρονα χώρου». Για τον Σ. Βενιζέλο ήταν η επιβεβαίωση της αποτυχίας συνεργασίας με την ΕΠΕΚ η

¹⁰³ *Ελευθερία*, 28 Οκτωβρίου 1954

¹⁰⁴ Νικολακόπουλος Η, *Η καχεκτική δημοκρατία. κόμματα και εκλογές*, 1946-67. σ.181.

¹⁰⁵ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Γεώργιος Καρτάλης- Μιλτιάδης Πορφυρογένης-παραλληλισμοί: Αρχαιοτάξιο τ.7, σ .41.*

¹⁰⁶ *Ο.π.*, σ.42.

¹⁰⁷ Νικολακόπουλος Η, *Η καχεκτική δημοκρατία. κόμματα και εκλογές*, 1946-67. σ.182.

¹⁰⁸ *Ο.π.*, σ.183.

οποία από τις 26 Ιουλίου με το θάνατο του Πλαστήρα ξεκινά την πορεία για την παρακμή, την αποδόμηση και την κλιμάκωση της περιδίνησης στην οποία είχε περιέλθει με τη διαγραφή στελεχών όπως ο Καρτάλης, Αλλαμανής, Ασκούτσης κ.α

Η προκρινόμενη σύμπτωση ΔΚΕΛ Αριστεράς προκαλεί αντιδράσεις τόσο σε επίπεδο κυβερνητικό όσο και στο χώρο της Αντιπολίτευσης όπου ο Γ. Παπανδρέου δηλώνει πως « στη χώρα υπάρχουν πλέον τρεις πολιτικοί σχηματισμοί. Συναγερμός, Κέντρον και Λαϊκόν Μέτωπο, το οποίο σημαίνει συνοδοιπορία με το ΚΚΕ»¹⁰⁹.

Η ανάγνωση αυτή θα διακηρυχθεί και στο συνέδριο του Ιουνίου του 1954 του Κ.Φ αλλά και στην επιλογή του πολιτικού αποχρωματισμού των δημοτικών εκλογών του Νοεμβρίου του 1954, επιλογή που κατακρίνει με ανακοίνωση του το Δ.Κ που τον κατηγορεί ότι «με τη θέση που υποστηρίζει υπηρετεί το συμφέρον του Συναγερμού και αποτελεί πράξη αποφυγής πολιτικής μάχης»¹¹⁰. Παρόμοιες θέσεις εκφράζει και το στέλεχος του Κ.Φ Γ.Βαρβούτης ο οποίος και διαγράφεται. Ο Γ. Παπανδρέου στις 8/10/1954 δηλώνει πως το Κ.Φ «έχει χαράξει την πολιτική γραμμή του Κέντρου , η οποία συνίσταται στον διμέτωπο αγώνα κατά του Συναγερμού αφενός και του κομμουνισμού αφετέρου»¹¹¹. Οι δηλώσεις Σ.Βενιζέλου στις 9/11/1954 υποστήριξης της υποψηφιότητας Κατσώτα, τροποποιούνται στις 14κ 18 Νοεμβρίου καθώς ο Σ. Βενιζέλος φοβάται πως ο υποψήφιος για το Δήμο της Αθήνας «ενέδωσε εις τας αξιώσεις της ΕΔΑ». Οι δηλώσεις αυτές θα ανασκευαστούν στις 21/11/1954 μετά από παρέμβαση-ταξίδι του Κ. Μητσοτάκη¹¹².

Το εσωτερικό του Κ.Φ χαρακτηρίζεται από τις αντιδράσεις στην επιλογή Παπανδρέου και στελέχη όπως οι Μητσοτάκης, Μαρής κ.α προτείνουν τον υπουργό Ι.Πολίτη ως υποψήφιο της Αντιπολίτευσης¹¹³. Η επιλογή της ακύρωσης της υποψηφιότητας Κασσιμάτη προκαλεί την αντίδραση του Σ.Βενιζέλου¹¹⁴ ενώ τελικά η γραμμή Παπανδρέου κατисχύει. Η πολιτική γραμμή Παπανδρέου θα συμπυκνωθεί στη φράση του « Συνεκροτήθη χθες εν Αθήναις Ενιαίο Αντισυναγερμικών Μέτωπον»... Επραγματοποιήθη η μεγάλη επιδίωξις του ΚΚΕ»¹¹⁵. Ουσιαστικά η δήλωση αυτή αποτυπώνει την ανησυχία αλλά και την αντίδραση του συντηρητικού

¹⁰⁹ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Β', σ.100.

¹¹⁰ Ο. π. ,σ 226

¹¹¹ Ο. π. ,σ 226

¹¹² Ο. π. ,σ 231

¹¹³ *Ελευθερία*,27/10/1954

¹¹⁴ *Ελευθερία*,28/10/1954

¹¹⁵ *Το Βήμα*,5/11/1954

τμήματος του Κέντρου στην προοπτική διαμόρφωσης ενός σχήματος με τα χαρακτηριστικά του Λαϊκού Μετώπου, το οποίο θα αποτελεί την εκσυγχρονισμένη και πολιτικά νομιμοποιημένη εκδοχή ενός σχήματος τύπου ΕΑΜ στη δεκαετία του 1950. Η συνάρθρωση των δυνάμεων της Αριστεράς με αυτές του Κέντρου συναντά την αντίδραση μερίδας του κεντρώου τύπου με πιο εμβληματική την αναφορά του *Βήματος* στις 10/11/1954 ότι η ΕΠΕΚ και το ΔΚΕΛ προσδιορίζονται ως Αριστερά και όχι κόμματα του Κέντρου.

3.3 Τα αποτελέσματα των Δημοτικών εκλογών του 1954

Η διαμόρφωση αυτού του στρατοπέδου με έντονα τα χαρακτηριστικά της Κεντροαριστεράς από τη μία και της συμπόρευσης με την Αριστερά από την άλλη δικαιώνεται με τα σημαντικά και κομβικά για τα πολιτικά πράγματα επιτυχή αποτελέσματα στις δημοτικές εκλογές στις 21/11/1954 όταν και οι υποψήφιοι που υποστηρίζονται από ΕΔΑ, ΔΚΕΛ, Κ.Φ και ΕΠΕΚ κερδίζουν τη μάχη των Αθηνών (Π. Κατσώτας με εκλογή από τον πρώτο γύρο με 41%), της Θεσσαλονίκης (Μ. Πατρίκιος 36,8% α γύρος -56,6 και εκλογή στον δεύτερο γύρο)¹¹⁶, του Πειραιά (Δ. Σαπουνάκης με 44.1% από τον πρώτο γύρο), του Βόλου και πολλών πόλεων της περιφέρειας. Το ίδιο το ΔΚΕΛ αποκτά την ηγεσία της δημοτικής αρχής με τον ίδιο τον Καρτάλη στον Βόλο, τον Μ. Πατρίκιο στη Θεσσαλονίκη, τον Ν. Γαληνό στη Μυτιλήνη και τον Γ. Δοξόπουλο στη Νέα Ιωνία Βόλου αλλά και επιρροή μέσω δημοτικών συμβούλων σε πολλούς άλλους δήμους. Είναι χαρακτηριστικό ότι η αντισυναγερμική συνεργασία επικράτησε στους 5 από τους 8 δήμους με πληθυσμό πάνω από 40000 (Λάρισα, Καβάλα, Νίκαια, Κερατσίνι) ενώ ο ίδιος ο Καρτάλης εκλέγεται εμφατικά με ποσοστό 59,4%¹¹⁷. Η επιτυχία στις δημοτικές εκλογές επιβεβαίωσε την ορθότητα της στρατηγικής που είχε χαραχθεί και έδωσε την πολιτική πρωτοβουλία στον Καρτάλη στις διεργασίες για τον σχηματισμό της υπό διαμόρφωσης Κεντροαριστεράς ενώ η σημαντική εκπροσώπηση του ΔΚΕΛ σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών αποτέλεσε το όχημα οργανωτικής συγκρότησης και παράλληλα συνετέλεσε στην προσέλκυση στελεχιακού δυναμικού που επεδίωκε την πολιτική έκφραση μέσα από τον χώρο αυτό.

¹¹⁶Ο.π., σ.188.

¹¹⁷ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Γεώργιος Καρτάλης- Μιλτιάδης Πορφυρογένης- παραλληλισμοί: Αρχαιοτάξιο τ.7, σ.41.*

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η αποτίμηση των δημοτικών εκλογών του 1954 μέσα από την καταγραφή συμπερασμάτων που αποτυπώνονται στην έκθεση πεπραγμένων της Περιφερειακής Επιτροπής Αθηνών του ΔΚ.Ε.Λ επί των Δημοτικών Εκλογών στις 21/11/1954¹¹⁸.

Τονίζεται ότι τη μάχη της Αθήνας την έδωσε η περιφερειακή επιτροπή με τη στήριξη της ηγεσίας του κόμματος και τη σωστή πολιτική γραμμή που είχε χαραχθεί. Διατυπώνονται αιτιάσεις για την απουσία σύνδεσης στην εκλογική προσπάθεια με την πλειοψηφία των μελών της Κ.Ε.

Τα συμπεράσματα τα οποία αποτυπώνει στην έκθεση αφορούν στην αύξηση της προβολής και ακτινοβολίας του κόμματος, την δυναμική αλλά και δυνατότητα αύξησης της κομματικής επιρροής και δύναμης αλλά και τη σαφή ανάγκη που προκύπτει για αναδιοργάνωση της Περιφερειακής Επιτροπής.

4. Ο Γ. Καρτάλης ως Δήμαρχος Βόλου.

Η υποψηφιότητα του Γ. Καρτάλη είναι εμβληματική της προσπάθειας να δοθεί χαρακτήρας κεντρικής πολιτικής αναμέτρησης στις δημοτικές εκλογές τον Νοέμβριο του 1954. Είναι επίσης ενδεικτική της στρατηγικής που έχει υιοθετηθεί, η ανακοίνωση της ΕΔΑ στις 7/11/1954¹¹⁹ στην εφημερίδα *Ταχυδρόμος*: «Η Νομαρχιακή Επιτροπή της ΕΔΑ Μαγνησίας καλεί τους οπαδούς και φίλους της και όλο το λαό να υποστηρίξουν με φανατισμό στο Βόλο το ψηφοδέλτιο του αρχηγού του ΔΚ κ. Γ. Καρτάλη που πρωτοστάτησε σ' ολόκληρη τη χώρα να δοθεί ο πολιτικός αντισυναγερμικός χαρακτήρας στις προσεχείς δημοτικές εκλογές...».

Η ΕΠΕΚ προχωρά στην γνωστοποίηση ότι δεν κατάφερε να πείσει τον Βασ. Αποστολίδη να παραιτηθεί και δεν θα δώσει κατευθυντήριες γραμμές στους οπαδούς της. Ο Αποστολίδης θα αρνηθεί να εγκαταλείψει την εκλογική μάχη παρά τις

¹¹⁸ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

¹¹⁹ Βέργου Πηνελόπη «Δημοτικές Εκλογές 1954: Ένα κεντροαριστερό πείραμα στον Βόλο» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.197

παραινέσεις του στρατηγού Σαράφη αλλά η δυναμική της υποψηφιότητας του φθίνει σημαντικά¹²⁰.

Εκλογικοί σχηματισμοί και εκλογικά αποτελέσματα¹²¹

Οι εκλογικοί συνδυασμοί που θα αναμετρηθούν στις δημοτικές εκλογές:

A. Ο Προοδευτικός Συνδυασμός Βόλου, με υποψήφιο δήμαρχο τον Γ. Καρτάλη

B. Ο Ανεξάρτητος Συνδυασμός, με υποψήφιο δήμαρχο τον Ι. Κονταράτο, ο οποίος υποστηρίζεται από τον Συναγερμό.

Γ. Ο Συνδυασμός Β. Αποστολίδη, Εργασία-Ανασυγκρότηση, ο οποίος υποστηρίζεται από ελάχιστους οπαδούς της ΕΠΕΚ.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, σε σύνολο 16.933 έγκυρων ψηφοδελτίων, νικητής των εκλογών αναδεικνύεται ο Γ. Καρτάλης με 10.008 ψήφους, έναντι 6.592 του Ι. Κονταράτου και 333 ψήφους του Αποστολίδη.¹²² Ο Καρτάλης μετά τις εκλογές θα συνδέσει το αποτέλεσμα τους με την απονομιμοποίηση της κυβέρνησης. «*Η φυσιολογική συνέπεια είναι η προκήρυξη γενικών βουλευτικών εκλογών*»¹²³.

Στις 6/2/1955 ορκίζεται η νέα Δημοτική Αρχή του Βόλου. Ο Καρτάλης στο λόγο του, μετά την ορκωμοσία του ως Δήμαρχος Βόλου τονίζει το μέγεθος των δυσκολιών και την ένταση της έλλειψης επαρκών πόρων. Τονίζει ότι οι πολίτες του Βόλου δεν θα πρέπει να περιμένουν «*ότι θα λυθούν δια μαγείας όλα τα προβλήματα του Βόλου*»¹²⁴. Παράλληλα, τόνισε τον πολιτικό χαρακτήρα της εκλογής του καθώς η προεκλογική εκστρατεία ανέδειξε ως σημεία αιχμής την ανάγκη για προσωπική ελευθερία, ισότητα και ανατροπή της οικονομικής πολιτικής που έχει οδηγήσει τον λαό στην εξαθλίωση αλλά και εφαρμογή της απλής αναλογικής.¹²⁵

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δηλώσεις αυτές προκάλεσαν αντιδράσεις όπου και σε παραπολιτικά σχόλια του τύπου διακινείται από κυβερνητικούς κύκλους η άποψη ότι η στάση αυτή αντίκειται στις διατάξεις του κώδικα περί Δήμων και κοινοτήτων (απαγόρευση ανάμιξης δημάρχων στην πολιτική) και πρέπει να επιληφθεί ο

¹²⁰Ο.π., σ. 197.

¹²¹Ο.π., σ. 197.

¹²²Ο.π., σ. 197.

¹²³Ταχυδρόμος, 23/11/1954.

¹²⁴Θεσσαλία, 6/2/1955.

¹²⁵Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.85

Νομάρχης για να επιβάλει κυρώσεις στον Καρτάλη¹²⁶, κάτι και το οποίο έγινε με τη μορφή της επίπληξης δια εγγράφου του νομάρχη.

Ο Καρτάλης αντέδρασε και ζήτησε συνάντηση με τον Υπουργό Εσωτερικών κ. Νικολίτσα μετά την έγγραφο επίπληξη εις βάρος του από τον νομάρχη Μαγνησίας για τις δηλώσεις αυτές εναντίον της κυβέρνησης του Συναγερμού. Στη συνάντηση ανέπτυξε τη θέση ότι δεν τίθεται από τον κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων ζήτημα περιορισμού στο πεδίο της έκφρασης της πολιτικής γνώμης των Δημοτικών Αρχόντων και ζήτησε από τον Υπουργό και το επιτελείο του να του προσδιορίσει τη συγκεκριμένη διάταξη¹²⁷. Η συνάντηση κατέληξε χωρίς συμπέρασμα με τον Γεώργιο Καρτάλη να τονίζει ότι θα συνεχίσει να αναπτύσσει τις θέσεις του σε ζητήματα κεντρικής πολιτικής σκηνής¹²⁸. Το διάβημα αυτό είναι ενδεικτικό της δυναμικής με την οποία ο Καρτάλης αντιμετώπισε τη διάθεση της κυβέρνησης του Συναγερμού να τον περιθωριοποιήσει πολιτικά μετά την εκλογή του ως Δημάρχου Παγασσών.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι σε άρθρο-επιστολή στον τύπο¹²⁹ γίνεται αντικείμενο κριτικής το γεγονός ότι ο Καρτάλης δίνει το εναρκτήριο λάκτισμα σε αγώνα ποδοσφαίρου ανάμεσα στον Ολυμπιακό Βόλου και τη Δόξα Δράμας. Κατηγορείται ότι ασκεί πολιτική μέσω του ποδοσφαίρου και επιδιώκει να αποκομίσει πολιτικά κέρδη.

Ο Καρτάλης ασκεί κριτική στην κυβέρνηση για το ζήτημα της ανεργίας στον Βόλο¹³⁰ με τηλεγράφημα που στέλνει στον υπουργό Εργασίας κ. Στράτο.

Η συνεργασία παραμένει προβληματική με την κεντρική κυβέρνηση καθώς το Υπουργείο Εσωτερικών απέρριψε την αίτηση του για διορισμό Γενικού Γραμματέα στον Δήμο¹³¹.

Σημείο τριβής αποτέλεσε και η διαχείριση του ζητήματος των επιπτώσεων του μεγάλου σεισμού που προκάλεσε σημαντικές ζημιές στην πόλη του Βόλου. Ο Γ. Καρτάλης, ως δήμαρχος της πόλης σε δηλώσεις τρεις μήνες μετά τον σεισμό, χαρακτήρισε τα διατιθέμενα ποσά για την αποκατάσταση των ζημιών ως ανεπαρκή

¹²⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.85

¹²⁷ Ταχυδρόμος, 16/1955.

¹²⁸ Ελευθερία και Μακεδονία, 16/2/1955.

¹²⁹ Θάρρος, 10/2/1955.

¹³⁰ Ταχυδρόμος, 11/2/1955.

¹³¹ Θάρρος, 26 Φεβρουαρίου 1955

και ότι δεν θα έπρεπε να δίνονται ως δάνεια αλλά ως δωρεάν αρωγή¹³². Για την άσκηση πίεσης υποβλήθηκε επερώτηση για το θέμα από τον βουλευτή Καρδίτσας Σ. Αλαμανή. Παράλληλα ασκήθηκε σκληρή κριτική για την επιλογή του Υπ. Εσωτερικών να δεσμεύσει τις δωρεές από άλλους Δήμους και ο Καρτάλης επικρίνει αυτή την επιλογή γιατί θεωρεί ότι η κυβέρνηση χρωμάτισε αυτές τις κινήσεις ως εκδηλώσεις πολιτικής αλληλεγγύης.

Ο Καρτάλης στις 16 Ιουλίου 1955 απευθύνει επιστολή στον Κωνσταντίνο Καραμανλή, υπουργό Δημοσίων Έργων, με την οποία ζητά την κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων για την περιοχή του Δυτικού Πηλίου.¹³³

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δραστηριότητα του στο πεδίο των διεθνών σχέσεων και διπλωματικών επαφών μέσω της άσκησης του αξιώματος του Δημάρχου. Ενδεικτική των καλών σχέσεων του με τον Σοβιετικό παράγοντα είναι η επίσκεψη του πρέσβη της ΕΣΣΔ Σεργκέγιεφ¹³⁴ στην πόλη του Βόλου.

Ο Καρτάλης επισκέφθηκε την Γιουγκοσλαβία στις 19/12/1955¹³⁵ και σε διαπίστωση του καταλήγει ότι το βιοτικό επίπεδο του ελληνικού λαού είναι κατά πολύ χαμηλότερο από το αντίστοιχο της γειτονικής χώρας ενώ διατυπώνει την εντύπωση του από το γεγονός ότι οι θέσεις ευθύνης καταλαμβάνονται από νέους σε ηλικία ανθρώπους.

Το ταξίδι του Καρτάλη στο Ροστόβ της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε αντιδράσεις στον κυβερνητικό τύπο ο οποίος έθεσε ερωτήματα εάν ο Δήμαρχος Βόλου συζήτησε για θέματα οικονομικών και στρατιωτικών προσφορών στην Ελλάδα ώστε να προσδεθεί στο σοβιετικό μπλοκ.¹³⁶

Ο Καρτάλης στις 31 Οκτωβρίου 1955 απέστειλε τηλεγράφημα στο Σοβιέτ του Ροστόβ για να εκφράσει τις ευχαριστίες του για τη δωρεά του δημάρχου Ροστόβ για τους σεισμοπαθείς του Βόλου, με την διατύπωση «η ευγενής αυτή χειρονομία θα ισχυροποιήσει τους δεσμούς των λαών του Ροστόβ και του Βόλου» να κυριαρχεί. Η αντίδραση της Απογευματινής είναι επικριτική και δηκτική «ελπίζοντας όπως διατυπώνεται οι Βολιώτες να μην εντυπωσιάστηκαν από τα ρωσικά ρούβλια «βαθέως,

¹³² *Ελευθερία*, 13/7/1955

¹³³ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.84

¹³⁴ *Αυγή*, 3/5/1955

¹³⁵ *Καθημερινή*, 27/12/1955

¹³⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.83

όσον ο κ. Καρτάλης»¹³⁷, «του δημάρχου με το κόκκινο γαρύφαλλο εις το πέτο, ο οποίος δεν παραλείπει ευκαιρίαν να υμνήσει παν το προερχόμενον εκ Ρωσίας, ιδέαι ή χρήματα».

Η πρόσκληση που του απευθύνει το Σοβιέτ του Ροστόβ γνωστοποιείται στην κυβέρνηση μέσω επιστολής του Καρτάλη στις 16 Ιουλίου 1955 στον Υπουργό Εξωτερικών όπου γνωστοποιεί την πρόθεση αλλά και προτίμηση του να εισηγηθεί στο δημοτικό συμβούλιο η πρόσκληση να γίνει αποδεκτή.¹³⁸ Παράλληλα ζητά τη διατύπωση των αντιλήψεων των κυβερνητικών αξιωματούχων για το ταξίδι αυτό. Μετά την ολοκλήρωση της επίσκεψης απευθύνει επιστολή στις 10 Νοεμβρίου στον Υπουργό Εξωτερικών Θεοτόκη με την οποία γνωστοποιεί την πρόθεση του να απευθύνει πρόσκληση στον δήμαρχο του Ροστόβ και ζητά την ενημέρωση του για τις προθέσεις της κυβέρνησης.¹³⁹ Η κυβέρνηση στις 30 Νοεμβρίου 1955 διατυπώνει την θέση ότι η ανταποδοτική επίσκεψη του Δημάρχου Ροστόβ θα ήταν σκοπιμότερο να μετατεθεί χρονικά σε μια πιο κατάλληλη περίσταση.¹⁴⁰

Το ταξίδι του Καρτάλη στο Ροστόβ τον Σεπτέμβριο του 1955 είχε περιπλεχθεί καθώς η Διοίκηση Χωροφυλακής απαίτησε από τον δημοτικό σύμβουλο Σφέτσο να δηλώσει ότι δεν είχε οποιαδήποτε σχέση με το ΚΚΕ για να λάβει διαβατήριο και παρά τις διαβεβαιώσεις του υφυπουργού Εσωτερικών Καλαντζή στον Γ. Καρτάλη ότι η διαδικασία αυτή θα οδηγούσε στην έκδοση διαβατηρίων χωρίς αυτή την προϋπόθεση. Είναι ενδεικτικό ότι ο δημοτικός σύμβουλος προχώρησε σε δημόσια μέσω του τύπου ανακοίνωση επιστολής με την οποία επιβεβαιώνει ότι δεν έχει «ουδεμίαν σχέση με το ΚΚΕ» και με ειρωνική διάθεση τονίζεται η επιθυμία του να απαλλαγεί ο Διοικητής από τις υποψίες.¹⁴¹

Ως Δήμαρχος Βόλου αποτελούσε παράλληλα και ένα πολιτικό παράγοντα της κεντρικής πολιτικής σκηνής. Αυτό είχε ως συνέπεια οι κινήσεις του να αποκτούν ευρύτερο πολιτικό χαρακτήρα και οι αναφορές του εθνικού και όχι τοπικού σημείου αναφοράς. Ίσως μια από τις πιο ενδεικτικές αυτής της κατάστασης περιπτώσεις ήταν το περίφημο ταξίδι του στο δήμο του Ροστόβ της Σοβιετικής Ένωσης. Υποστηρίζεται

¹³⁷ Απογευματινή, 2 Νοεμβρίου 1955

¹³⁸ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.84

¹³⁹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.84

¹⁴⁰ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.84

¹⁴¹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.83

ότι σε αυτό το ταξίδι ο Καρτάλης συναντήθηκε με τον Ζαχαριάδη και ο Φ. Ηλιού υποστηρίζει πως υπήρξαν υπογραφές σε αυτή τη δεύτερη ουσιαστικά συμφωνία¹⁴².

Η θητεία του διήρκεσε ένα χρόνο καθώς παραιτήθηκε για να συμμετάσχει στις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1956, δικαιώνοντας την κριτική που του είχε ασκηθεί προεκλογικά ότι θα εγκαταλείψει το δημαρχιακό αξίωμα. Ο ίδιος νιώθει την ανάγκη να απολογηθεί και να ζητήσει συγγνώμη στην προεκλογική συγκέντρωση των εθνικών εκλογών που γίνεται στο Βόλο. Τονίζει ότι η επιλογή του εδράζεται στην ικανοποίηση μιας ευρύτερης ανάγκης που ανάγεται σε εθνικό επίπεδο.

Στη θέση του θα τον διαδεχθεί ο Αριστ. Στουρνάρας που παρέμεινε σ' αυτή τη θέση τρεις μήνες, μέχρι τις επόμενες δημαρχειές όπου νέος δήμαρχος θα αναδειχθεί ο Θεόδ. Κλαψόπουλος¹⁴³.

5. Το πολιτικό τοπίο μετά τις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1954

Η επιτυχία του εγχειρήματος της κοινής καθόδου στις δημοτικές εκλογές του 1954 οδήγησε σε ζυμώσεις και πολιτικές διεργασίες οι οποίες έχουν ορίζοντα την επόμενη εκλογική αναμέτρηση σε εθνικό αυτή τη φορά επίπεδο.

Ο Σ. Βενιζέλος προτείνει στις 8/12/1954 σχέδιο για την «ενοποίηση της δημοκρατικής αντιπολίτευσης»¹⁴⁴. Ο Σ. Βενιζέλος με επιστολή του στις 22/12/1954 στους ηγέτες του Κέντρου (Κ.Φ, ΔΚΕΛ, ΕΠΕΚ, Αγροτικό Κόμμα του Μπαλατατζή) διακηρύσσει ότι χρειάζεται «παράταξις με κοινό πρόγραμμα υπό ενιαία συλλογική διοίκηση»¹⁴⁵.

Προτείνει θέσεις που αφορούν στην κατάργηση των νόμων του Συναγερμού, την ενίσχυση των πολιτικών ειρήνευσης και δημοκρατικοποίησης, την μείωση των στρατιωτικών δαπανών. Περιγράφει την ανάγκη το σχήμα να οργανωθεί έτσι ώστε τα κόμματα του Κέντρου «να διατηρήσουν τους ξεχωριστούς κομματικούς

¹⁴² Φ. Ηλιού, *Δημοκρατικές Συγκλίσεις και Συμμαχίες*, Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005, σ. 30

¹⁴³ Βέργου Πηνελόπη, ό.π., σ.199

¹⁴⁴ Ηλίας Νικολακόπουλος, «Η πολιτική πορεία του Σ.Βενιζέλου, 1952-1961: Το κύκνειο άσμα του κόμματος Φιλελευθέρων», στο συλλογικό: Τάσος Σακελλαρόπουλος, Ευάνθης Χατζηβασιλείου(επιμ), *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος, Η πολιτική διαδρομή, Το πρόσωπο, Η εποχή*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ.Βενιζέλος», Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 2009, σ 121.

¹⁴⁵ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Β', σ.266

σηματισμούς και τας οργανωτικές προσπάθειας αλλά να ανασταλεί η χωριστή πολιτική δραστηριότητα»¹⁴⁶. Ο Σ. Λιναρδάτος χαρακτηρίζει τις θέσεις αυτές ως ανάλογες των θέσεων Πλαστήρα το 1949-50, πιο προωθημένες από αυτές των Φιλελευθέρων και σημειώνει πως «προσπαθεί να καλύψει το χώρο του Κέντρου και τμήμα της μη κομμουνιστικής Αριστεράς»¹⁴⁷. Η προσπάθεια προσκρούει στις αντιδράσεις της ΕΠΕΚ και του Γ. Παπανδρέου.

Η επίδραση του εκλογικού αποτελέσματος στις δημοτικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1954 ήταν τέτοια που οδήγησε σε όξυνση των σχέσεων Παπανδρέου Βενιζέλου (ο οποίος είχε υποστηρίξει την υποψηφιότητα Π. Κατσώτα στην Αθήνα) και οδήγησε τελικά στη διάσπαση του Κ.Φ τον Απρίλιο του 1955 όταν και ο Σ. Βενιζέλος ίδρυσε τη Φιλελεύθερη Δημοκρατική Ένωση (ΦΔΕ), επιλογή που ο Γ. Δαφνής θεωρεί πως ίσως σχετίζεται με την έναρξη του ένοπλου αγώνα της ΕΟΚΑ στην Κύπρο «ως μια νέα φωνή η οποία να προσφέρει εις τον απελευθερωτικόν αγώνα των Κυπρίων βοήθειαν εκ μέρους της Ελλάδος»¹⁴⁸. Η ΦΔΕ είχε κοινοβουλευτική εκπροσώπηση 24 βουλευτών¹⁴⁹ και η ισχυρή κοινοβουλευτική παρουσία μέσα από τις προσχωρήσεις του μισού σώματος της κοινοβουλευτικής ομάδας των Φιλελευθέρων (17), 4 της ΕΠΕΚ και 3 ανεξαρτήτων αποτέλεσε ένεση πολιτικού ηθικού και βάρους στην προσπάθεια της να δώσει τον τόνο στις εξελίξεις στο χώρο του Κέντρου, με αποτελέσματα όμως τελικά σαφώς μικρότερα των προσδοκιών του ηγετικού της πυρήνα.

Στις 21/1/1955 με αφορμή σειρά επερωτήσεων η Αντιπολίτευση προβαίνει σε μια επιθετική αμφισβήτηση των κυβερνητικών πρακτικών που επιμένουν στην χρήση φακέλων, πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων και σειρά άλλων μέτρων που υπονομεύουν την ισότητα στη μεταχείριση των πολιτών.

Ιδιαίτερη σημασία για την αποτύπωση των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα έχουν αυτές οι κοινοβουλευτικές συζητήσεις σχετικά με τα μέτρα ασφαλείας, συζητήσεις οι οποίες θα χαρακτηριστούν από τη διάθεση της Αντιπολίτευσης να επισημάνει την ανάγκη άμβλυνσης των κατασταλτικών μέτρων.

¹⁴⁶ Ο. π., σ. 267

¹⁴⁷ Ο.π., σ.267

¹⁴⁸ Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967, σ.188

¹⁴⁹ Ο.π.,

Με αφορμή τη συζήτηση αυτή λαμβάνει χώρα σύγκρουση σχετικά με τον πατριωτικό χαρακτήρα του ΕΑΜ ανάμεσα στον Σ. Αλαμανή και τον βουλευτή Κ. Παπαδόπουλο του Ε.Σ ο οποίος επιτέθηκε στον βουλευτή του ΔΚΕΛ όταν αυτός επεσήμανε τις υπηρεσίες τις οποίες προσέφερε το ΕΑΜ εναντίον του εχθρού. Το επεισόδιο αυτό προκαλεί την έντονη αντίδραση της Αντιπολίτευσης και αποτυπώνει την ένταση την οποία συνόδευε το αίτημα κατάργησης των πιστοποιητικών εθνικών φρονημάτων και μιας σειράς άλλων μέτρων που υπονόμευαν τη θεσμική και δημοκρατική πλαισίωση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Η σύγκρουση Παπαπολίτη Κανελλόπουλου σχετικά με τη φυσιογνωμία και την ιστορική προσφορά του ΕΑΜ καθρεφτίζει με τρόπο έντονο τη διαιρετική τομή που έχει επαναπροσδιορισθεί και αισθητοποιείται στην προσπάθεια συγκρότησης αντισυναγερμικού μετώπου σε όλα τα επίπεδα της πολιτικής και θεσμικής πραγματικότητας.

Ο Γ. Παπανδρέου υιοθετεί τη θέση της αποδοχής των διοικητικών εκτοπίσεων με την προϋπόθεση της δικαστικής επικύρωσης ενώ ο Π. Κανελλόπουλος προβάλλει τη θέση της συστημικής Δεξιάς καθώς υποστηρίζει « εφ' όσον είναι βίαια η σκέψις είναι κατ' ουσίαν πράξις και όχι απλή σκέψις». Αποτυπώνει την κυριαρχική απόρριψη των θέσεων της Αντιπολίτευσης. Η συζήτηση για τα μέτρα αυτά ωστόσο καταδεικνύει μια μετατόπιση των παραγόντων του Κέντρου, Βενιζέλου και Παπανδρέου, στην υιοθέτηση θέσεων πιο θετικών ως προς την ιστορική αποτίμηση του ΕΑΜ η οποία ερμηνεύεται στην προσπάθεια διασύνδεσης τους με το εκλογικό ακροατήριο του εαμογενούς Κέντρου.

ΤΟ ΔΚ.Ε.Λ προχώρησε στις 12/4/1955 σε ανακοίνωση της Κ.Ε του κόμματος σχετικά με τις διεργασίες που αφορούν την ίδρυση της Φ.Δ.Ε με επικεφαλής τον Σ. Βενιζέλο την οποία καταγράφει ως «θετική απαρχή σε μια γόνιμη ανασύνταξη της αντιπολίτευσης» και ελπίζει ότι οι θέσεις της ΦΔΕ θα διευκολύνουν την κινητοποίηση των φιλελεύθερων και δημοκρατικών δυνάμεων της χώρας υπενθυμίζοντας ωστόσο ότι προκρίνει ως ορθότερη επιλογή «την προταθείσα τον προηγούμενο Δεκέμβριο από τον Σ. Βενιζέλο».¹⁵⁰

Στις 13/4/1955 διακινείται έγγραφο που απευθύνεται στις οργανώσεις του κόμματος το οποίο χαρακτηρίζει τη στάση του ΔΚΕΛ στην εξέλιξη αυτή ως «στάσις συμπαθούς υποδοχής, αναμονής και ελπίδων, δεν συνεπάγεται όμως απομάκρυνσι τινά από της

¹⁵⁰ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

αυτοτέλειας και ανεξαρτησίας του δικού μας κόμματος»¹⁵¹. Τονίζεται ότι το ΔΚΕΛ από την αφετηρία της πολιτικής του διαδρομής έχει επιμείνει στη διακήρυξη της ανάγκης και της χρησιμότητας της ενότητας των κομμάτων της Αντιπολίτευσης ως πρόκριμα και εφαλτήριο ευρύτερων κινητοποιήσεων με φιλελεύθερο, δημοκρατικό και προοδευτικό πρόσημο και περιεχόμενο ώστε να επιτευχθεί ή έξωση του συναγερμού από την εξουσία. Υπενθυμίζει μάλιστα τη θετική αποδοχή που είχε επιφυλάξει στην πρόταση Βενιζέλου τον Δεκέμβριο του 1954 για ένα νέο οργανωτικό σχήμα συνεργασίας.¹⁵² Κριτική ασκείται στην επιλογή του Σ. Βενιζέλου να προτιμήσει την ίδρυση κόμματος από την συνένωση κομμάτων, την ορθότερη επιλογή όπως προκρίνεται από τις γραμμές της ανακοίνωσης του ΔΚΕΛ Τονίζεται ότι μέσα από τη διαδικασία της αποδοχής και σεβασμού της οργανωτικής αυτοτέλειας του κάθε κομματικού σχηματισμού θα ενισχυόταν το πλέγμα προϋποθέσεων για αποτελεσματικότερη δράση σε ενοποιημένη βάση, υπό την ηγεσία του Σ. Βενιζέλου, με κοινό πρόγραμμα και όχι απλά υπό το σχήμα και τη μορφή μιας απλής συνεργασίας. Το ΔΚΕΛ οραματίζεται τη δημιουργία ενός Οργανισμού Δημοκρατικής σύνθεσης και λειτουργίας και αποκλείει την προσχώρηση στη ΦΔΕ καθώς αυτό θα σήμαινε το τέλος της διαδρομής του. Η διατύπωση αυτή συνοδεύεται από την έκφραση της στέρεας πεποίθησης ότι στελέχη και φίλοι του κόμματος δεν χαρακτηρίζονται από διάθεση αποστασιοποίησης από τις αρχές και ιδεολογικές αναφορές που συμπύκνωσε με την ίδρυση και τη δράση του το ΔΚΕΛ¹⁵³. «Ο Λαός χρειάζεται το Δημοκρατικό Κόμμα και η ύπαρξίς του αποτελεί σύμβολον των εργαζομένων μαζών δια την επιδίωξιν των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών σκοπών των οποίων είμεθα σημαιοφόροι». Η διάλυση του θα σήμαινε και τη μελλοντική αδυναμία επανίδρυσης του. Τονίζει ότι είναι δεκτικό στη συνεργασία αλλά αποκλείει την προσχώρηση στη ΦΔΕ.

Η Κ.Ε του ΔΚΕΛ στις 29 Αυγούστου 1955 συνεδρίασε με αντικείμενο την πρόταση της ΕΔΑ για την από κοινού αντιμετώπιση από όλα τα κόμματα της Αντιπολίτευσης του κινδύνου εκτροπής και την σε κοινά αποδεκτή βάση υιοθέτηση συγκεκριμένων θέσεων σε ζητήματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής¹⁵⁴. Το ΔΚΕΛ προχωρά στη διατύπωση της θέσης μέσα από την δημοσιοποίηση της ανακοίνωσης για τη

¹⁵¹ Ο.π.

¹⁵² Ο.π.

¹⁵³ Ο.π.

¹⁵⁴ Αρχείο ΕΔΑ, φ.480, ΑΣΚΙ

συνεδρίαση που έλαβε χώρα, της επαναλαμβανόμενης και σε άλλες περιστάσεις και περιπτώσεις για την ανάγκη συνεννοήσεως των κομμάτων της Αντιπολίτευσης για την αντιμετώπιση της συναγερμικής πολιτικής και των επιπτώσεων αυτής στην κοινωνία. Τονίζει τη διάθεση του να προχωρήσει σε συναντήσεις με εκπροσώπους των άλλων πολιτικών φορέων όλου του φάσματος της Αντιπολίτευσης («οιουδήποτε άλλου Κόμματος της Αντιπολίτευσης») σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της γραμμής για διεύρυνση του αντισυναγερμικού στρατοπέδου. Επισημαίνει την απόρριψη της πρότασης της ΕΔΑ από τα υπόλοιπα κόμματα και ως εκ τούτου η αποδοχή της πρότασης θα ήταν αλυσιτελής και δεν θα συνέβαλλε στον επιδιωκόμενο σκοπό. Σε αυτό το πλαίσιο ερμηνεύει την απόρριψη της συγκεκριμένης πρότασης υπό αυτές τις συνθήκες.

6. Η προώθηση της πολιτικής του «γιγαντιαίου συνασπισμού» και οι εθνικές εκλογές του 1956

6.1.0 θάνατος του Α. Παπάγου και οι διεργασίες που ακολουθούν

Η διαδοχή του Α. Παπάγου έλαβε χώρα την επομένη του θανάτου του, στις 4 Οκτωβρίου του 1955, με την αναρρίχηση στον πρωθυπουργικό θώκο του Κ. Καραμανλή ο οποίος έλαβε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης από τα Ανάκτορα στις 5 Οκτωβρίου και ορκίστηκε την επομένη¹⁵⁵. Ο Κ. Καραμανλής προβλήθηκε ως επιλογή ανανέωσης και αποτύπωνε το πέρασμα σε μια γενιά ατλαντιστών πολιτικών¹⁵⁶. Η αντίδραση των Σ. Στεφανόπουλου και Π. Κανελλόπουλου σήμαινε και την αποχώρησή τους από τη σύνθεση της νέας κυβέρνησης η οποία έλαβε άνετα τη ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής. Ακολούθησε μια πολιτική με επιμέρους διαφοροποιήσεις (ανάκληση εκστρατευτικού σώματος στην Κορέα, υιοθέτηση πολιτικής με λήψη μέτρων επιείκειας που συνετέλεσαν στην μερική μείωση του αριθμού των εκτοπισμένων και φυλακισμένων)¹⁵⁷ ώστε να αναστραφεί το πολιτικό κλίμα. Τον Νοέμβριο του 1955 έθεσε σε ισχύ το περίφημο εκλογικό σύστημα που αποκλήθηκε τριφασικό από την Αντιπολίτευση, μια εκδοχή εξαιρετικά ευνοϊκή για

¹⁵⁵ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ.192-93

¹⁵⁶ Ο.π., σ.193.

¹⁵⁷ Ο. π, σ.195

την ΕΡΕ (Ν3457/1955)¹⁵⁸. Αυτό συνέβαινε γιατί δημιουργούσε συνθήκες πλήρους κυριαρχίας της ΕΡΕ σε συνθήκες τριπολικής εκλογικής αναμέτρησης. Ο Α. Σβώλος τόνισε ότι η διαφορετική μεταχείριση των διαφορετικών εκλογικών περιφερειών που το νέο σύστημα υιοθετούσε με ακραίο τρόπο χαρακτηριζόταν από αντισυνταγματικότητα και αντίθεση στους κανόνες του εκλογικού δίκαιου¹⁵⁹. Το πλαίσιο αυτό ήταν ασφυκτικό για το Κέντρο καθώς δημιούργησε ως μοναδική επιλογή τη συνεργασία όλων των δυνάμεων της Αντιπολίτευσης, συμπεριλαμβανομένης και της ΕΔΑ, ώστε να καταστούν ικανές να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο απόλυτης κυριαρχίας της Δεξιάς. Οι ρυθμίσεις για την διατήρηση σε ισχύ της απογραφής του 1940 και της πρόβλεψης ότι οι ψήφοι που θα προέρχονταν από όσους ήταν δημόσιοι υπάλληλοι και στρατιωτικοί θα συνυπολογίζονταν στην περιφέρεια όπου θα ψήφιζαν και όχι όπου είχαν τα εκλογικά τους δικαιώματα αποτελούσαν ενισχυτικές ενέσεις της προσπάθειας της ΕΡΕ για κατίσχυση με τρόπο εμφανικό στις εκλογές. Η κυβέρνηση Καραμανλή αρνήθηκε να παραχωρήσει τη θέση της σε υπηρεσιακή και αυτό συνετέλεσε στην όξυνση της πόλωσης¹⁶⁰.

Στις δηλώσεις του στις 19/10/1955, ο Γ. Καρτάλης τονίζει ότι η άνοδος Καραμανλή στην εξουσία χαρακτηρίζεται ως μη έχουσα πειστήρια ομαλότητας και εξασθενίζει το κυβερνητικό κύρος παρά την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης από τη συναγερμική κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Χαρακτηρίζει ως αναγκαία το να γίνει κοινή αντίληψη στις δυνάμεις της Αντιπολίτευσης ότι η νέα αυτή κατάσταση πρέπει να αντιμετωπισθεί με «θάρρος και διορατικότητα». Τονίζει ότι η συγκρότηση Υπηρεσιακής Κυβέρνησης και η διενέργεια εκλογών είναι απαραίτητη και το δημοκρατικό καθήκον επιβάλλει ενότητα και σθένος για την Αντιπολίτευση. Απευθύνει κάλεσμα στην ΕΠΕΚ και σε άλλους κομματικούς σχηματισμούς της Αντιπολίτευσης να σταθμίσουν τη σοβαρότητα των στιγμών και προκρίνει ως μοναδική επιλογή την παραίτηση των βουλευτών ώστε να προκριθούν αναπληρωματικές εκλογές οι οποίες με την καταδικαστική για την κυβέρνηση λαϊκή ετυμηγορία θα οδηγήσει σε εθνικές γενικές εκλογές. Διατυπώνει την ετοιμότητα των 5 βουλευτών του ΔΚΕΛ να παραιτηθούν ώστε να γίνει

¹⁵⁸ Ο. π, σ.196

¹⁵⁹ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', Παπαζήσης, Αθήνα, 1978, σ.43.

¹⁶⁰ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ. 197

πραγματικότητα αυτός ο πολιτικός σχεδιασμός αλλά τονίζει ότι χρειάζεται η προσχώρηση άλλων 6 συναδέλφων βουλευτών¹⁶¹.

6.2. Η συγκρότηση της Δημοκρατικής Ένωσης

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τις έντονες διεργασίες που θα οδηγήσουν στη συγκρότηση της Δημοκρατικής Ένωσης. Ήδη από τις 26/11/1955 το εθνικό Συμβούλιο της ΦΔΕ «πρότεινε την ενοποίηση όλων των δημοκρατικών δυνάμεων σε ένα πολιτικό Οργανισμό τονίζοντας ότι στην πρόσκληση του δεν περιλαμβάνεται η ΕΔΑ»¹⁶². Παράλληλα δημοσιοποιήθηκε η συγκρότηση της Κίνησης Εθνικής Δημοκρατικής Πρωτοβουλίας (ΕΔΠ) η οποία με διακήρυξη της που υπογράφεται στις 27/11/1955 από 31 στελέχη των ΔΚΕΛ, ΦΔΕ και ΕΠΕΚ θέτει ως κεντρική πολιτική γραμμή και επιλογή τη δημιουργία ευρύτερου πλαισίου πολιτικά και εκλογικά συνεργασίας των δυνάμεων της Αντιπολίτευσης¹⁶³. Ο Βενιζέλος διαγράφει τους 3 βουλευτές της ΦΔΕ (Π. Τζαννετάκη, Γ. Τζατζάνη και Α. Βουλοδήμο) που υπογράφουν τη διακήρυξη την οποία έχουν υπογράψει και οι βουλευτές του ΔΚ.Ε.Α Αλλαμανής, Γρηγορίου και Βασαρδάνης¹⁶⁴.

Ο Ζαχαριάδης θα υποστηρίξει την πολιτική αυτή πρωτοβουλία διακηρύσσοντας την ανάγκη να διεξαχθούν νέες εκλογές με απλή αναλογική σε περίοδο 40 ημερών καθώς θέλει να ενισχύσει τη θέση του εσωκομματικά με την επιτυχή συγκρότηση του μετώπου¹⁶⁵.

Η πρόταση της ΦΔΕ έγινε αποδεκτή από το ΚΦ, κάτι που οδήγησε στη δημιουργία του Δημοκρατικού Κέντρου (ΔΚ) στις 2.12.1955¹⁶⁶, μετά από συνάντηση των Παπανδρέου και Βενιζέλου μια μέρα νωρίτερα, σε μια λογική επανένωσης των Φιλελευθέρων σε ένα πολυκομματικό σχηματισμό όπου το κάθε κόμμα διατηρεί την πολιτική του αυτοτέλεια και ανεξαρτησία. Συμφωνούν επίσης να αποκλειστεί η ΕΔΑ¹⁶⁷. Ωστόσο, προσπαθούν να διαμορφώσουν μια θετική σχέση με το εκλογικό ακροατήριο της Αριστεράς με την ανακίνηση του ζητήματος της νομιμοποίησης του

¹⁶¹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/1089

¹⁶² Νικολακόπουλος Ηλίας, ο.π., σ.197-199

¹⁶³ Ο.π., σ.197

¹⁶⁴ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ.46

¹⁶⁵ Τρίκκας Τάσος, *ΕΔΑ 1951 – 1967, Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς, Τόμος Α, Η Ανασυγκρότηση, Τόμος Β, Η Δεκαετία των Άκρων*, Θεμέλιο, Αθήνα, 2009, σ. 342

¹⁶⁶ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ.197

¹⁶⁷ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ.44.

ΚΚΕ μέσω επισήμου διαβήματος της ΦΔΕ στον πρωθυπουργό Κ.Καραμανλή¹⁶⁸. Ο άλλος πυλώνας που διαμορφώνεται στην Κεντροαριστερά με τη στήριξη του ΔΚΕΛ και της ΕΔΑ, η ΕΔΠ εμφανίζεται να απολαμβάνει μεγαλύτερης στήριξης, ιδιαίτερα σε επίπεδο προσέλκυσης στελεχών, και διαμορφώνει ένα πλαίσιο προσδοκιών που συνίσταται στην επανάληψη του επιτυχημένου εκλογικού αγώνα στις Δημοτικές εκλογές τον Νοέμβριο του 1954. Η πτέρυγα της ΦΔΕ που υποστηρίζει την ΕΔΠ (Τσιριμώκος, Παπασπύρου κ.α) ενισχύει αυτή την τάση. Η ΕΔΑ επιμένει στην ανάγκη ενός «γιγαντιαίου συνασπισμού» με ομώνυμο άρθρο στην *Αυγή* στις 5/12/1955 όπου υποστηρίζεται η ανάγκη οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης «να συμπαραταχθούν σε ένα γιγάντιο πανεθνικό δημοκρατικό σχηματισμό που θα δώσει τη δυνατότητα στο λαό να σαρώσει το ξενοκίνητο αντιδραστικό Συναγερμικό συγκρότημα», μια θέση η οποία διαφοροποιείται από αυτή της παράταξης της αναλογική που περιγράφει ο Ζαχαριάδης¹⁶⁹. Η επιλογή της αποχής αν και διακινείται ως πρόταση-πιθανότητα¹⁷⁰ από παράγοντες της ΦΔΕ δεν συναντά την αποδοχή της ΕΔΑ. Οι διαπραγματεύσεις κλιμακώνονται με τη συνάντηση στις 27/12/1955 ανάμεσα σε παράγοντες της ΕΔΑ και της ΦΔΕ όπου και η ΕΔΑ απορρίπτει την πρόταση της ΦΔΕ για αποχή¹⁷¹. Η ανακοίνωση στις 29/12/1955 των ΕΔΑ, ΔΚΕΛ, ΕΔΠ και του Ριζοσπαστικού Κόμματος του Ρέντη με την οποία ζητούν την συνεργασία του συνόλου των δυνάμεων της αντιπολίτευσης¹⁷² είναι μια κίνηση με πρόσημο τόσο πολιτικό όσο και επικοινωνιακό. Επιδιώκεται να ασκηθεί πίεση σε όσους παράγοντες του Κέντρου δημιουργούν προσκόμματα στη συνάρθρωση ενός οριζόντιου συνασπισμού του Κέντρου με την Αριστερά με χαρακτηριστικά υπέρβασης των κάθετων κομματικών διαχωρισμών.

Η κίνηση που εντατικοποίησε τις οσμώσεις αυτές ήταν η ίδρυση της Εθνικής Κίνησης Αλλαγής (ΕΚΑ) που γνωστοποιήθηκε στις 14.1.1956 με την ΕΔΑ, το ΔΚ.Ε.Λ και την ΕΔΠ να είναι οι ιδρυτικοί φορείς¹⁷³. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε συνθήκες πολιτικής ασφυξίας και επιβίωσης στο Δ.Κ καθώς προβαλλόταν έντονη η πιθανότητα εκτόπισης του στη τρίτη θέση, ενδεχόμενο καταστροφικό¹⁷⁴. Αυτή η συνείδηση που κλιμακώθηκε στα ηγετικά του κλιμάκια οδήγησε σε σύντομο γύρων

¹⁶⁸ Τρίκκας Τ., ΕΔΑ 1951 – 1967, Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς, σ.345

¹⁶⁹ Ο. π. ,σ. 350

¹⁷⁰ Ο. π. ,σ.348

¹⁷¹ Ο. π. ,σ.348

¹⁷² Ο. π. ,σ. 348

¹⁷³ Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογες, 197

¹⁷⁴ Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογες, σ. 199

διαπραγματεύσεων, κυρίως με την ΕΔΑ, ο οποίος οδήγησε στο σχηματισμό της Δ.Ε¹⁷⁵.

Η Δημοκρατική Ένωση – Αγροτικών και Εργατικό Κόμμα στις 8/1/1956 ανακοινώνει την προσχώρηση της στην ΕΔΠ ενώ την ίδια ημέρα ο Η. Τσιριμώκος καλεί τις δυνάμεις του Κέντρου να πραγματοποιήσουν την δημοκρατική ενότητα¹⁷⁶. Η επιλογή αυτή θα οδηγήσει στην απόσχιση από τη ΦΔΕ στις 12/1/1956 με τη μορφή της «Ανεξάρτητος ΦΔΕ» με αρχηγό τον Η.Τσιριμώκο¹⁷⁷.

Στις 14/1/1956 ο Η. Ηλιού συναντά τον Γ. Παπανδρέου στο Καστρί με αντικείμενο την επίτευξη συνεργασίας. Η ΕΔΑ αποδέχεται τον περιορισμό των θέσεων της στις λίστες αριθμητικά και γεωγραφικά, σε 18 υποψηφιότητες και 7 εκλογικές περιφέρειες ενώ στην παρατήρηση του Γ.Παπανδρέου για το τι θα γίνει με τον Καρτάλη τονίζεται από τον Ηλιού πως «η συμμαχία με το ΔΚΕΛ υποχρεώνει την ΕΔΑ να ενισχύσει τους υποψηφίους του ΔΚΕΛ». Η παράμετρος που αμβλύνει την επιφυλακτικότητα Παπανδρέου είναι ο περιορισμός των υποψηφιοτήτων του ΔΚΕΛ σε 20 και η δέσμευση της ΕΔΑ ότι η στήριξη προς αυτό δεν θα έχει «χαρακτήρα αποκλειστικότητας»¹⁷⁸.

Το πρακτικό ίδρυσης της Δ.Ε υπεγράφη στις 17 Ιανουαρίου 1956¹⁷⁹ από τους εκπροσώπους του «Δημοκρατικού Κέντρου» και της «Εθνικής Κίνησης Αλλαγής» (Ε.Κ.Α) και αποτυπώνει τη διάθεση της Αντιπολίτευσης να υπερβεί τις όποιες διαφοροποιήσεις στην πολιτική θεώρηση ώστε να υπερκεράσουν τις δυσκολίες που δημιούργησε ο νέος εκλογικός νόμος. Οι όροι της συνεργασίας διασφαλίζουν τον αποκλειστικά εκλογικό χαρακτήρα της συνεργασίας με αμοιβαίο σεβασμό στην ιδεολογική συγκρότηση του κάθε σχηματισμού.

Το Δ.Κ προχωρά σε διακήρυξη των αρχών που χαρακτηρίζουν την πολιτική του γραμμή.

1. Ενεργή εξωτερική πολιτική, ανένδοτη διεκδίκηση της άμεσης αυτοδιάθεσης του Κυπριακού Λαού.

¹⁷⁵ Ο.π., σ. 199

¹⁷⁶ Τρίκας Τάσος, Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς, σ. 350.

¹⁷⁷ Ο.π., σ.350.

¹⁷⁸ Ο.π., σ.352

¹⁷⁹ *Αυγή*, 25/1/1956

2. Αποκατάσταση της ισοπολιτείας και της ελευθερίας των δημοκρατικών θεσμών μέσα από την κατάργηση των έκτακτων μέτρων που περιλαμβάνουν εκτοπίσεις, πιστοποιητικά κοινωνικά φρονήματα.
3. Αμνηστία.
4. Αποκατάσταση των διωχθέντων Δημοσίων Λειτουργών
5. Μέτρα βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου του λαού και ειδικά των αγροτών και εργαζομένων.

Στο πλαίσιο αυτών των αρχών η Ε.Κ.Α δηλώνει ότι αποδέχεται ως βάση συνεργασίας με παράλληλη συμφωνία η εκλεγείσα κυβέρνηση του Κέντρου μετεκλογικά να ψηφίσει την απλή αναλογική ως εκλογικό νόμο ώστε να παγιωθεί η ομαλότητα στα πολιτικά πράγματα της χώρας. Η συμφωνία προβλέπει την παροχή στην ΕΔΑ της χορήγησης 20 υποψηφιοτήτων ενώ οι υποψήφιοι του ΔΚΕΛ θα κριθούν με τα ίδια ποιοτικά κριτήρια όπως αντίστοιχα και οι υποψήφιοι των άλλων κομμάτων. Η ΕΔΑ τελικά παραχώρησε μια υποψηφιότητα σε στελέχη της ΕΔΠ στην Αθήνα και μια στον Πειραιά, καθώς η ΕΔΠ δεν έγινε δεκτή ως αυτοτελή ομάδα στη Δ.Ε¹⁸⁰.

Επικεφαλής της Δ.Ε και μελλοντικός πρωθυπουργός εάν το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν νικηφόρο θα ήταν ο Γ. Παπανδρέου ενώ ο Σ. Βενιζέλος που διατηρούσε έντονες επιφυλάξεις για την αντίδραση του αμερικανικού παράγοντα στη συνεργασία του Κέντρου με την Αριστερά πρότεινε στις 18/1/1956 την αναβολή των εκλογών επί δεκαπενθημέρου και την καθιέρωση της απλής αναλογικής, πρόταση που απορρίφθηκε από τον Κ. Καραμανλή¹⁸¹.

Στις 24 Ιανουαρίου δόθηκε η διακήρυξη της Δ.Ε που αποτελεί και το προεκλογικό της πρόγραμμα¹⁸².

Επισημαίνεται ο μετωπικός χαρακτήρας της αναμέτρησης με τον Συναγερμό και η απόλυτη διάψευση των προσδοκιών που είχε φέρει με την άνοδο του στην εξουσία. Τονίζεται ότι τα περιθώρια έχουν γίνει ασφυκτικά και ότι το πείραμα αναβίωσης του

¹⁸⁰ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα*, 1952 – 1955, Τόμος Γ, σ. 66-67

¹⁸¹ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές*, σ. 200

¹⁸² *Αυγή* 25/1/1956

Συναγερμού απέτυχε και δεν μπορεί να συνεχιστεί υπό τη «μεταμφίεση αναβίωσης της συναγερμικής Δεξιάς»¹⁸³.

Το Δ.Κ επισημαίνει την ανάγκη συσπείρωσης των λαϊκών μαζών γύρω από το πρόγραμμα αυτό και τονίζει ότι είναι πρόγραμμα Εθνικής Τιμής και Αξιοπρέπειας, Δημοκρατικής Ομαλότητας, ανορθώσεως και Φωτισμένης Κοινωνικής Πολιτικής. Τονίζεται ότι έτσι θα εξασφαλιστεί η πρόοδος όλων των κοινωνικών τάξεων υπό την αιγίδα ενός Κράτους το οποίο θα σέβεται τον ανθρώπινο παράγοντα ως την αναντικατάστατη κινητήρια δύναμη του Έθνους.

Οι κομματικοί σχηματισμοί εκτός των ΕΔΑ, ΔΚΕΛ, Κ.Φ, ΦΔΕ που συμμετείχαν στη Δ.Ε ήταν η ΕΠΕΚ με αρχηγό τον Σ. Παπαπολίτη, το Κόμμα Αγροτών-Εργαζομένων με αρχηγό τον Α. Μπαλατατζή (είχε προσχωρήσει στο Δ.Κ στις 17/12/1955) και το Λαϊκό Κόμμα με αρχηγό τον Κ. Τσαλδάρη.

Δεν έγινε δεκτή η σκέψη συνεργασίας με το Π.Κ του Μαρκεζίνη καθώς αντέδρασε εντονότατα ο Γ. Καρτάλης ο οποίος υποστήριξε ότι δεδομένου του αντισυναγερμικού χαρακτήρα του προεκλογικού χαρακτήρα, συνεργασία με τον Σ. Μαρκεζίνη θα σήμαινε ότι «τον Συναγερμό τον έχουμε εμείς»¹⁸⁴.

Το Δημοκρατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα στις 21 Ιανουαρίου του 1956 απευθύνει επιστολή στο ΔΚΕΛ για να «εκφράσει τα θερμά και ειλικρινή του συγχαρητήρια δια την επελθούσαν εκλογικήν συνεργασίαν όλων των Δημοκρατικών κομμάτων της Αντιπολίτευσης».

Προχωρά σε μια αναλυτική καταγραφή των αντεργατικών μέτρων των κυβερνήσεων του Συναγερμού και προχωρά στη διατύπωση προτάσεων που θα πρέπει να συμπεριληφθούν τόσο στις προεκλογικές εξαγγελίες της Δ.Ε όσο και στο κυβερνητικό πρόγραμμα ως μέτρα προς υλοποίηση. Τα μέτρα αυτά «τα οποία αξιώνει η εργατική τάξη» είναι.

1. Τιμαριθμική προσαρμογή σε μισθούς.
2. Κατάργηση του συνόλου της αντεργατικής νομοθεσίας.
3. Ριζική τροποποίηση του νόμου περί Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας.
4. Πλήρη αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών.

¹⁸³ Αρχείο ΕΔΑ, Φ. 487, ΑΣΚΙ(πρακτικό ίδρυσης Δ.Ε)

¹⁸⁴ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα*, 1952 – 1955, Τόμος Γ, σ. 57

5. Επαναφορά της απλής αναλογικής στις εκλογικές διαδικασίες για την ανάδειξη αιρετών στα συνδικάτα.
6. Αποφυλάκιση και απελευθέρωση των φυλακισμένων και εξορίστων συνδικαλιστών.

Ο επικεφαλής του ΔΣΚ που υπογράφει την επιστολή Δ. Στρατής τονίζει τη σημασία της προβολής του προγραμματισμού των μέτρων αυτών ως αποφασιστική παράμετρο στην απόφαση των εκλογέων εργατών και υπαλλήλων¹⁸⁵.

Η Επιτροπή Εθνικής Δημοκρατικής Πρωτοβουλίας σε ανακοίνωση της καταγράφει την ανάγκη άμεσης ενοποίησης των αντισυναγερμικών δημοκρατικών δυνάμεων ώστε να εξασφαλισθεί η απάντηση στην προσπάθεια νόθευσης του λαϊκού φρονήματος.

«ο λαός αναμένει από τους ηγέτας του να φανούν αντάξιοι των κρίσιμων περιστάσεων»¹⁸⁶.

Στις 23 Ιανουαρίου οι αρχηγοί της ΕΔΑ και του ΔΚΕΛ κατέθεσαν στην προεδρία της Βουλής και την Εισαγγελία του Αρείου Πάγου την πρόθεση τους να συνεργαστούν στις επικείμενες εκλογές με την επωνυμία Εθνική Κίνηση Αλλαγής (ΕΚΑ)¹⁸⁷.

Αντίπαλος της θα ήταν η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (ΕΡΕ) που ιδρύθηκε από τον Κ. Καραμανλή στις 4 Ιανουαρίου του 1956 με πολυσέλιδη σειρά δηλώσεων του πρωθυπουργού¹⁸⁸.

Η σχέση Αντιπολίτευσης Θρόνου χαρακτηρίζονται από οξύτητα, ιδιαίτερα μετά την άρνηση του Παύλου να δεχτεί το αίτημα των Βενιζέλου και Παπανδρέου για διενέργεια εκλογών με υπηρεσιακή κυβέρνηση, αίτημα που απορρίπτεται.

Η εκλογική αναμέτρηση χαρακτηρίστηκε λόγω της επιλογής του Θρόνου να ευνοήσει τον Κ. Καραμανλή στη κούρσα της διαδοχής του Α. Παπάγου, από μια λανθάνουσα μετατόπιση της πολιτικής ατζέντας στον αντιμοναρχικό χαρακτήρα της ψήφου στη Δ.Ε, εξέλιξη που δεν έγινε αποδεκτή από το σύνολο της Δ.Ε, ακόμη και την ΕΔΑ, της

¹⁸⁵ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

¹⁸⁶ Αρχείο Αλαμανή, Εθνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.

¹⁸⁷ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.86

¹⁸⁸ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ. 47

οποίας ο επικεφαλής Ι. Πασαλίδης δηλώνει ότι «επιχειρείται απάραδεκτος μετατόπισις του πολιτικού θέματος της στιγμής με προβολή αιτιάσεων κατά του συνταγματικού παράγοντος και σκέψεων περί Αναθεωρητικής Βουλής. Το προέχον ζήτημα είναι η περιφρούρηση του ομαλού πολιτικού βίου και η δια της κυριάρχου θελήσεως του λαού, ελευθέρως εκφραζομένης, επιδίωξις της ουσιαστικής αλλαγής, της ανεξαρτησίας, της εσωτερικής δημοκρατίας και της ανόδου του βιοτικού επιπέδου του λαού»¹⁸⁹.

Σε αυτό το κλίμα που χαρακτηρίζεται από την επιδίωξη του τύπου της Δεξιάς να μετατοπίσει την πολιτική συζήτηση στο κίνδυνο η Δ.Ε να θέσει πολιτειακό ζήτημα το ΔΚΕΛ χαρακτηρίζει «την ανακίνηση τέτοιου ζητήματος ως απόπειρα της Κυβερνήσεως και των πρακτόρων της να μεταθέσουν το αντικείμενο της εκλογικής δραστηριότητας σε πεδία απαράδεκτα και ανύπαρκτα»¹⁹⁰.

Ο κίνδυνος εκτροπής του προεκλογικού αγώνα σε μια συζήτηση για το πολιτειακό προκρίνεται από τα στελέχη της Δ.Ε ως μια επικίνδυνη για την ομαλότητα εξέλιξη.

Η Δ.Ε στοχεύει τον Κ. Καραμανλή ως εκφραστή της ευνοιοκρατίας του Παλατιού και ως ύποπτο συμβιβαστικής διάθεσης στο Κυπριακό. Η ΕΡΕ συμπυκνώνει τις κατηγορίες της στη Δ.Ε στο ζήτημα της πολυαρχίας και της συμπόρευσης του Κέντρου με την Αριστερά. Ο Καραμανλής υποστηρίζει σε ομιλία του στην Πάτρα στις 6/2/1955 ότι «ο κομμουνισμός είναι αριθμητικώς ακίνδυνος. Καθίσταται όμως επικίνδυνος όταν ευρίσκονται κόμματα μειωμένης εθνικής αντιστάσεως, πρόθυμα να συνεργαστούν μαζί του»¹⁹¹.

Στον τύπο περιγράφεται με έντονο τρόπο το εύρος της ανταπόκρισης του κόσμου στο κάλεσμα της Δ.Ε. Ιδιαίτερη αίσθηση προκαλεί η καταχώρηση ανακοίνωσης στον τύπο της Μαγνησίας ότι ο Καρτάλης χρειάζεται σταυρό προτίμησης στην εκλογική διαδικασία ώστε να αποδομήσουν φήμες ότι ως αρχηγός δεν χρειάζεται σταυρό προτίμησης¹⁹².

¹⁸⁹ Ο.π. , σ. 60.

¹⁹⁰ Ο.π. , σ. 60.

¹⁹¹ Ο.π. , σ. 75.

¹⁹² *Η Προοδευτική*, 17/2/1956

Στη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας, η ομιλία των Σαράφη και Καρτάλη στο Βόλο χαρακτηρίστηκε από τις πιο ενδεικτικές στη διαδικασία αποτύπωσης του πολιτικού σκεπτικού των εκφραστών του εγχειρήματος της Δ.Ε.

Στην ομιλία του ο στρατηγός Σαράφης τονίζει τον ειρηνικό χαρακτήρα και την πολιτική διάστασης της προσπάθειας για αλλαγή στα πολιτικά πράγματα της χώρας. Εστιάζει ιδιαίτερα στη διασύνδεση της ΕΡΕ με την οικονομική ολιγαρχία και τα κηρύγματα μίσους ενώ αναλύει την αποτυχία της οικονομικής πολιτικής που έχει οδηγήσει στην εξαθλίωση τα ασθενέστερα στρώματα. Ο πυρήνας της πρότασης της Δ.Ε είναι η εφαρμογή πολιτικής συνύπαρξης και ειρήνης με ταυτόχρονη αποκατάσταση των σχέσεων με το σύνολο της διεθνούς κοινότητας και λήψη μέτρων για την οικονομική ανάπτυξη και τον περιορισμό της ανεργίας¹⁹³.

Ο Γ. Καρτάλης στην ίδια εκδήλωση παρουσίασε το πολιτικό πρόταγμα των εκλογών. Παράλληλα αναφέρθηκε στην υποχρέωση του να παραιτηθεί από το δημαρχιακό αξίωμα ώστε να συμμετέχει στην κεντρική πολιτική σκηνή σε μια τέτοιας σημασίας εκλογική μάχη. Η παρουσίαση των βασικών προγραμματικών αρχών της Δ.Ε χαρακτηρίζονται από την προσήλωση στις αρχές της εύρυθμης λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο Καρτάλης κατηγορεί την κυβέρνηση του Συναγερμού τόσο για το εκλογικό σύστημα όσο και για το γεγονός ότι δεν παραχώρησε τη θέση της σε υπηρεσιακή κυβέρνηση. Με αφορμή μάλιστα δηλώσεις στελεχών του Συναγερμού ότι την επομένη των εκλογών δεν θα παραδώσουν την εξουσία απευθύνει προειδοποίηση στο στρατό και τα σώματα ασφαλείας να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια παραβίασης ή νόθευσης της λαϊκής ετυμγορίας, διαφορετικά οι υπεύθυνοι θα τιμωρηθούν παραδειγματικά¹⁹⁴.

Σε δήλωση του, την 1/2/1956 ο Γ. Καρτάλης τονίζει τη σημασία του εκλογικού αγώνα καθώς είναι «η αφετηρία της απεμπλοκής από τη σύγχυση που δημιούργησε ο Συναγερμός και συνεχίζει η ΕΡΕ του Καραμανλή ακολουθώντας μια ολιγαρχική και πολιτική – οικονομική τυραννία»¹⁹⁵.

Σε προεκλογικό φυλλάδιο της Δ.Ε που απευθύνεται στον εργατικό κόσμο υπενθυμίζεται η πολιτική του Συναγερμού για τα εργατικά θέματα. Τονίζει την

¹⁹³ Το ίδιο

¹⁹⁴ Το ίδιο

¹⁹⁵ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.86

κατάργηση της νομοθεσίας που εμπόδιζε τις ομαδικές απολύσεις και που υποχρέωνε τους εργοδότες για καταβολή αποζημιώσεων σε περίπτωση απόλυσης (Νόμοι 2222 κ 118) αλλά και την κατάργηση του επιδόματος ανθυγιεινής εργασίας. Εξειδικεύει τις αρνητικές συνέπειες στον κλάδο των καπνεργατών και των αρτεργατών ενώ επισημαίνει το κλείσιμο 388 επιχειρήσεων (54.000 άνεργοι) από την εφαρμογή από την κυβέρνηση μιας πολιτικής θετικής στην αύξηση των εισαγωγών.

Η φράση με την οποία κλείνει το φυλλάδιο είναι ενδεικτική της έντασης με την οποία επιχειρείται η αποδόμηση φιλεργατικού προσήμου για την πολιτική της κυβέρνησης.

«Όταν φτάσεις στην κάλη μη ξεχάσεις τίποτα από αυτά. Η τιμωρία τους είναι στο χέρι σου.»¹⁹⁶.

Το γραφείο διαφώτισεως του ΔΚΕΛ είχε προχωρήσει στη σύνταξη ενός κειμένου προεκλογικού χαρακτήρα με τίτλο «Η ανοικοδόμηση, οι θριαμβολογίες και η πραγματικότητα»¹⁹⁷.

Ασκείται δριμεία κριτική για το πρόγραμμα ανοικοδόμησης του Βόλου μετά τους σεισμούς και κυρίως στην επιλογή η βοήθεια να έχει τη μορφή δανείων και όχι αρωγής. Η ανοικοδόμηση των χωριών του Πηλίου οδήγησε σε ένα «θλιβερό άθροισμα χαμόσπιτων» τα οποία μείωσαν τις προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού στο Πήλιο ενώ στο Βόλο δεν τηρήθηκαν οι αναγκαίες συνθήκες για την δημόσια υγεία και καλή διαβίωση.

Σε γενικότερο πολιτικό επίπεδο τονίζεται ότι η τριετία του Συναγερμού χαρακτηρίστηκε από την οπισθοδρόμηση της χώρας, την «ανατίναξη της δραχμής», την δημιουργία 2.600.000 απόρων και την υποχώρηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, παράλληλα με τη δυσβάστακτη φορολογία και τις υπέρμετρες στρατιωτικές δαπάνες¹⁹⁸. Παράλληλα ασκείται σκληρή κριτική για τις στρατιές των ανέργων, την αδιέξοδο πολιτική στο Κυπριακό ζήτημα και τη δημιουργία ενός αστυνομικού κράτους φόβου που οδήγησε στον πνευματικό και ηθικό ξεπεσμό των πολιτών¹⁹⁹.

¹⁹⁶ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.88

¹⁹⁷ Έκδοσις τύπου και διαφώτισεως Δημοκρατικής Ένωσης Βόλου, Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

¹⁹⁸ Ο.π.,

¹⁹⁹ Ο.π.,

Το κεντρικό σύνθημα είναι *ΕΙΡΗΝΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΑΜΝΗΣΤΙΑ* όπως προβάλλεται από διαφημιστικό φυλλάδιο της συγκέντρωσης των Σαράφη και Καρτάλη στο Βόλο.

Το κάλεσμα της Δ.Ε Βόλου τονίζει ότι « η Δ.Ε δεν είναι λαϊκό μέτωπο αλλά ένας ελεύθερος συνασπισμός που έχει μοναδικό σκοπό να απαλλάξει τον τόπο μας από τον βραχνά του Συναγερμού»²⁰⁰.

Ενδεικτική της πολιτικής ατμόσφαιρας είναι η συμφωνία στη σύσκεψη της 1/2/1956 του Υπουργού Δημοσίας Ασφαλείας Μανιδάκη με υποψηφίους της Δ.Ε να μην καλείται κανένας πολίτης μέχρι τις εκλογές από τις αρχές ασφαλείας²⁰¹.

Σε προκήρυξη της Δ.Ε προβάλλεται η δίψα και η ανάγκη του λαού για ησυχία, Δημοκρατία, Ειρήνη, κοινωνική δικαιοσύνη, οριστική εκκαθάριση του παρελθόντος και ισοπολιτεία. Το κάλεσμα απευθύνεται σε εργάτες και αγρότες, δημόσιους και ιδιωτικούς υπαλλήλους, διανοούμενους, επιστήμονες, εμπόρους, επαγγελματίες και βιοτέχνες ενώ παράλληλα διακινείται φυλλάδιο το οποίο ενημερώνει για τα έργα και την προσφορά της κυβέρνησης του Κέντρου στην Μαγνησία.²⁰²

6.3.Ερμηνεία των αποτελεσμάτων

Η ΕΡΕ θα κερδίσει την άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία (165 έδρες) αν και συγκέντρωσε μικρότερο ποσοστό (47.4%) από τη Δ.Ε (48.2%) που πήρε 132 έδρες. Το πιο εντυπωσιακό αλλά και ενδεικτικό στοιχείο της εκλογικής αναμέτρησης είναι ότι με βάση τις ψήφους των δημοσίων υπαλλήλων και στρατιωτικών η ΕΡΕ λαμβάνει το 77% όταν η Δ.Ε θα πάρει το 19%²⁰³/

Από τους 132 βουλευτές που εξελέγησαν με τη Δ.Ε διαμορφώθηκαν οι ακόλουθοι συσχετισμοί στη συγκρότηση κοινοβουλευτικών ομάδων.

Κατανομή Εδρών Δ.Ε

Κόμματα	Αριθμός Εδρών
Λαϊκό Κόμμα	3

²⁰⁰ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

²⁰¹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.90

²⁰² Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/1010.92

²⁰³ Ο.π. , σ. 203.

Κόμμα Φιλελευθέρων	25
Φ.Δ.Ε	39
ΔΚ.Ε.Λ	18
Κ.Α.Ε	7
ΕΠΕΚ	15
ΕΔΑ	18
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ	7

Πηγή. Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές*, σ. 203

Η εκλογική αναμέτρηση κατέδειξε το χάσμα ανάμεσα στις αγροτικές περιοχές και τα αστικά κέντρα όπου η Δ.Ε είχε συντριπτική υπεροχή του 20%²⁰⁴ αλλά και την δυναμική ανόδου της Αριστεράς η οποία ήταν εμφανής στις 7 περιοχές όπου είχε συμφωνηθεί να κατέλθουν υποψήφιοι της (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πειραιάς, Λάρισα-Μαγνησία, Κέρκυρα, Καβάλα και Λέσβο).

Το ΔΚΕΛ εξήλθε της εκλογικής αναμέτρησης εξαιρετικά ενισχυμένο με τον Γ. Καρτάλη να εισέρχεται στη Βουλή ως επικεφαλής κοινοβουλευτικής ομάδας. Η κύρια δυναμική του εδραζόταν στην περιφέρεια Θεσσαλίας (8 έδρες), Αθήνα (δύο έδρες και τρεις συνεργαζόμενοι), στην Ήπειρο (τρεις έδρες), μια δυναμική που είχε υποβοηθηθεί καθοριστικά από την πριμοδότηση των ψηφοφόρων της Αριστεράς, κάτι που είχε απασχολήσει τον Γ. Παπανδρέου στις συζητήσεις του προεκλογικά με τον Ηλιού²⁰⁵. Η απήχηση αυτή σε επίπεδο κοινοβουλευτικών συσχετισμών, πιθανότατα ευρύτερη της κοινωνικής, σχηματοποίησε τις προϋποθέσεις ώστε το κόμμα να αναδειχθεί μέσα από την καταλυτική και κυρίαρχη παρουσία του Καρτάλη σε πυλώνα της προσπάθειας συγκρότησης της Κεντροαριστεράς. Ο θάνατος του Σβώλου στις 23 Φεβρουαρίου του 1956 ήταν το πρώτο χτύπημα για το ΔΚΕΛ. Θα ακολουθούσε και δεύτερο που θα ανέτρεπε ριζικά την πορεία του κομματικού αυτού σχηματισμού στις 27/9/1957 με το θάνατο του Γ. Καρτάλη. Ο Γ. Καρτάλης στη νεκρολογία που αφιέρωσε στον Α. Σβώλο στις 24/2/1956 στην εφημερίδα Ωρα τόνισε

²⁰⁴ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές*, 1946 – 1967, σ.209.

²⁰⁵ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα*, 1952 – 1955, Τόμος Γ, σ. '63

πως «ο θάνατος βάρβαρα τον άρπαξε σε μια στιγμή που ήταν ίσως απαραίτητος όσο ποτέ»²⁰⁶.

Η ήττα προκαλεί μεγάλη απογοήτευση και οι Παπανδρέου και Καρτάλης τονίζουν το εξωθεσμικό χαρακτήρα του προεκλογικού μηχανισμού της Δεξιάς ως την κυριότερη αιτία της ήττας²⁰⁷.

Ο Βενιζέλος και ο Καρτάλης στις 24/2/1956 παρουσιάζονται ενώπιον του Βασιλιά για να αναλύσουν τη θέση της Αντιπολίτευσης ότι το εκλογικό αποτέλεσμα δεν είναι γνήσιο, ζητώντας τον σχηματισμό υπηρεσιακής κυβέρνησης και τη διεξαγωγή εκλογών με απλή αναλογική, αίτημα που θα απορριφθεί καθώς η κυβέρνηση της ΕΡΕ θα ορκισθεί στις 29/2/1956.

Η σχέση με την ΕΔΑ στην πορεία για τις εκλογές του 1956 χαρακτηρίστηκε από επεισόδια σχετικά με την πρωτοκαθεδρία σε τοπικό επίπεδο. Είναι ενδεικτική η επιστολή που αποστέλλει ο πολιτευτής Γ. Γιαννάκης προς τη διοίκηση του ΔΚΕΛ στις 24/1/1956 όπου γνωστοποιεί την αντίδραση του στην πρόθεση να «δοθεί» η Εύβοια στην ΕΔΑ και στον αποκλεισμό του από τις λίστες της Δημοκρατικής Ένωσης²⁰⁸.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί η απάντηση του Γ. Καρτάλη σε επιστολή της Νομαρχιακής Επιτροπής του κόμματος²⁰⁹ μετά τη διενέργεια των εκλογών, στις 14/4/1956. Τα μέλη του ΔΚΕΛ προχώρησαν σε μια αναλυτική καταγραφή των περιστατικών που σημάδεψαν την προεκλογική εκστρατεία και η οποία στέφθηκε από αποτυχία εκλογής στα πλαίσια της Δ.Ε του υποψηφίου του ΔΚΕΛ, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η Αριστερά λειτούργησε αρνητικά στην προσπάθεια εκλογικής επιτυχίας του υποψηφίου του ΔΚΕΛ (Παπαγιάννης). Ο Καρτάλης πραγματικά φαίνεται να υιοθετεί το πνεύμα αυτών των καταγγελιών καθώς απαντά πως «αι πληροφορίες οι οποίες δίδετε είναι άκρως διαφωτιστικά και μας επέτρεψαν να τις συσχετίσωμεν με ομοίας άλλων εκλογικών περιφερειών για να συναγάγωμεν συμπεράσματα χρήσιμα». Ερμηνεύει την στάση τοπικών παραγόντων της αριστεράς είτε με βάση «προσωπικής συμπάθειας» είτε λόγω εσφαλμένου υπολογισμού ή

²⁰⁶ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογες, 1946 – 1967*, σ.214

²⁰⁷ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ. 79.

²⁰⁸ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ. 56.1086

²⁰⁹ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

άμετρης αισιοδοξίας. Καταλήγει ότι έχει προβεί σε ενέργειες σχετικά με το ζήτημα των εχθρικών ενεργειών εναντίον της υποψηφιότητας Παπαγιάννη.

Ανάλογους προβληματισμούς ανιχνεύονται σε επιστολές υποψηφίων πολιτευτών στους νομούς Μεσσηνίας, Κέρκυρας, Ξάνθης και Ροδόπης²¹⁰.

7. Το μετεκλογικό πολιτικό τοπίο

Το ΔΚΕΛ αποτελεί πια μια πολιτική δύναμη με σημαντική κοινοβουλευτική παρουσία και από τις 13/2/1956 διαθέτει τη δική του εφημερίδα, την Ώρα, με διευθυντή τον Π. Τζαννετάκη²¹¹. Ο Η. Νικολακόπουλος προχωρά στην εκτίμηση ότι το μετεκλογικό σκηνικό χαρακτηρίζεται από την ενσυναίσθηση από πλευράς Καρτάλη ότι η συνεργασία με την Αριστερά δεν έχει πια τη δυναμική και τον ορίζοντα που είχε το 1954²¹². Ο Καρτάλης δεν αποστασιοποιείται ωστόσο από την ΕΔΑ αλλά πλέον επιδιώκει τη σύγκλιση και ενοποίηση των δυνάμεων του Κέντρου και σε αυτό το πλαίσιο προτείνει στις 10 Ιουλίου 1956 με επιστολή του στις ηγεσίες των ΦΔΕ, ΦΚ, ΕΠΕΚ, Αγροτικού Κόμματος και Λαϊκού κόμματος να εκλεγεί συντονιστής και εκπρόσωπος τους στη Βουλή. Το Κ.Φ και η ΕΠΕΚ αποδέχονται την πρόταση ενώ η ΦΔΕ και ο Σ. Βενιζέλος προτείνουν την ενοποίηση όλων των κομμάτων σε ένα οργανισμό, πρόταση που γίνεται αποδεκτή από τον Καρτάλη. Ο Παπανδρέου αποδέχεται να συζητηθεί η πρόταση υπό την προϋπόθεση να διατηρηθεί στο νέο κόμμα τίτλος των Φιλελευθέρων και να εκλεγεί οριστικός αρχηγός. Η ΕΠΕΚ αρνείται να διαλυθεί και δέχεται να διαπραγματευτεί επί τη βάση του συντονισμού. Το όλο εγχείρημα τελικά αφυδατώνεται από τις προσωπικές στρατηγικές και διαφωνίες²¹³.

Τον Ιούνιο του 1956 το ΔΚΕΛ και ειδικότερα η κομματική οργάνωση του Πειραιά κυκλοφορεί Δελτίο²¹⁴ ανάλυσης των αρχών του Κόμματος και ενημέρωσης για τα ζητήματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, με ιδιαίτερη αναφορά στο πρόσωπο του Α. Σβώλου του οποίου ο θάνατος είχε συγκλονίσει το Κόμμα.

²¹⁰ Το ίδιο

²¹¹ Ο. π., σ. 46

²¹² Το ίδιο

²¹³ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα*, 1952 – 1955, Τόμος Γ', σ. 142-143

²¹⁴ Το ίδιο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει το σημείωμα που απευθύνει στο πρόεδρο της κυβέρνησης στις 19/10/1956 σχετικά με πρακτικές και συμπεριφορές που υιοθετούνται από τα σώματα Ασφαλείας. Περιγράφεται μια κατάσταση ιδιαίτερα στην ύπαιθρο όπου οι δημοκρατικοί πολίτες που επέλεξαν να ψηφίσουν Δημοκρατική Ένωση, υπό το πρόσχημα τακτοποίησης των προσωπικών τους φακέλων καλούνται στα τμήματα Ασφαλείας των πόλεων και στους σταθμούς Χωροφυλακής στην ύπαιθρο και γίνονται δέκτες εκφοβιστικών συμπεριφορών και απειλών από τα όργανα της τάξης. Ο Καρτάλης στο σημείωμα του αναφέρει περιστατικά που έλαβαν χώρα στα Τρίκαλα, στη Λάρισα και στα Ιωάννινα. Τονίζεται ότι η έρευνα των αρχών Ασφαλείας εστιάζει στη διενέργεια ερωτήσεων για το εάν οι πολίτες ψήφισαν Δ.Ε και τονίζεται η απουσία οποιουδήποτε προσχήματος καθώς δεν υπήρχε υποψήφιος της ΕΔΑ στους νομούς Τρικάλων, Καρδίτσας και Ιωαννίνων στους συνδυασμούς της Δ.Ε.²¹⁵

Στα τέλη Δεκεμβρίου η *Ωρα* δημοσιεύει την πληροφορία ότι το ΔΚΕΛ είναι στα πρόθυρα συγχώνευσης με τη ΦΔΕ²¹⁶.

Η προσπάθεια θα επαναληφθεί τον Ιανουάριο του 1957 όταν Γ. Καρτάλης και Κ. Μητσοτάκης επισκέπτονται τον Παπανδρέου και αρθρώνουν την πρόταση να συγχωνευτούν τα κόμματα του κέντρου σε ένα ενιαίο οργανισμό με τριμελή διοικούσα επιτροπή και πρόεδρους της κοινοβουλευτικής, εκλογικής και οργανωτικής επιτροπής τους Σ. Βενιζέλο, Γ. Παπανδρέου και Γ. Καρτάλη αντίστοιχα²¹⁷. Προβλεπόταν εκ περιτροπής πρωθυπουργία ανάμεσα σε Παπανδρέου και Βενιζέλο σε περίπτωση ανόδου του κέντρου στην εξουσία. Η αντίδραση Παπανδρέου ήταν να προτείνει την ενοποίηση Κ.Φ και ΦΔΕ σε πρώτη φάση και εν συνεχεία να οργανωθεί η προσπάθεια ενοποίησης των υπολοίπων δυνάμεων του κέντρου. Οι Παπανδρέου και Βενιζέλος θα είναι ισότιμοι αρχηγοί, Οι διαπραγματεύσεις διακόπτονται όταν ο Βενιζέλος ασθενεί και αναχωρεί για θεραπεία στην Ελβετία στις αρχές Φεβρουαρίου.²¹⁸ Τελικά η ενοποίηση ΚΦ με ΦΔΕ θα υλοποιηθεί στις 28/2/1957

²¹⁵ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.60

²¹⁶ Νικολακόπουλος Ηλίας, «*Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού*», στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*, σ. 47.

²¹⁷ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ. 200

²¹⁸ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ. 200

καθώς ο Βενιζέλος επιστρέφει από την Ελβετία στις 22/2/1957²¹⁹ και η συνεργασία με το ΔΚΕΛ θα παραπεμφθεί για το μέλλον²²⁰.

Στις 22/2/1957 ανακοινώνεται η συγχώνευση Κ.Φ με ΦΔΕ, εξέλιξη που προδιαγράφεται και ως τέτοια αντιμετωπίζεται από την ΕΔΑ με άρθρο του Α.Μπριλλάκη στην *Αυγή* στις 17 και 18 Ιανουαρίου του 1957²²¹. Ο Μπριλλάκης επισημαίνει πως το πρόβλημα δεν είναι η αναβίωση του Κέντρου αλλά η ενότητα όλων των πατριωτικών δυνάμεων που επιθυμούν την δημοκρατική αλλαγή. Χαρακτηρίζει αποπροσανατολισμό από τον «ορθό δρόμο της ΔΕ» την επιλογή του ενοποιητικού εγχειρήματος του Κέντρου καθώς «αποτελεί μετάθεση του προβλήματος της ενότητας»²²².

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η πληροφορία που διακινείται στις σελίδες της *Απογευματινής* στις 14/2/1957 ότι ο Σ. Βενιζέλος έχει «επιφορτίσει τον Γ. Καρτάλη να επιδιώξει να πείσει την ΕΔΑ να μην παρουσιάσει συνδυασμούς»²²³ κάτω από την επίδραση των γεγονότων της Ουγγαρίας.

Ενδεικτική της διαφορετικής σε σχέση με το 1956 θεώρησης μερίδας του Κέντρου είναι η στάση των κομμάτων στις συζητήσεις τον Μάρτιο του 1957 για τα μέτρα ειρήνευσης. Η ΕΔΑ καταγγέλλει την άσκηση πρακτικών τρομακράτησης των πολιτών που πρόσκεινται σε αυτήν ενώ ο Η. Ηλιού ζητά την κατάργηση του α.ν 375 και 509, τη χορήγηση γενικής πολιτικής αμνηστίας και την νομιμοποίηση του ΚΚΕ²²⁴.

Ο Γ. Καρτάλης στην αγόρευση του ζητά την κατάργηση του θεσμού των εκτοπίσεων και γενική αμνηστία. Τονίζει ότι πρέπει να αναζητηθεί η «εκκαθάριση του παρελθόντος» και να δοθεί αμνηστία ώστε να υπάρξει λήθη του παρελθόντος. Προτείνει την αμνήστευση όλων των αδικημάτων που έλαβαν χώρα στη διάρκεια της κατοχής και της περιόδου της πολιτικής ανωμαλίας αλλά και να καταργηθεί η νομοθεσία που χαρακτηρίζεται από μέτρα κατασταλτικού χαρακτήρα και την οποία χαρακτηρίζει κατάλοιπο του εμφυλίου. Τονίζει πως το «Το Δημοκρατικόν Κόμμα

²¹⁹ Ο. π. , σ. 207

²²⁰ Νικολακόπουλος Ηλίας, Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού, στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. σ. 47

²²¹ Τρίκκας Τ., ΕΔΑ 1951 – 1967, Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς, σ. 475

²²² Ο. π. , σ. 476

²²³ Ο.π. , σ. 476

²²⁴ Ο.π. , σ. 480

πιστεύει ότι πάσα στέρησις της ελευθερίας άνευ δικαστικής αποφάσεως είναι αντιδημοκρατική. Περαιτέρω πιστεύει ότι ο θεσμός των εκτοπίσεων δεν αφορά ούτε τους 500 ή 300 ή τον ένα άνθρωπον, ο οποίος ευρίσκεται εις την εξορίαν, πιστεύει ότι ο θεσμός αυτός είναι θεσμός απειλητικός εναντίον του συνόλου του Ελληνικού λαού και ως εκ τούτου προτείνει την απόλυτον κατάργησίν του». Παράλληλα προτείνει «όπως καταργηθή η υποχρέωσις προσκομίσεως πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων σε όλα ανεξαιρέτως τα ιδιωτικά επαγγέλματα και επιχειρήσεις. Διαιρούνται οι πολίται εις πολίτας, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα να εργάζωνται και εις άλλους, οι οποίοι δεν έχουν το δικαίωμα να εργάζωνται και να ζουν». Τέλος επισημαίνει την ανάγκη απεμπλοκής από την επιλογή της κρατικής μηχανής να προχωρά στην πρακτική των φακέλων των πολιτών.

Η θέση που διαμορφώνει το Κ.Φ είναι πιο συγκρατημένη με αναφορά στην ανάγκη μετριασμού αλλά όχι κατάργησης των μέτρων, επιλογή που καταδεικνύει τη σαφή διάθεση του αποστασιοποίησης από οποιαδήποτε μορφής συνεργασία με την Αριστερά. Ενδεικτική της επιλογής αυτής είναι η συνάντηση των Βενιζέλου, Παπανδρέου με Καραμανλή στις 6/5/1957 όταν και επιτυγχάνεται μια άμβλυνση της συγκρουσιακής διάθεσης με την κυβερνητική πτέρυγα²²⁵. Τον Ιούνιο του 1957 ο στρατηγός Σαράφης χάνει τη ζωή του σε συνθήκες εξαιρετικά σκοτεινές, μια απώλεια πραγματικά οδυνηρή για τον δημοκρατικό κόσμο.

Τον Φεβρουάριο του 1957 η 7^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ διαγράφει τον Ν. Ζαχαριάδη και καθαιρεί την ηγετική του ομάδα (Β.Μπαρτζιώτα, Γ.Βοντίτσιο-Γούσια και Δ. Βλαντά).

Η επίδραση του Κυπριακού είναι αισθητή στην πολιτική ατμόσφαιρα και οδήγησε σε δυσχερή θέση την κυβέρνηση Καραμανλή. Αναπτύχθηκε μια δυναμική για σχηματισμό ευρύτερης συνεργασίας, κάτι που συνετέλεσε στη διαδικασία ενοποίησης Κ.Φ και ΦΔΕ με διπλή συναρχηγία των ηγετών τους στις 28/2/1957²²⁶. Η κυβέρνηση για να υπονομεύσει αυτή την επιλογή έθεσε θέμα ψήφου εμπιστοσύνης την οποία και έλαβε στις 24/5/1957.²²⁷

²²⁵ Ο. π. , σ. 482

²²⁶ Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, σ. 220

²²⁷ Ο. π. , σ. 220

Η ΕΔΑ και το ΔΚΕΛ κατηγορούν την κυβέρνηση ότι εξακολουθεί να εφαρμόζει πρακτικές αστυνομικού κράτους και τον Οκτωβρίου του 1956 διαμαρτύρονται για συλλήψεις στελεχών τους. Ειδικά ο Καρτάλης απευθύνει προσωπικό διάβημα στον Καραμανλή για τις συλλήψεις στελεχών του ΔΚΕΛ στην επαρχία²²⁸.

Ο Γ. Καρτάλης ως επικεφαλής κοινοβουλευτικής ομάδας μετά τις εκλογές του 1956 διακρίθηκε ως ομιλητής και αναγνωρίστηκε ως ικανός πολιτικός αρχηγός. Ο Γ. Παπανδρέου επισήμαινε «η είσοδος του στη Βουλή ως επικεφαλής του Κόμματος του τον έχει μεταμορφώσει».²²⁹

Επίλογος

Ο Γεώργιος Καρτάλης παρουσιάζει το πρόβλημα με την καρδιά που στέρησε τη ζωή σημαντικών πολιτικών ανδρών της οικογένειας του σε προηγούμενες χρονικές στιγμές, σε σχετικά νεαρή ηλικία. Τον Απρίλιο του 1957 υπέστη την πρώτη καρδιακή προσβολή και στις 27 Σεπτεμβρίου έχοντας πάει από τις αρχές Σεπτέμβρη για εξετάσεις και θεραπείες στο Λονδίνο, πεθαίνει μακριά από την Ελλάδα. Τραγικά και αδόκητα, κόβεται το νήμα της ζωής του τη στιγμή που οι προσδοκίες του αλλά και οι προσδοκίες των άλλων από αυτόν μεγάλωναν. Ο Σεφέρης στο ημερολόγιο του γράφει²³⁰

«Ίσως το κενό του Καρτάλη να το αισθάνομαι κάμποσο καιρό τώρα. Εκείνο που ένιωσα σήμερα είναι αυτή η τελευταία στροφή της μυλόπετρας. Αυτής της τρομερής μυλόπετρας της Ελλάδος.»

Ο Μ. Πορφυρογένης στην τελευταία κομματική του παρέμβαση, τον Ιανουάριο του 1958, θα επικρίνει την ηγετική ομάδα του ΚΚΕ²³¹ η οποία απέφυγε να «να πει με κάποια ευκαιρία δύο τιμητικά λόγια»... «το λέω από καθαρά πολιτικούς λόγους γιατί ο Καρτάλης ήταν ο μόνος μας σύμμαχος, ηγέτης κόμματος που σταθερά και τίμια

²²⁸ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ. 170

²²⁹ Καρτάλης Γιάννης, Ο Γ. Καρτάλης και η εποχή του, στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*, σ. 30

²³⁰ Σεφέρης Γιώργος, *Μέρες Ζ'*, Αθήνα 1990, σ.53

²³¹ Νικολακόπουλος Η, *Γεώργιος Καρτάλης- Μιλτιάδης Πορφυρογένης-παραλληλισμοί: Αρχαιοτάξιο* τ.7, Μάιος 2005, σ.51.

στεκόταν στη συμφωνία που είχαμε κάνει²³²». Ο πολιτικός αυτός που συμμετείχε καθοριστικά στον σχεδιασμό και στην υλοποίηση της στρατηγικής της χάραξης συμφωνίας με τον Γ. Καρτάλη θα ακολουθήσει κατά τραγική ειρωνεία την ίδια μοίρα με τον Καρτάλη στις αρχές του Μαρτίου του 1958, λίγες μόλις μέρες μετά την ομιλία αυτή.

Β ΜΕΡΟΣ. Ιδεολογικά χαρακτηριστικά και ανίχνευση των πολιτικών επιλογών

Κεφάλαιο 8. Προγραμματικές Αρχές και Ιδεολογική Πλαισίωση

8.1.0 ιδεολογικός χαρακτήρας του ΔΚΕΛ.

Ο ιδεολογικός χαρακτήρας του κόμματος προσομοιάζει σε αυτή των κομμάτων της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας²³³, αν και ο όρος σοσιαλιστικός και σοσιαλισμός απουσιάζει, με αναφορά στην στόχευση για «εγκαθίδρυση στην Ελλάδα πλήρους πολιτικής και κοινωνικής δημοκρατίας, με τη μετάβαση από τη σημερινή ασύδοτη κυριαρχία του κεφαλαιοκρατικού κέρδους σε μια οργάνωση της οικονομίας, βασισμένη στις κοινωνικές ανάγκες και από το σημερινό καθεστώς της ανισότητας σε ένα καθεστώς κοινωνικής δικαιοσύνης»²³⁴, σε μια επιδίωξη συνέχειας των ιδεολογικών ζυμώσεων που χαρακτήρισαν τον σοσιαλιστικό χώρο με το κυρίαρχο αποτύπωμα του Σβώλου.

Οι προγραμματικές αρχές του ΔΚΕΛ περιορίζονται στην αναφορά για επιδίωξη της εκκαθάρισης του τραγικού παρελθόντος του Εμφυλίου Πολέμου στο ζήτημα της διαχείρισης της ιστορικής μνήμης και αξιολόγησης της Εθνικής Αντίστασης και του Εμφυλίου σε μια προσπάθεια ίσως να αποτυπώσουν την ανάγκη μιας νέας αφετηρίας με στόχο περισσότερο τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της λειτουργίας της

²³² Η 8^η Ολομέλεια της Κ.Ε του ΚΚΕ, έκδοση για περιορισμένη εσωκομματική χρήση, σ.147-148

²³³ Ο.π.,σ.40.

²³⁴ Νικολακόπουλος Η, *Η καχεκτική δημοκρατία. κόμματα και εκλογές*, 1946-67, σ.184.

δημοκρατίας. Στα διεθνή θέματα η θέση για ουδετερότητα και ειρηνιστική πολιτική κυριαρχεί. Η επίδραση των θεωρήσεων της ΕΔΑ η οποία συγκροτεί λόγο με άξονα το σχήμα ΕΙΡΗΝΗ – ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ – ΑΜΝΗΣΤΕΙΑ είναι έντονη στην διαμόρφωση ενός πλέγματος θέσεων το οποίο πρέπει να έρθει σε συμφωνία με τις ανάγκες της εποχής, το αίτημα που διατρέχει την κοινωνία και συνίσταται στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, των συνθηκών εργασίας και την εξομάλυνση της πολιτικής ζωής. Η υιοθέτηση μιας τέτοιας προβληματικής που θα αποτυπωθεί πολιτικά και επικοινωνιακά είναι μια επιλογή κρίσιμη για μια νέα πολιτική προοδευτική δύναμη που αποσκοπεί στη διαμόρφωση πολιτικής δυναμικής.

Ο Καρτάλης σε ομιλία του στα εγκαίνια των γραφείων του Δημοκρατικού Κόμματος τονίζει για τον χαρακτήρα του κόμματος.

«Το Δημοκρατικόν Κόμμα ιδρύθη από την επίγνωσιν, ότι η πολιτική ζωή της Χώρας στερείται σήμερον κόμματος ακραιφνώς δημοκρατικού, αδιαβλήτου προς όλας τας κατευθύνσεις, και ικανού, λόγω ιδεολογίας και λόγω συνθέσεως, να ποδηγητήση τας πολιτικάς αναζητήσεις του λαού εις την τροχίαν της δημοκρατίας και της ειρήνης, εσωτερικώς και εξωτερικώς, και συνάμα της επιστημονικώς ορθής ανοικοδομήσεως της Χώρας και της αποφασιστικής ανυψώσεως του επιπέδου υλικής ευμάρειας και πνευματικής καλλιέργειας του λαού. Και ιδρύθη το Δημοκρατικόν Κόμμα με την ομόθυμον και ακράδαντον απόφασιν των ιδρυτών ν' αποτελέση τοιούτον πρότυπον κόμμα, πρόμαχον των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του Λαού, σκαπανέα της προόδου και της ευτυχίας του. Νομίζομεν δέ ότι το άσπιλον παρελθόν των ιδρυτών, εγγύεται δια την ηθικήν αδιαλλαξίαν του Κόμματος.»²³⁵

Ο Καρτάλης τονίζει ότι ο Συναγερμός με τις επιλογές του αποσκοπεί στο Μονοκομματικό κράτος το οποίο θα διασφαλίσει η εφαρμογή του Νόμου «περί εκκαθαρίσεως των Δημοσίων Υπηρεσιών». Η διάθεση αυτή, στη θεώρηση του, καταδεικνύεται στις επιλογές της άρσης της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων και στις συγχωνεύσεις των Τραπεζών, μέτρα που αποσκοπούν στην «*κυβερνητικήν μονοκρατορίαν επί του κρατικού μηχανισμού και την κυριαρχίαν επί της οικονομικής ζωής του τόπου*».

²³⁵ Πρακτικό ίδρυσης, Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου

Ο Καρτάλης αντιπαραθέτει σε αυτή την πολιτική πρακτική την επιλογή του Δημοκρατικού Κόμματος να αναπλαισιώσει αξιακά και λειτουργικά την έννοια της Δημοκρατίας μέσω της εφαρμογής της και στο εσωτερικό του κόμματος με σεβασμό στη θέληση του λαού τόσο στην κατάρτιση των ψηφοδελτίων όσο και στη διαμόρφωση των προγραμματικών θέσεων. Η επιρροή από την ανάγκη να έχει το νέο εγχείρημα οργανωτική και πολιτική επιτυχία διαμορφώνει αυτή τη ρητορική, σε μια εποχή όπου η ΕΔΑ παρουσιάζει παρά τις αντιξοότητες πολύ καλά οργανωτικά αποτελέσματα και χαρακτηρίζεται από την αυξανόμενη συμμετοχή μελών.

Επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην επιλογή του ΔΚΕΛ να αντιτεθεί στην επιλογή των οικονομικών μέτρων της κυβέρνησης όπου η υποτίμηση, ο πληθωρισμός, η υπέρμετρη φορολογία μειώνουν δραματικά την αγοραστική δύναμη των λαϊκών στρωμάτων.

Στο κλείσιμο της ομιλίας κάνει αναφορά στον αποθανόντα στρατηγό Ν. Πλαστήρα επιδιώκοντας να συνδέσει το ΔΚΕΛ με τα τμήματα του πληθυσμού που είχαν στηρίξει την ΕΠΕΚ και κάνει ιδιαίτερη αναφορά στο ότι πολλά στελέχη του ΔΚΕΛ προέρχονται από την ΕΠΕΚ. Διατρανώνει την ελπίδα αλλά και επιθυμία του το ΔΚΕΛ να αποτελέσει ιστορικό σταθμό στην πολιτική ζωή της Ελλάδας.

8.2. Οι θέσεις του ΔΚΕΛ στην προεκλογική περίοδο 1954-1956

Σε φυλλάδιο του ΔΚ.Ε.Λ.²³⁶ οι Σβώλος, Καρτάλης και Αλλαμανής προχωρούν σε απολογισμό του «αντιλαϊκού έργου» της συναγερμικής τριετίας.²³⁷

Η έκδοση αποτυπώνει το περιεχόμενων ομιλιών των ηγετικών στελεχών του ΔΚΕΛ στις 31 Ιουλίου 1955 στην Πάτρα όπου καθορίστηκαν οι αρχές και θέσεις του κόμματος έναντι του Συναγερμού αλλά και η ανάγκη για ένα νέο προσανατολισμό στην ελληνική εξωτερική πολιτική σύμφωνα με το πνεύμα της διάσκεψης της Γενεύης.

Ο Α. Σβώλος ανέπτυξε τη θέση ότι σε επίπεδο συνταγματικό και πολιτικό υπήρξε μεγάλη θεσμική υποχώρηση καθώς «η κυβέρνηση επέδειξε πλήρη περιφρόνηση στη Βουλή και το Σύνταγμα». Εστίασε ιδιαίτερα στη λήψη μέτρων όπως την απαγόρευση

²³⁶ Εκδόσεις ΔΚΕΛ, 1955

²³⁷ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

των συναθροίσεων στην ύπαιθρο, την κατάργηση της συλλογικής ευθύνης των υπουργών και κατηγόρησε τον Ε.Σ ότι «κατέστησε τον πρωθυπουργό του μεγάλο και ανεύθυνο Απόντα». Ιδιαίτερα επέμεινε στην απομείωση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Είναι ενδεικτική η καταληκτική διατύπωση ότι η εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική του Ε.Σ με «δυναμισμό και οικονομική ελευθερία» στη πράξη σημαίνει «όσοι ζήσουν».²³⁸

Το κεντρικό πρόταγμα της ομιλίας συνδέει την κυριαρχία της οικονομικής και πολιτικής ολιγαρχίας με την εκτεταμένη δυστυχία του λαού.

Η απάντηση για τον Σβώλο σε αυτή την κατάσταση θα είναι μια «προοδευτική, ριζοσπαστική πολιτική, μια πολιτική σοσιαλιστικών λύσεων που θα μπορέσουν να χαρακτηρίσουν σιγά σιγά την κοινωνικοδημοκρατική μεταβολή»²³⁹.

Καταλήγει στη διατύπωση της θέσης ότι η κοινωνική δυστυχία εντείνεται στο καθεστώς στέρησης ελευθεριών και δικαιωμάτων που οδηγούν στην υποδούλωση, τον εξευτελισμό, την τρομοκρατία. Η κριτική για το καθεστώς πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων είναι οξεία και συμβαδίζει με την αντίθεση στις εκτοπίσεις. Διατυπώνει τη σκέψη «ότι οι μόνοι που δεν έχουν φάκελλο στην Ελλάδα είναι οι συνεργάτες των Γερμανών και οι δοσίλογοι».

Χρησιμοποιεί τη διατύπωση «εξεγειρόμεθα» για να εκφράσει την αντίθεση του στην μη εφαρμογή μέτρων ισοπολιτείας, ελευθερίας και ειρήνευσης καθώς και την ανάγκη νομιμοποίησης του ΚΚΕ.

Αν κάτι εντυπωσιάζει στις αναφορές αυτές είναι η επίκληση του κινδύνου πνευματικής υποδούλωσης των πολιτών ενώ τονίζεται η ανάγκη να στηριχθεί η πολιτική ειρήνευσης και εναντίον των ατομικών όπλων σε διεθνές επίπεδο.

Η ομιλία Αλαμανή εστίασε ιδιαίτερα στα αγροτικά ζητήματα και στην υπέρμετρη αύξηση της φορολογίας των αγροτών.

Ο Γ. Καρτάλης εντόπισε την κριτική του στην ασκηθείσα από τον Συναγερμέ οικονομική πολιτική στο ζήτημα ότι «υπήρξε πολιτική εις όφελος πολύ λίγων ανθρώπων και εις βάρος των μοχθούντων». Η απόπειρα διασύνδεσης του κόμματος

²³⁸ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

²³⁹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

με τους εργαζόμενους είναι ενδεικτική του λόγου του ΔΚΕΛ. Ασκήι ιδιαίτερη κριτική στην επιλογή της υποτίμησης της 9^{ης} Απριλίου και στις αρνητικές συνέπειες της επιλογής αυτής σε επίπεδο διαβίωσης των λαϊκών στρωμάτων λόγω της εκτίναξης του πληθωρισμού και της μείωσης της αγοραστικής δύναμης των πολιτών. Παράλληλα αναφέρεται στα τεράστια κέρδη που αποκόμισαν από αυτή την εξέλιξη «οι προνομιούχοι, αυτοί που διευθύνουν την επιχείρηση απαλλοτριώσεως του Ελληνικού Λαού και είναι επικεφαλής της οικονομικής πυραμίδας»²⁴⁰.

Η υπέρμετρη αύξηση της φορολογίας συνοδεύτηκε από «πρωτόγνωρη συσσώρευση σκανδάλων», ενδεικτική της προτίμησης της κυβέρνησης του Συναγερμού να μεταφέρει τα βάρη στις λαϊκές τάξεις και να ευνοήσει την οικονομική ολιγαρχία.

Βασική παράμετρος της πολιτικής αυτής θα είναι η επιλογή της αντιμετώπισης του ζητήματος των στρατιωτικών δαπανών με τρόπο διαφορετικό ώστε να μην δαπανά το 7,5% του εθνικού εισοδήματος, καταβάλλοντας το 50% του κρατικού προϋπολογισμού. Ο Καρτάλης χαρακτηρίζει ως χορό παραφροσύνης αυτήν την επιλογή σε αντίθεση με τον υπουργό Άμυνας που είχε κάνει λόγο για χορό του Ζαλόγγου²⁴¹.

«Είναι ακατανόητον να διατηρήται η Ελλάς εις τη ψύχωση του εμφυλίου πολέμου».

Η σημασία των εκλογών της 19^{ης} Φεβρουαρίου του 1956 αποτυπώνεται σε κείμενο της Δημοκρατικής Ένωσης Βόλου.

Η συσσωμάτωση αυτή των δυνάμεων της Αντιπολίτευσης αποτέλεσε μια εντυπωσιακή άρση της απομόνωσης της Αριστεράς στο πολιτικό σκηνικό, λιγότερο από 7 χρόνια από τη λήξη του εμφυλίου. Η διαμόρφωση αυτής της συνεργασίας που ανέσυρε τα χαρακτηριστικά των συνεργατικών σχημάτων Λαϊκού Μετώπου επέτρεψε την διαμόρφωση μιας νομιμοποιητικής και περισσότερο αξιόπιστης εικόνας της Αριστεράς σύμφωνα με αποτυπωμένη από την Αμερικανική πρεσβεία διατύπωση²⁴². Η Δ.Ε και η προοπτική επικράτησης της είχε προκαλέσει σκεπτικισμό στον αμερικανικό παράγοντα και τον Στρατό. Ο Καρτάλης μάλιστα καταγγέλλει, παραμονές των εκλογών στην εφημερίδα Ωρα με διευθυντή τον βουλευτή Π.

²⁴⁰ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

²⁴¹ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89

²⁴² Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογες, σ. 202

Τζαννετάκη, ότι «ορισμένοι αξιωματικοί κινούνται για να επιβάλουν δικτατορία σε περίπτωση εκλογικής νίκης της Δ.Ε», καταγγελία που θα προκαλέσει τη μήνυση 2 ανωτέρων αξιωματικών²⁴³. Ουσιαστικά είναι το σημείο τομής για τη διαφοροποιημένη και αυτόνομη πια οργάνωση και λειτουργία της ομάδας Παπαδόπουλου²⁴⁴.

Ένα άλλο πεδίο ιδιαίτερα επιτυχούς συνεργασίας του ΔΚΕΛ με την Αριστερά το οποίο αναδεικνύει την ιδεολογική και προγραμματική στόχευση του ΔΚΕΛ αποτέλεσε το συνδικαλιστικό όπου εκφράστηκε με την ίδρυση του Δημοκρατικού Συνδικαλιστικού Κινήματος (ΔΣΚ) με ηγέτη τον Δ. Στρατή. Ο χώρος αυτός ο οποίος αποτέλεσε αποτελεσματική επιλογή για 7 χρόνια στο επίπεδο της συνδικαλιστικής εκπροσώπησης κομμουνιστών και σοσιαλιστών εργαζομένων και ουσιαστικά ήταν η μοναδική επιλογή σε καθεστώς νομιμότητας για οργανωμένη συνδικαλιστική δράση με πρόσημο την ιδεολογία της Αριστεράς και της Κεντροαριστεράς²⁴⁵.

Ο Καρτάλης ήταν ένας άνθρωπος με σπουδές στην Ελβετία, Γερμανία, Αγγλία και με σημαντική ενσυναίσθηση των εξελίξεων και μετασχηματισμών που λάμβαναν χώρα στην Δυτική Ευρώπη. Στα τέλη του 1955 με την ενδιάμεση μεσολάβηση του Β. Μαθιόπουλου ο οποίος είχε εκπροσωπήσει το ΔΚΕΛ στο Συνέδριο της Σοσιαλιστικής Διεθνούς στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 1955 δημοσιεύει άρθρο του στην επίσημη σοσιαλδημοκρατική εφημερίδα Vorwartz όπου ανέλυε την μετεμφυλιακή πραγματικότητα²⁴⁶. Έδινε έμφαση στην ανάγκη δημοκρατικοποίησης της λειτουργίας της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, το πρόταγμα της ειρήνης ως πυλώνας εξωτερικής πολιτικής και την ανάγκη μείωσης των στρατιωτικών δαπανών.

²⁴³ Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Γ', σ. 74.

²⁴⁴ Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές*, σ. 202

²⁴⁵ Νικολακόπουλος Η, *Η καχεκτική δημοκρατία. κόμματα και εκλογές*, 1946-67. σ.184.

²⁴⁶ Μαθιόπουλος Βάσος, « Πως έβλεπε τον ρόλο της Ελλάδας στην Ευρώπη ο Γ. Καρτάλης» σε Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.135.

8.3.Αξονες Πρακτικού Ύδρυσης

Α'. Οικονομική και κοινωνική πολιτική

Τονίζεται ότι σκοπός του κόμματος είναι η θεμελίωση στην Ελλάδα μιας πλήρους πολιτικής και κοινωνικής Δημοκρατίας η οποία θα πραγματοποιηθεί με τη μετάβαση από τη σημερινή χωρίς όρια κυριαρχία του κεφαλαιοκρατικού κέρδους σε μια οργάνωση, δομή και λειτουργία της οικονομίας η οποία θα αποσκοπεί στην ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών και θα αμβλύνει την κυριαρχία της ανισότητας που αποδομεί την κοινωνική συνοχή. Είναι ξεκάθαρη η στόχευση στα λαϊκά στρώματα, εργατικά και μικροαστικά τα οποία υποφέρουν από τις συνέπειες του τρόπου λειτουργίας του εφαρμοζόμενου οικονομικού μοντέλου. Η διάθεση διεύρυνσης της κοινωνικής και εκλογικής απήχησης του εγχειρήματος είναι εμφανής καθώς «Το Κόμμα στηρίζεται εις τον εργαζόμενον Ελληνικόν Λαόν, εργάτας, αγρότας, υπαλλήλους, διανοουμένους, βιοτέχνας, επαγγελματίας κλπ και επιδιώκει να συνειδητοποιήσει, οργανώσει και κινητοποιήσει το σύνολον των λαϊκών αυτών στρωμάτων προς επίτευξιν των σκοπών του».

Η στόχευση σε επίπεδο οικονομικής θεώρησης και προγραμματικής διαμόρφωσης αποσκοπεί σε:

Α) την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου σχεδίου παραγωγής αναπτύξεως της χώρας προς το συμφέρον του εργαζόμενου λαού.

Β) την εθνικοποίηση της «πίστεως και όσων βασικών ή κοινωνικής ωφελείας επιχειρήσεων» είναι απαραίτητή ώστε να καταστεί δυνατή η δίκαια ανακατανομή του εθνικού εισοδήματος.

Γ) την καταπολέμηση της οικονομικής ολιγαρχίας και του κοινωνικού παρασιτισμού που πραγματώνεται μέσω της συσσώρευσης κέρδους εις βάρος του συνόλου.

Δ) την προστασία των ελευθέρων παραγωγών και ιδίως της μικρής και μέσης αγροτικής και επαγγελματοβιοτεχνικής τάξεως.

Ε) την ενίσχυση και ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος.

Στ) την υποστήριξη των οικονομικών και κοινωνικών διεκδικήσεων των εργαζομένων.

Ζ) την εξασφάλιση μισθών και ημερομισθίων που θα προσαρμόζονται στις διακυμάνσεις της οικονομίας και την επιδίωξη της πλήρους απασχόλησης του εργαζόμενου πληθυσμού.

Η) την πλήρη κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια για το σύνολο του αγροτικού και αστικού πληθυσμού.

Θ) την απελευθέρωση των εργατικών συνδικάτων από την καταπίεση της ολιγαρχίας μέσω των εγκαθέτων της και των αστυνομικών μέτρων.

Βάσει των γενικών τούτων αρχών και κατευθύνσεων θα συνταχθεί το πλήρες και λεπτομερές πρόγραμμα του Κόμματος.

Ι) διάθεση αντιμετώπισης με ενσυναίσθηση των ζητημάτων της νεολαίας.

Ια) πλήρη νομική, πολιτική και κοινωνική ισότητα των δύο φύλων.

Η επίδραση της σοσιαλδημοκρατικής θεώρησης της οικονομίας είναι φανερή καθώς ο βασικός στόχος της οικονομικής ανάπτυξης επικεντρώνεται στην επίτευξη ενός οικονομικού αποτελέσματος που θα διασφαλίσει την κοινωνική συνοχή και θα εξασφαλίσει ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας, ασφάλισης και αμοιβής.

Ο Καρτάλης δείχνει να έχει έντονο ενδιαφέρον για την Κεϋνσιανή θεωρία όπως διακρίνεται σε επιστολή που απευθύνει στον καθηγητή Δ. Καλιτσουνάκη, στις 14/5/1953, ο οποίος ήταν ο συγγραφέας μελέτης με σχετικό αντικείμενο²⁴⁷.

Β'. Εθνική Πολιτική

Η υπεράσπιση της ακεραιότητας, της εθνικής ασφάλειας και της ανεξαρτησίας της χώρας αποτελεί βασικό σκοπό του Κόμματος.

²⁴⁷ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.46

Το ΔΚΕΛ «πιστεύει εξ άλλου ότι πρέπει όλοι οι Λαοί να συντείνουν εις την θεμελίωσιν της Ειρήνης, με την πεποίθησιν ότι η ειρηνική διαβίωσις και συνεργασία όλων των εθνών εν ισοτιμία και σεβασμώ του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως είναι δυνατή, και όλα αι διεθνείς διαφοραί είναι πάντοτε δυνατόν να λύωνται με ειρηνικά μέσα».

Τονίζεται η διακήρυξη της αρχής του αμοιβαίου σεβασμού των συνόρων, η ανάγκη οι όποιες συμφωνίες να προσδιορίζονται στα πλαίσια του ΟΗΕ και να υπάρχει μόνο αμυντικός χαρακτήρας στις όποιες συμβάσεις. Η υπό συμμαχικό μανδύα προσχηματική μετατροπή της χώρας σε καθεστώς εξάρτησης απορρίπτεται και συνδέεται με την ανάγκη μείωσης των στρατιωτικών δαπανών ως απαραίτητη προϋπόθεση απεγκλωβισμού της κοινωνίας από την ανέχεια την οποία βιώνει.

Η διάθεση απεγκλωβισμού από την τόσο έντονη και εμφανικά θεμελιωμένη εξάρτηση από τον συμμαχικό παράγοντα είναι εμφανής και αποσκοπεί στη θεμελίωση μιας εξωτερικής πολιτικής ουδετερότητας.

Η άρνηση της Γ.Σ του ΟΗΕ τον Δεκέμβρη του 1954 να συζητήσει την ελληνική προσφυγή για το Κυπριακό αποτέλεσε θρυαλλίδα στο πολιτικό σκηνικό καθώς δημιούργησε οξείες αντιδράσεις σε επίπεδο κοινωνίας με συνεχείς διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες και αποτέλεσε όχημα επίδειξης αισθημάτων αντιδυτικού χαρακτήρα. Το 1955 χαρακτηρίζεται από την ασθένεια του Α. Παπάγου, την κήρυξη του ένοπλου αγώνα στην Κύπρο, τη Τριμερή Διάσκεψη του Λονδίνου για το Κυπριακό και τα καταστροφικά Σεπτεμβριανά της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης.

Η αδυναμία του Α. Παπάγου οδήγησε σε διαξιφισμούς τους δελφίνους του ενώ η εμφανική κυριαρχία των γεωπολιτικών και εθνικών θεμάτων διαμόρφωσε στην πλειοψηφία της ελληνικής κοινωνίας αισθήματα αντιδυτικά και αντινατοϊκά. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Βραδυνή επισημαίνει τη δυνατότητα για την ελληνική διπλωματία να ακολουθήσει τον Τρίτο Δρόμο²⁴⁸ εντείνοντας τη δυναμική του προτάγματος της ανάγκης για ουδετερότητα της Ελλάδας, θέση την οποία ΔΚΕΛ και ΕΔΑ είχαν προωθήσει ήδη από το 1954 από κοινού με την αποδοχή ουσιαστικά των 6 σημείων. Η δυναμική αυτή της θέσης για ουδετερότητα είχε προκαλέσει σκεπτικισμό στο Παλάτι καθώς αποδομούσε τη σημασία της σχέσης με τις ΗΠΑ²⁴⁹.

²⁴⁸ Νικολακόπουλος Ηλίας, Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογες, 1946 – 1967, σ.190

²⁴⁹ Ο.π.,

Ο Καρτάλης αντιδρά και στον αποκλεισμό του ΔΚΕΛ από τις συζητήσεις για το Κυπριακό και σε επιστολή του στις 12 Σεπτεμβρίου 1955 στον Αντιπρόεδρο της κυβέρνησης Σ. Στεφανόπουλο αναδεικνύει το ζήτημα τονίζοντας ότι οι κανονιστικές διατάξεις της Βουλής για τα δικαιώματα των Αρχηγών αφορούν τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις και δεν μπορούν να σημαίνουν αποκλεισμό κομμάτων τα οποία δεν αριθμούν 10 βουλευτές στις συζητήσεις για εθνικά θέματα.

Στις 13 Σεπτεμβρίου του 1955 το ΔΚΕΛ προχωρά σε διατύπωση των θέσεων του για το Κυπριακό ζήτημα, την ελληνική εξωτερική πολιτική και τη συμμετοχή στο ΝΑΤΟ.

Τονίζει ότι είχε απευθύνει προειδοποιήσεις κατά της συμμετοχής της Ελλάδας στη διάσκεψη του Λονδίνου και είναι επιβεβλημένη η άμεση απόρριψη των βρετανικών προτάσεων, η απαγκίστρωση από τη Διάσκεψη του Λονδίνου και η υποστήριξη της προσφυγής της Ελλάδας στον Ο.Η.Ε.

Για το ζήτημα της συμμετοχής στο ΝΑΤΟ επισημαίνεται ότι δεν δικαιολογείται η παραμονή της χώρας σε αυτόν τον οργανισμό καθώς «αποτελεί προσπάθεια ανασύνδεσης των διαλυμένων σχέσεων Ελλάδος Τουρκίας από την Αμερικανική πολιτική».²⁵⁰

Ο Καρτάλης σε δηλώσεις του στις 22 Σεπτεμβρίου 1955, μετά την επιστροφή του από την Σοβιετική Ένωση τονίζει ότι αποτελεί διαπίστωση του «οι φιλειρηνικές διαθέσεις τόσο του Σοβιετικού Λαού όσο και της Σοβιετικής Κυβέρνησης» στα πλαίσια τη γενικότερης επιδίωξης της ΕΣΣΔ για ειρηνική συνύπαρξη των δύο κόσμων. Θεωρεί ότι η διακήρυξη των αρχών του Βελιγραδίου ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Γιουγκοσλαβία έχει αντιστοιχία εφαρμογής στην ελληνική περίπτωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι χρησιμοποιεί τα δημοσιεύματα του Σοβιετικού τύπου ως υποστηρικτικά των ελληνικών θέσεων για την Κύπρο ενώ αναφέρει και τη στήριξη του Πατριάρχη Μόσχας Αλεξίου επί των τραγικών γεγονότων της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης²⁵¹.

Ο Καρτάλης προσδιορίζει τις αρχές της εθνικής ακεραιότητας, της ισοτιμίας και ανεξαρτησίας από εξωτερικές παρεμβάσεις ως το πλέγμα εφαρμογής αυτής της νέας εξωτερικής πολιτικής. Μια νέα εξωτερική πολιτική που θα είναι πολιτική ίσης φιλίας

²⁵⁰ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.89.

²⁵¹ Ο.π.,

και ειρηνικής διάθεσης. Κατηγορεί την κυβέρνηση του Συναγερμού για μονόπλευρο προσανατολισμό και αδυναμία αξιοποίησης των φιλικών προς τη χώρα διαθέσεων της ΕΣΣΔ φέρνοντας ως παράδειγμα την απόρριψη της πρόσκλησης του Αν. Σοβιέτ για μετάβαση ομάδας Ελλήνων βουλευτών και δημοσιογράφων στη Σοβιετική Ένωση.

Στις 29 Νοεμβρίου 1956 διεξάγεται συζήτηση για το Κυπριακό και ο Καρτάλης κατηγορεί τον Αβέρωφ ότι η κυβέρνηση εγκατέλειψε την επιδίωξη της αυτοδιάθεσης²⁵². Την επομένη ασκεί κριτική στον πρωθυπουργό για την άρνηση του να συγκαλέσει είτε συμβούλιο του Στέμματος, είτε συμβούλιο πολιτικών αρχηγών, είτε να ενημερώσει την Αντιπολίτευση. Ο Καραμανλής απαντά με οξύτητα ότι δεν προέβη σε μια τέτοια ενημέρωση γιατί ο Καρτάλης «χειρίζεται το Κυπριακό για αντιπολιτευτικούς σκοπούς μόνο», ένα επεισόδιο το οποίο διευθετείται με παρέμβαση του Σ. Βενιζέλου, στους διαδρόμους του κοινοβουλίου και με διόρθωση των πρακτικών²⁵³.

Στις 11 Μαρτίου 1957 αρχίζει μια άλλη εξαιρετικά κρίσιμη συζήτηση για το Κυπριακό με το Κ.Φ και το ΔΚΕΛ να καταθέτουν προτάσεις μομφής για τους κυβερνητικούς χειρισμούς στο εθνικό θέμα²⁵⁴.

Ο Καρτάλης στην επόμενη συνεδρίαση του κοινοβουλίου κατηγορεί τον υπουργό Εξωτερικών Αβέρωφ ότι ανέχτηκε τον διαχωρισμό Ελλήνων από Κυπρίους που πρότεινε ο Ινδός αντιπρόσωπος στον ΟΗΕ, δεν καταγγέλλει τις φρικαλεότητες των Άγγλων στην Κύπρο και δεν ζήτησε εγγυήσεις για την ελληνική μειονότητα της Κωνσταντινούπολης²⁵⁵. Ο Λιναρδάτος χαρακτηρίζει την παρέμβαση του ως τεκμηριωμένη αλλά οξεία η οποία προκαλεί συνεχώς διαξιφισμούς με τον Καραμανλή²⁵⁶.

«...Η ελληνική εξωτερική πολιτική είναι μόνον ΝΑΤΟ. Και όχι μόνον είναι νατοϊκή, αλλά και ακολουθεί μόνον τας Ηνωμένας Πολιτείας εντός του ΝΑΤΟ. Δηλαδή, εν περιπτώσει διαφωνίας εφ' οιοδήποτε θέματος εντός του ΝΑΤΟ, η Ελλάς θα ταχθή αναμφισβητήτως με το μέρος των Ηνωμένων Πολιτειών.

²⁵² Ο. π. , σ. 187

²⁵³ Ο. π. , σ. 89

²⁵⁴ Ο. π. , σ. 209

²⁵⁵ Ο. π.

²⁵⁶ Το ίδιο

Η πολιτική μας είναι αμερικανική και πέραν τούτου ουδέν...».

Ο Καρτάλης σε προεκλογική του ομιλία αναδεικνύει την ιδέα ότι η Ελλάδα οφείλει να είναι πρωτοπόρος στην ιδέα της παγκόσμιας ειρήνης και στη διασφάλιση της αποφυγής ενός πυρηνικού πολέμου. Τονίζει ότι πρέπει να επιδιώξει τη διασφάλιση συγκεκριμένων αρχών για τη σύναψη διεθνών σχέσεων στα πρότυπα των συνομιλιών Σοβιετικής Ένωσης και Γιουγκοσλαβίας αλλά και με βάση τις συνομιλίες Τίτο-Νεχρού.

Οι αρχές αυτές συνίστανται στην

1. Αποφυγή επεμβάσεων ξένων δυνάμεων στα εσωτερικά πράγματα άλλων κρατών.
2. Στην μη αποδοχή από την Ελλάδα της επιλογής παραχώρησης πολεμικών βάσεων σε συμμαχικές χώρες.
3. Στην διασφάλιση της απόλυτης ισοτιμίας ανάμεσα σε Ελλάδα και ξένα κράτη.
4. Εγγύηση πολιτικής ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας.
5. Σεβασμός του πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος του οποιουδήποτε.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το υπόμνημα του κεντρικού συμβουλίου της Νεολαίας με αντικείμενο την προβολή του αιτήματος για ουδετερότητα, καθώς επίκειται η τετραμερής διάσκεψη της Γενεύης. Πρότυπο ως προς την εννοιολόγηση της ουδετερότητας λαμβάνεται αυτή του Νεχρού και της Γιουγκοσλαβίας με ανάδειξη την υπόθεση της ειρήνης. Προβάλλεται το σύνθημα της ενεργού συνυπάρξεως και τονίζεται ότι η ΕΔΑ δεν μπορεί να θέσει το θέμα της ουδετερότητας καθώς «επιθυμεί την ένταξη σε ένα από τα δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα» ενώ τα υπόλοιπα κόμματα της Αντιπολίτευσης χαρακτηρίζονται εξαιρετικά δεκτικά στις υποδείξεις του συμμαχικού παράγοντα. «Επομένως, μόνο το ΔΚΕΛ με την σταθερή του πολιτική γραμμή και ιδεολογική συνέπεια δύναται να προχωρήσει εις τον αγώνα για ανεξαρτησία και ουδετερότητα της Ελλάδας». Προτείνεται η συνάντηση της ηγεσίας του κόμματος με τον Νεχρού στην Αθήνα ως αφορμή επικοινωνιακής προβολής των θέσεων του ΔΚ.Ε.Λ που θα έχει την ευκαιρία να «εκλαϊκεύσει τις θέσεις του καθώς απουσιάζει τέτοια υποστήριξη από τον τύπο»²⁵⁷.

²⁵⁷ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

Γ'. Εσωτερική Πολιτική

Προτεραιότητα αποκτούν:

- A) η υπεράσπιση της θεσμικής ελευθερίας και των ατομικών δικαιωμάτων.
- B) η πλήρης δημοκρατικοποίηση της χώρας μέσω της κατάργησης της ανελεύθερης νομοθεσίας, της εκκαθάρισης του τραγικού παρελθόντος του εμφυλίου πολέμου, και της αποκατάστασης της ελευθερίας για το σύνολο των Ελλήνων.
- Γ) το Κόμμα θεωρεί *«την προκειμένην ένωση ως το πρώτον βήμα και απαρχήν συγκεντρώσεως όλων των συνεπών δημοκρατικών και προοδευτικών δυνάμεων της χώρας, τάσσει δε την επιδίωξιν και πραγμάτωσιν του σκοπού τούτου ως πρώτον αυτού καθήκον. Ανεξαρτήτως τούτου το Κόμμα θεωρεί πάντοτε αναγκαίον τον συναπισμόν των Κομμάτων της αντιπολιτεύσεως εις τον αγώνα κατά της Κυβερνήσεως της οικονομικής ολιγαρχίας»*.

8.4 Προγραμματικός Λόγος και Ιδεολογικές Αρχές ως αναφορές πολιτικής επικοινωνίας.

Η Δημοκρατική Πορεία αποτέλεσε το επίσημο όργανο του Δημοκρατικού Κόμματος και κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στις 5 Ιουλίου 1957 πραγματώνοντας την επιδίωξη του Καρτάλη για προβολή των θέσεων του κόμματος. Αυτό το πρώτο τεύχος φιλοξενεί κεντρικό άρθρο του Γ. Καρτάλη το οποίο έχει τον τίτλο «Οι κατευθύνσεις μας».²⁵⁸

Ο Καρτάλης κάνει μια αναδρομή στην εισαγωγή του κειμένου αναφέροντας πως το ΔΚ.Ε.Λ συμπληρώνει σχεδόν 4 χρόνια πολιτικής διαδρομής. Επαναφέρει στη μνήμη των αναγνωστών τα λόγια του από την ομιλία στις 12/8/1953 με αφορμή την ίδρυση των γραφείων στην οδό Ακαδημίας 34 (όπου όπως σημειώνει, σε έναν άτυπο συμβολισμό, παλαιότερα είχαν στεγασθεί και τα γραφεία της ΕΠΕΚ).

²⁵⁸ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

«Το Δημοκρατικό κόμμα ιδρύθη από την επίγνωση ότι η πολιτική ζωή της χώρας στερείται σήμερα, ακραιφνώς δημοκρατικού, αδιάβλητου προς όλας τας κατευθύνσεις και ικανού, λόγω ιδεολογίας και συνθέσεων να ποδηγητήσει τας πολιτικές αναζητήσεις του λαού εις την τροχίαν της δημοκρατίας και της ειρήνης, εσωτερικώς και εξωτερικώς και συνάμα της επιστημονικώς ορθής ανοικοδομήσεως της χώρας και της αποφασιστικής ανυψώσεως του επιπέδου υλικής ευμάρειας και πνευματικής καλλιέργειας του λαού».

Ο Καρτάλης προτάσσει την επιλογή των ιδρυτών του ΔΚΕΛ να αποτελέσει κόμμα πρότυπο με περιεχόμενο και όραμα την υπεράσπιση των ελευθεριών και των δικαιωμάτων των πολιτών και του Λαού και επιδίωξη την αναπτυξιακή πορεία της χώρας και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του λαού. Κάνει αναφορά στο ηθικό πλεονέκτημα που χαρακτηρίζει την ηγεσία του ΔΚΕΛ και προχωρά στη σύνδεση της έλλειψης πολιτικής τιμιότητας και συνέπειας ως αιτία υπονόμευσης αρχών και προγραμματικών θέσεων. Τονίζει τον αδέσμευτο χαρακτήρα του ΔΚΕΛ σε δεσμά άμεσα ή έμμεσα και αναδεικνύει το γνήσια ελληνικό αποτύπωμα στο σκεπτικό και θεώρηση του κόμματος, γεγονός που αποτελεί ασφαλιστική δικλείδα για την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων, επιλογή που θα έρθει σε οξεία αντίθεση με τους «γραικυλισμούς» που χαρακτηρίζουν την πολιτική ζωή. «Τα δίκαια και οι ανάγκες του λαού πρέπει να είναι το ακλόνητο μέτρο της ελληνικής πολιτικής». Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι ότι βάζει σε αυτή την εξίσωση της πολιτικής ανεξαρτησίας τον γεωπολιτικό παράγοντα τονίζοντας πως η Ιστορία και η Γεωγραφία μπορούν να αποτελέσουν πλεονεκτήματα στη διαμόρφωση συσχετισμών με τον ξένο παράγοντα.

Τοποθετεί την ειρηνιστική πολιτική ως βασική παράμετρο της αισθητοποίησης της πολιτικής του ΔΚΕΛ η οποία θα υπονομεύσει την πόλωση της πολιτικής ζωής που επιθυμούν τα δύο άκρα, και ιδίως ο Συναγερμός. Αναδεικνύει την ανάγκη μείωσης των στρατιωτικών δαπανών και αναγνωρίζει την Αντίσταση ως «τον βαθύ παλμό του ελληνικού λαού». Επισημαίνει ότι ο Δημοκρατικός χαρακτήρας του κόμματος αφορά την πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή και αποκτά πολυδιάστατο περιεχόμενο.

Ο Καρτάλης προτάσσει τις προγραμματικές αυτές αρχές για να υπενθυμίσει τη συνέπεια που έχει δείξει το κόμμα, ιδεολογική και πολιτική, από τη πρώτη στιγμή που εμφανίζεται στο πολιτικό σκηνικό με την αυτόνομη κάθοδο του στις αναπληρωματικές εκλογές του Έβρου. Τονίζει ότι το ΔΚΕΛ υπήρξε πρωτοπόρο στην

υπόθεση των δημοτικών εκλογών του 1954 όπου με επιμονή και υπομονή συνετέλεσε στο να αποκτήσει κεντρικό πολιτικό χαρακτήρα η συγκεκριμένη αναμέτρηση. Επιλέγει να υποστηρίξει ότι η πιο σημαντική στιγμή στη μικρή διαδρομή του ΔΚΕΛ ήταν η συνεισφορά τους στη συγκρότηση της ΔΕ. Ως κοινοβουλευτική παρουσία αποτιμά το ΔΚΕΛ ως το κόμμα που εμφιατικά αντιλαμβάνεται το Κοινοβουλευτικό Πολίτευμα ως πολίτευμα που πρέπει να εξακτινώνεται όχι μόνο στην κεντρική πολιτική ζωή (Βουλή, Κυβέρνηση) αλλά και στα περιφερειακά αιρετά όργανα, σε μια λογική πραγματικής διοικητικής αποκέντρωσης και ανάδειξης των δυνατοτήτων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ο Καρτάλης με έμφαση διατρανώνει την πεποίθηση του ότι η αρχή της πολιτικής ισότητας με κοινοβουλευτική εγγύηση αισθητοποιούνται ως πλέγμα αρχών στις σημερινές συνθήκες, ωστόσο δεν είναι επαρκείς για να καλύψουν τις ανάγκες και να υπερασπιστούν τα συμφέροντα των λαϊκών στρωμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο η αντίθεση σε μια οικονομική πολιτική φιλική στην ολιγαρχία και του άκρατου και χωρίς όρια οικονομικού φιλελευθερισμού είναι επιβεβλημένη.

Για το ζήτημα της Διοίκησης ο Καρτάλης διακηρύττει την ανάγκη η Διοίκηση να επανδρωθεί με ποιοτικά και όχι κομματικά κριτήρια ώστε η στελέχωση του κρατικού μηχανισμού να συμβάλλει αποτελεσματικά στην οικονομική προσπάθεια, διαφορετικά κάθε πολιτική σε όποιο τομέα είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.

Έμφαση δίνεται στην ανάγκη αύξησης των πόρων για την Παιδεία, την υπέρβαση της πολυνομίας στη Δικαιοσύνη, την ανόρθωση του κύρους της Εκκλησίας, την ενοποίηση των διοικήσεων στον τομέα της περίθαλψης και της πρόνοιας. Στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής ο Καρτάλης υποστηρίζει την άποψη ότι πρωτεύει η υπεράσπιση των συμφερόντων της χώρας, με πίστη στη δυνατή λύση του Κυπριακού με γνώμονα τη γενικότερη κατάσταση στη Μ. Ανατολή. Παράλληλα οραματίζεται τη συμμετοχή της Ελλάδας στις ευρωπαϊκές διεργασίες και την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών²⁵⁹.

Στο δεύτερο τεύχος της Δημοκρατικής Πορείας αρθρογραφεί με τίτλο «προς την συνύπαρξιν» όπου αναλύει τις επιπτώσεις της διαμάχης Χρουτσώφ με άλλα μέλη των ηγετικών κλιμακίων του ΚΚΣΕ. Θέτει ως βασική παράμετρο που πρέπει να

²⁵⁹ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

απασχολεί την Ελλάδα την επίδραση που μπορεί να υπάρξει στην ελληνική εξωτερική πολιτική. Συνδέει αυτή την επίδραση με την κατάληξη των συνομιλιών των Σοβιετικών με τις ΗΠΑ για το ζήτημα των πυρηνικών και θεωρεί πως προλειαίνεται απομάκρυνση του Μολότοφ, κάτι που θα σημαίνει τη μεταβολή της Σοβιετικής πολιτικής σε πολιτική «ψυχράς ειρήνης» και όχι ψυχρού πολέμου. Θα είναι δηλαδή μια πολιτική ειρηνικής συνύπαρξης και αυτό δημιουργεί μια ευκαιρία για την Ελλάδα να βελτιώσει τις σχέσεις της με τη Σοβιετική Ένωση. Ο Καρτάλης επισημαίνει ότι αυτό χρειάζεται θάρρος και προβλεπτικότητα και διατυπώνει την απορία εάν η Ελληνική εξωτερική πολιτική διαθέτει αυτά τα στοιχεία.

Το τρίτο φύλλο της Δημοκρατικής Πορείας με ημερομηνία έκδοσης την 4^η Αυγούστου του 1957 χαρακτηρίζεται από το άρθρο του Γ. Καρτάλη «Ζητήματα Ηθικής Τάξεως» και τονίζει ότι η παραίτηση του αντιπροέδρου της κυβέρνησης κ. Αποστολίδη δημιουργεί ζητήματα ηθικής τάξεως που η κυβέρνηση οφείλει να ξεκαθαρίσει.

Ιδιαίτερη σημασία για τον ιδεολογικό προσδιορισμό του ΔΚΕΛ έχει η ομιλία του Γ. Καρτάλη στη Βουλή στις 24/5/1957 όπου περιγράφει το πλαίσιο αρχών και θέσεων του ΔΚΕΛ.

Η ιδεολογική βάση του Δημοκρατικού Κόμματος

«1) Θέλω άλλη μίαν φοράν να προσδιορίσω την ιδεολογικήν βάσιν του Δημοκρατικού Κόμματος. Το Δημοκρατικόν Κόμμα είναι κόμμα το οποίον πιστεύει εις την Κοινοβουλευτικήν Δημοκρατίαν. Αυτό σημαίνει ότι το Δημοκρατικόν Κόμμα πιστεύει εις την Διακυβέρνησιν δι' ελευθέρων εκλογών, δι' ελευθέρων μέσων εκφράσεως, δια του ελέγχου της πλειοψηφίας υπό της μειοψηφίας και εις την δυνατότητα να υπάρχη ανά πάσαν στιγμήν εν τη εξελίξει της πολιτικής ζωής μία μειοψηφία, η οποία να είναι ενδεχόμενον δια των εκλογών να γίνη πλειοψηφία. Αυταί είναι αι βασικαί αρχαί της κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας εις την οποίαν πιστεύει το Δημοκρατικόν Κόμμα.

2)Ως εκ τούτου το Δημοκρατικόν Κόμμα ιδεολογικώς δίσταται σαφώς πρώτον, προς τα ιδεολογικά εκείνα ρεύματα και κόμματα τα οποία υποστηρίζουν το σύστημα της

λαϊκής δημοκρατίας και δεύτερον ,αντιδιαστέλλεται σαφώς έναντι πάσης μορφής Δικτατορίας οποθενδήποτε προερχόμενης.

Η θέση πλέον του Καρτάλη θυμίζει έντονα την περίφημη φράση της *Ελευθερίας* ότι το Κέντρο δεν είναι ούτε με την Επανάσταση αλλά ούτε και με την Αντεπανάσταση και καταδεικνύει την στροφή σε πιο κεντρώο πρόσημο για την πολιτική ανάλυση του Καρτάλη.

Η καταχώρηση στο ίδιο τεύχος ότι ο Γ. Καρτάλης θα αναχωρήσει για ταξίδι στο εξωτερικό εντός του Σεπτεμβρίου και θα επιστρέψει για την έναρξη των εργασιών της Βουλής ηχεί στον αναγνώστη που γνωρίζει για τον θάνατο του Καρτάλη ως τραγική ειρωνεία.

9. Η οργανωτική συγκρότηση

Το πρακτικό ίδρυσης υπεγράφη την 1^η Σεπτεμβρίου 1953 και αποτελεί την αφετηρία της ιστορικής διαδρομής του ΔΚΕΛ στα ελληνικά πολιτικά πράγματα.

Το πρακτικό ίδρυσης²⁶⁰ χαρακτηρίζεται από την αισθητοποίηση τεσσάρων βασικών αξόνων που διατρέχουν πολιτικά και οργανωτικά ζητήματα.

Άξονας IV του πρακτικού ίδρυσης

Οργάνωση

Το ΔΚΕΛ θα οργανωθεί με βάση το Καταστατικό που θα ψηφίσει κατά το Συνέδριο του Κόμματος και θα κατοχυρώνει οργανωτικά την εσωκομματική δημοκρατία.

1. Θα στηρίζεται στο ότι όλα τα διοικητικά όργανα του Κόμματος, περιλαμβανομένης και της ηγεσίας, θα είναι συλλογικά και αιρετά και στο ότι οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με πλειοψηφία.
2. Ανώτατο όργανο του Κόμματος είναι το Συνέδριο του Κόμματος.
3. Τα μέλη του Κόμματος και η οργανωτική λειτουργία και ανάπτυξη θα βασισθεί στις τοπικές οργανώσεις.

²⁶⁰ Αρχείο Γ. Καρτάλη, Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου

4. Οι τοπικές οργανώσεις θα αποτελέσουν πεδία ανάλυσης των πολιτικών ζητημάτων σε τοπικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο κεντρικής πολιτικής. Προτάσσεται το ζήτημα της επικοινωνίας και της όσμωσης ιδεών ανάμεσα στα στελέχη του κόμματος με αφορμή τη συγκρότηση των οργανώσεων σε τοπικό επίπεδο.

Λαμβάνεται η απόφαση να διεξαχθεί μέσα στο επόμενο έτος από την ίδρυση του ΔΚΕΛ, Συνέδριο του Κόμματος που θα ψηφίσει το Καταστατικό και θα καθορίσει εντός των πλαισίων των ως άνω αρχών, την πολιτική γραμμή του κόμματος ενώ θα προχωρήσει και στην εκλογή διοικητικών οργάνων. Στις διεργασίες του συνεδρίου θα λάβουν μέρος τα μέλη της ΚΕ και οι βουλευτές του κόμματος.

Για την πραγμάτωση αυτών των επιδιώξεων προβλέπεται το να ιδρυθούν τρία «γραφεία»:

- α) το Οργανωτικό.
- β) το Αγροτικό.
- γ) το Συνδικαλιστικό.

«Τα γραφεία αυτά είναι συμβουλευτικά όργανα της Κεντρικής Επιτροπής και εκτελεστικά των αποφάσεών της, συντίθενται δε προτάσσει της Π.Δ.Ε. δι' αποφάσεων της Κ.Ε. εντός ενός δεκαπενθημέρου από σήμερα εκ μελών προερχομένων εξ αμοιτέρων των Κομμάτων κατά την καταλληλοτέραν προσωπικήν συγκρότησιν».

Επίσης γίνεται πρόβλεψη για συγχωνεύσεις των υφιστάμενων τοπικών επιτροπών αλλά και για ίδρυση γραφείου γυναικών και νεολαίας και άλλων τομέων. Μέχρι την διενέργεια του Συνεδρίου, την ηγετική οργανωτικά ευθύνη των κομματικών πραγμάτων αναλαμβάνει τριμελής **Προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή (Π.Δ.Ε.) που αποτελείται από τους** Καρτάλη, Σβώλο και Αλαμανή **και ενεργεί στα πλαίσια των αποφάσεων που λαμβάνει η 17μελής Κεντρική Επιτροπή (Κ.Ε.). Ουσιαστικά οι 3 άνδρες** έχουν την ευθύνη χάραξης της πολιτικής γραμμής και της άσκησης διοίκησης στο κόμμα. Παράλληλα θα λειτουργήσει και **35μελές Γενικόν Συμβούλιον** το οποίο θα έχει γνωμοδοτικό χαρακτήρα και θα μελετά ζητήματα, υποβάλλοντας τα πορίσματά του στην Κ.Ε. Επίσης οι βουλευτές του κόμματος που αποτελούν την κοινοβουλευτική ομάδα του ΔΚΕΛ μπορούν να συμμετέχουν σε κοινές συσκέψεις με

την ΚΕ για την καλύτερη διαχείριση της πολιτικής διαδικασίας. Σε αυτό το σημείο εντοπίζεται η διαχρονική ανάγκη η κοινοβουλευτική ομάδα να τελεί σε συνεργασία και συντονισμό με τον κομματικό μηχανισμό.

Την 3^η Οκτωβρίου 1953²⁶¹ συνήλθε για πρώτη φορά η Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος στα γραφεία του κόμματος στην οδό Ακαδημίας 34Α και προχώρησε στην συγκρότηση τριών γραφείων, του Οργανωτικού, του Οικονομικού και του Γραφείου Τύπου. Στη συνεδρίαση συμμετείχαν τα μέλη της ΠΔΕ Καρτάλης, Σβώλος και Αλαμανής και τα μέλη της ΚΕ (Κ. Αθανασιάδης, Κ. Βουδούρης, Γ. Γρηγορίου, Στ. Δημόπουλος, Α. Ζάκκας, Δ. Ντάγκας, Ι. Παπαθεοδώρου, Ηλ. Παρασκευάς, Ι. Σακελλαρίου, Στρ. Σωμερίτης, Γ. Ταρμπόζης). Απουσίασαν λόγω κωλύματος τα μέλη της ΚΕ Ν. Ασκούτσης και Δ. Στρατής.

Το καταστατικό που εγκρίθηκε τον Αύγουστο του 1955 επιβεβαιώνει τον τριμερή χαρακτήρα της ηγεσίας στα πρόσωπα των Σβώλου, Καρτάλη και Αλλαμανή και την λειτουργία μιας **δεκαπενταμελούς κεντρικής επιτροπής** που περιλαμβάνει τους 3 της ηγεσίας. Η στελέχωση αυτής της επιτροπής αποτυπώνει τη διάθεση διατήρησης των ισορροπιών²⁶² καθώς

-πέντε μέλη προέρχονται από ΣΚ-ΕΛΔ (Κ. Αθανασιάδης, Στ. Δημόπουλος, Ι. Παπαθεοδώρου, Ι. Σακελλαρίου, Δ. Στρατής)

-πέντε από την ΕΠΕΚ (Κ. Βουδούρης, Γ. Γρηγορίου, Αν. Ζάκκας, Γ. Παλάσκας, Γ. Ταρπάζης)

-δύο (Ν. Ασκούτσης, Στ. Σωμερίτης) υπήρξαν μέλη και στα δύο κόμματα.

Αποφασίζεται επίσης η σύσταση Γενικού Συμβουλίου με γνωμοδοτικό χαρακτήρα, στο οποίο λαμβάνουν μέρος 29 στελέχη με κομματική και κοινωνική αποδοχή με πρόεδρο τον τ. υπουργό Π. Αργυρόπουλο.

Νωρίτερα, έχει ιδρυθεί το Δημοκρατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα (ΔΣΚ), με πρόεδρο τον Δ. Στρατή και για πρώτη φορά μετά το Εργατικό ΕΑΜ, δραστηριοποιούνται από κοινού συνδικαλιστές από τον κομμουνιστικό και τον σοσιαλιστικό χώρο.

²⁶¹ Αρχείο Σωμερίτη, ΑΣΚΙ

²⁶² Νικολακόπουλος Ηλίας, «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία.*, σ.44.

Ο Προσωρινός Κανονισμός Οργάνωσης και Λειτουργίας του ΔΚΕΛ ανακοινώνεται στα μέλη του κόμματος τον Ιούνιο του 1954 και προβλέπεται ότι θα είναι σε ισχύ μέχρι τη σύγκληση του πρώτου συνεδρίου το οποίο και θα ψηφίσει το οριστικό Καταστατικό. Ο προσωρινός οργανισμός θα διέπει την οργάνωση και λειτουργία του κόμματος. Δομείται στα ακόλουθα άρθρα.

Άρθρα σχετικά με τα μέλη του κόμματος.

1. Η ταυτότητα του μέλους προϋποθέτει την αποδοχή των αρχών του πρακτικού ίδρυσης του Σεπτεμβρίου του 1953.
2. Τα παλαιά μέλη των δύο κομμάτων γίνονται αυτοδίκαια μέλη του νέου κόμματος.
3. Η εγγραφή νέων μελών θα πρέπει κατά προτίμηση να γίνεται μετά από πρόταση δυο εγγεγραμμένων μελών. Ειδικότερα η διαδικασία τελεί υπό την έγκριση των Περιφερειακών Επιτροπών για τα αστικά κέντρα των Αθηνών, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Στα υπόλοιπα αστικά κέντρα οι επιτροπές τμημάτων αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση της διαδικασίας η οποία πιστοποιείται ως ολοκληρωθείσα με την καταβολή συνδρομής από το νέο μέλος.
4. Οι περιφερειακές επιτροπές οφείλουν να υποβάλουν στο Οργανωτικό Γραφείο της Κ.Ε ονομαστικό πίνακα των ήδη εγγεγραμμένων μελών τους και σε μηνιαία βάση τα νέα μέλη.
5. Μέλη που δραστηριοποιήθηκαν σε άλλα κόμματα μπορούν να εγγραφούν μετά από απόφαση της Κ.Ε ή των περιφερειακών και νομαρχιακών επιτροπών.
6. Ορίζεται το όριο ανώτατης και κατώτατης τιμής εγγραφής και μηνιαίας συνδρομής από τη Κ.Ε και εντός αυτών των ορίων οι Περιφερειακές και Νομαρχιακές Επιτροπές καθορίζουν τα ποσά που απαιτούν, γνωστοποιώντας την απόφαση τους στην ΚΕ.
7. Αποκλείονται της συμμετοχής στο κόμμα πρόσωπα που υπηρέτησαν φασιστικά καθεστώτα ή δικτατορικά ή συνεργάστηκαν με τους εχθρούς του ελληνικού λαού.
8. Προσδιορίζονται οι υποχρεώσεις μελών για την εύρυθμη λειτουργία και οργανωτική ανάπτυξη του κόμματος.
 - i. Συμμετοχή σε μία οργάνωση του κόμματος.
 - ii. Πειθαρχία στις κομματικές αποφάσεις.

- iii. Δράση για την οργανωτική ανάπτυξη του κόμματος και επέκταση της επιρροής του.
- iv. Εκπλήρωση των οικονομικών υποχρεώσεων στο κόμμα.

9. Η αντίθεση με τις βασικές αρχές και την πολιτική του κόμματος, η δραστηριοποίηση για λογαριασμό άλλου κόμματος, η μη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του κόμματος, η ανάρμοστη ηθική συμπεριφορά αλλά και η μη εκπλήρωση των οικονομικών υποχρεώσεων σημαίνει τη διαγραφή του μέλους από το ΔΚΕΛ.

Συνέδριο

10. Γίνεται πρόβλεψη για το πρώτο τακτικό συνέδριο το οποίο θα συγκροτηθεί μέσα από τη διαδικασία κατάρτισης ειδικού κανονισμού σε έγκαιρο χρόνο από την ΚΕ.

Οργάνωση Νέων

11. Τονίζεται ότι οι Νέοι αποτελούν ιδιαίτερη Οργάνωση η οποία καθοδηγείται από το Κόμμα. Καθορίζεται η οργανωτική ανάπτυξη της Νεολαίας μέσα από την ίδρυση Κεντρικού Γραφείου Νέων σε πρώτη φάση, υπό τον άμεσο έλεγχο του Οργανωτικού Γραφείου της Κ.Ε ενώ προβλέπεται η σύνταξη ειδικού κανονισμού που θα καθορίσει τις πτυχές του εγχειρήματος για την κομματική νεολαία.

Γενικές Διατάξεις

12. Προβλέπεται η λήψη αποφάσεων σε όλα τα όργανα του κόμματος με βάση την απλή πλειοψηφία και παράλληλα η υποχρέωση της μειοψηφίας να υλοποιεί τις αποφάσεις.

Μεταβατικές Διατάξεις

13. Παράλληλα προβλέπονται μεταβατικές διατάξεις για τη λειτουργία των πρώτων περιφερειακών και νομαρχιακών επιτροπών για τις οποίες η Κ.Ε θα ορίζει τον Γενικό Γραμματέα, κάτι που θα ισχύει και για τις πρώτες επιτροπές Διαμερισμάτων και Τμημάτων. Οι Περιφερειακές και Νομαρχιακές Επιτροπές αντίστοιχα θα συγκροτούν τις πρώτες επιτροπές Διαμερισμάτων και Τμημάτων και θα ορίζουν τους Γραμματείς τους. Τα μέλη των Επιτροπών θα εκλέγουν τον αναπληρωτή Γραμματέα και τον Ταμία.

Αναδεικνύεται η υποχρέωση όλων των επιτροπών ώστε η οργανωτική συγκρότηση να υποστασιοποιηθεί με βάση τον παρόντα κανονισμό.

Τονίζεται ότι η διαδικασία εκλογής αιρετών επιτροπών θα λάβει χώρα μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας συγκρότησης του οργανωσιακού ιστού του κόμματος από τη βάση.

Στις γραμμές αυτές διαφαίνεται η αγωνία της ηγετικής ομάδας να αποκτήσει βηματισμό ένα χρόνο μετά την ίδρυση του κόμματος η οργανωτική προσπάθεια και διαδικασία ενώ παράλληλα επικοινωνιακά προβάλλεται η θέση ότι οι διαδικασίες ανάδειξης των κομματικών στελεχών θα είναι προϊόν εκλογικής διαδικασίας και ο ορισμός σε αυτή τη μεταβατική φάση είναι προσωρινού χαρακτήρα. Παράλληλα επισημαίνεται με αυστηρό τρόπο η ανάγκη συνεχούς ανατροφοδότησης της ΚΕ και των ηγετικών κλιμακίων με την εξέλιξη της οργανωτικής προσπάθειας, την είσοδο νέων μελών και την οικονομική στήριξη του κόμματος ενώ ταυτόχρονα διαγράφεται η ανάγκη για κομματική πειθαρχία, στοιχείο που καταδεικνύει την ανάγκη να διασφαλιστεί η ενότητα και η λειτουργία του κόμματος χωρίς κατακερματισμούς ή πολυφωνίες που θα λειτουργούσαν αποπροσανατολιστικά και διασπαστικά.

Στο επιλογικό 14^ο άρθρο τονίζεται ότι οι ήδη συγκροτηθείσες Επιτροπές εξακολουθούν να λειτουργούν με τη σύνθεση που υφίσταται μέχρι την ανάδειξη νέων επιτροπών μέσα από εκλογές.

Στις 4 Αυγούστου του 1954²⁶³ συγκροτήθηκε με βάση τις διατάξεις του προσωρινού Οργανισμού και σχετική απόφαση της Κ.Ε **το Γενικό Συμβούλιο του ΔΚ.Ε.Α** με την ακόλουθη σύνθεση.

Α) από την ομάδα πρώην Υπουργών και βουλευτών (15) οι

Π. Αργυρόπουλος,

Ν. Βέης,

Μ. Γαληνός,

Γ. Δοξόπουλος,

Ν. Ιντζές,

²⁶³ Αρχείο Στρατή Σωμερίτη, ΑΣΚΙ.

Θ. Λευκίας,

Κ. Παπαμαντέλλος,

Λ. Πανσέλληνος,

Γ. Μελανίδης,

Μ. Πατρίκιος,

Η. Σκυλλάκος,

Λ. Στρατηγόπουλος,

Μ. Τοσουνίδης,

Θ. Φρόνιμος

Β) από ομάδα πολιτευτών “διαμενόντων εν Αθήναις» (Η. Γεωργαλάκης, Θ. Καρυώτης, Γ. Κοιμήσης, Ν. Παπαιωάννου, Β. Κοσμά)

Γ) από δεκατετραμελή ομάδα επιστημόνων, τεχνικών και στρατιωτικών.

Δ) Από τριμελή ομάδα εκπροσώπων γυναικών. (Θ. Κολυβά, Α. Ρουσοπούλου, Λ. Τσοκοπούλου).

Ο εσωτερικός κανονισμός που αφορά στη λειτουργία των γραφείων δίνει κατευθυντήριες γραμμές για τις γενικές αρχές που διέπουν τη λειτουργία της κομματικής οργάνωσης σε θέματα ατομικά ή γενικά, πολιτικά ή διαχειριστικού χαρακτήρα. Προβλέπεται η οργάνωση και διεύθυνση των τμημάτων του γραφείου, ο συντονισμός των εργασιών, ο έλεγχος της εργασίας των τμημάτων, η εκπροσώπηση του κόμματος ενώπιον των αρχών, η επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν και η διασφάλιση της επαφής και συνεργασίας με την κομματική οργάνωση. Δίνει οδηγίες για την αποστολή των γραφείων, τους μηχανισμούς εργασίας που περιλαμβάνουν την συνεργασία με τους πολίτες ή σωματεία, την λήψη του αναγκαίου υλικού για τα ζητήματα που προκύπτουν, την κατάλληλη στελέχωση των κομματικών οργάνων, την αρχειοθέτηση και την τήρηση του πρωτοκόλλου και τη διαμόρφωση βάσης δεδομένων εκλογικών υποθέσεων²⁶⁴.

²⁶⁴ Αρχείο Γ. Καρτάλη, ΔΗΚΙ Βόλου, φ56/10.68.

Η επιτυχία στις δημοτικές εκλογές του 1954 επέτρεψε την παρουσία συμβούλων σε πολλούς δήμους της χώρας με συνέπεια την οργανωτική ανάπτυξη του κόμματος, κάτι που αποτυπώθηκε στο πρόγραμμα και το καταστατικό που εγκρίνονται από την Κ.Ε τον Αύγουστο του 1955²⁶⁵.

Το Οργανωτικό Τμήμα της Κ.Ε στις 3 Σεπτεμβρίου 1955 αποστέλλει στο δυναμικό και τις οργανώσεις του κόμματος εγκύκλιο (Νο 6 - και σε συνέχεια της εγκυκλίου Νο 5 με ημερομηνία 20 Ιουνίου 1955) που αφορά την **τροποποίηση του Οργανισμού του κόμματος**. Η εγκύκλιος αποτυπώνει τις αποφάσεις της συνεδρίασης της Κ.Ε στις 26 Αυγούστου 1955.

Η πρώτη τροποποίηση αφορά στον τρόπο συγκρότησης σε σώμα των διαφόρων τοπικών και περιφερειακών επιτροπών, καθώς δεν υπήρχε τέτοια πρόβλεψη στον αρχικό Οργανισμό. Η τροποποίηση των άρθρων 6, 7, 8, 9 οδηγεί στη θέσπιση της πρόβλεψης συγκρότησης σε σώμα των

Α) τμηματικών επιτροπών μέσω της εκλογής Γραμματέα και Ταμία

Β) Επιτροπών Διαμερισμάτων και Επαρχίας (με αύξηση των μελών σε 5-9) με εκλογή Α' ΚΑΙ Β' Γραμματέα και ενός Ταμία

Γ) Περιφερειακών και Νομαρχιακών Επιτροπών (αύξηση μελών 7-15) με εκλογή Α' ΚΑΙ Β' Γραμματέα, ενός Ταμία, ενός υπευθύνου για τον Τύπο και την Προπαγάνδα, ενός υπευθύνου για το συνδικαλιστικό και ενός υπευθύνου για τα αγροτικά ζητήματα.

Τονίζεται ότι δεν προβλέπεται από τον Οργανισμό θέση Προέδρου για την Επιτροπή αλλά Γραμματέα Α' και Β' για αυτό πρέπει να κατανέμονται οι αρμοδιότητες ανάμεσα τους αντίστοιχα όπως αυτό θα γινόταν ανάμεσα στον Πρόεδρο και τον Γραμματέα. Επίσης, επισημαίνεται ότι η αύξηση των μελών αφορά στο μέλλον και δεν δημιουργείται ζήτημα ανασύνθεσης των ήδη υφιστάμενων Επιτροπών. Ένα πρόσθετο στοιχείο το οποίο κρίνεται ενδιαφέρον είναι η συγκεκριμενοποίηση της σχέσης πολιτευτών και βουλευτών του κόμματος με τις κομματικές οργανώσεις σε βάση συστηματικής επαφής ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα πολιτικά και οργανωτικά. Αποφασίζεται μάλιστα οι Βουλευτές

²⁶⁵ Νικολακόπουλος Ηλίας, «Το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζομένου Λαού», στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. σ.43.

και οι Πολιτευτές του κόμματος να αποκλειστούν από τις διαδικασίες σύνθεσης των νέων Περιφερειακών και Νομαρχιακών Επιτροπών έτσι ώστε να μετέχουν «μη ενεργώς πολιτευόμενοι» πολίτες, απόφαση που προσπαθεί προφανώς να αποδομήσει την καταλυτική κυριαρχία του κομματικού προσωπικού και να «ανοίξει» το κόμμα στην κοινωνία και τους πολίτες, σε μια επίγνωση της ανάγκης το ΔΚ.Ε.Α να αποκτήσει βηματισμό στην προσπάθεια προσέλκυσης φίλων και υποστηρικτών.

Επιπλέον, προκρίνεται η σημασία της συνεχούς και συστηματικής επαφής ανάμεσα στις τοπικές οργανώσεις και των μελών που δραστηριοποιούνται σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης ώστε να υπάρχει συντονισμός και να χαράσσεται ορθή γραμμή στα ζητήματα Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Σε αυτό το πλαίσιο η εγκύκλιος ορίζει άμεσα οργανωτικά καθήκοντα με ορίζοντα την 28^η Φεβρουαρίου του 1956, ημερομηνία η οποία είναι ενδεικτική της διάθεσης του κόμματος να δραστηριοποιηθεί ενεργά με ορίζοντα τις ευρύτερες πολιτικές εξελίξεις.

Τα καθήκοντα αυτά είναι

A) η συγκρότηση τριμελών τουλάχιστον ενοριακών επιτροπών σε όλους τους δήμους και τις κοινότητες όπου ανήκουν οι Περιφερειακές Οργανώσεις Αθηνών, Πειραιά και Θεσσαλονίκης.

B) η ολοκλήρωση των διαδικασιών ανάδειξης των διαφόρων οργάνων του κόμματος στις περιοχές Αθήνας, Πειραιά και Θεσσαλονίκης.

Τονίζεται η ανάγκη οικονομικής συνδρομής στο κόμμα με την τακτική πληρωμή των συνδρομών των μελών και η ανάγκη οι Περιφερειακές Επιτροπές να διατηρούν πλήρως ενημερωμένο αρχείο μελών.

Η Διοικούσα Επιτροπή (Σβώλος, Καρτάλης, Αλλαμανής) τονίζει την ανάγκη έντονης δραστηριοποίησης του δυναμικού του κόμματος ώστε να συγκροτηθούν οργανώσεις στις περιοχές που δεν υφίστανται, ενδεικτικό της έντονης ανησυχίας για τους γεωγραφικούς περιορισμούς στην εδραίωση της επιρροής και δυναμικής του κόμματος.²⁶⁶

²⁶⁶ Αρχείο ΕΔΑ, φ 670.2, ΑΣΚΙ

Το Οργανωτικό Γραφείο στις 16 Απριλίου 1957 και ο Σ. Αλλαμανής αποστέλλουν σε βουλευτές, πολιτευτές, στελέχη, περιφερειακές και νομαρχιακές επιτροπές του ΔΚ.Ε.Λ εγκύκλιο²⁶⁷ με την οποία γνωστοποιείται η λήψη μέτρων για την διασφάλιση της οργανωτικής ικανότητας του κόμματος αλλά και της διενέργειας συνεδρίου εντός του έτους πανελληνίου χαρακτήρα. Η εγκύκλιος αυτή ακολούθησε τη σημαντική για οργανωτικά ζητήματα συνδιάσκεψη στελεχών της Βορείου Ελλάδας και επικεντρώνεται στην ανάγκη να αναπτυχθεί το κόμμα σε οργανωτική βάση πέρα της προγραμματικής και πολιτικής παραγωγής θέσεων. Το έγγραφο αποτυπώνει τη διαπίστωση της αύξησης της επιρροής του κόμματος και της ακτινοβολίας της ηγεσίας του μετά τις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1956 και της ενίσχυσης του ρόλου και των προοπτικών του. Η θετική αυτή πολιτική ατμόσφαιρα επιβάλλει την ενεργοποίηση του δυναμικού του κόμματος έτσι ώστε να δημιουργηθούν οργανώσεις με πραγματική λειτουργία και επιρροή σε αστικά κέντρα και κωμοπόλεις. Παρατηρείται ότι μια τέτοια εξέλιξη αποτελεί καθοριστική προϋπόθεση για την επιτυχή διενέργεια ενός αντιπροσωπευτικού συνεδρίου που θα θεμελιώσει σε επίπεδο οργανωτικό την πορεία του ΔΚ.Ε.Λ. Η προσπάθεια αυτή αποκτά επιτακτικό χαρακτήρα μετά την αποτυχία του εγχειρήματος να κυκλοφορήσει Διαφωτιστικό και Πληροφοριακό Δελτίο για τα στελέχη και τους φίλους του κόμματος. Η εγκύκλιος πάντως παρουσιάζει ως αιτία τις τεχνικές δυσκολίες και γνωστοποιεί την απόφαση το εγχείρημα να τεθεί ξανά σε νέες βάσεις πραγμάτωσης. Η παράμετρος αυτή αποκαλύπτει τις οργανωτικές δυσκολίες του ΔΚ.Ε.Λ σε επίπεδο ανάπτυξης δικτύου με χαρακτήρα τοπικό και διάσπαρτο σε όλο τον ελληνικό χώρο. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Οργανωτικό Γραφείο τονίζει στο κείμενο ότι η επιτυχία του εγχειρήματος εξαρτάται από την ενεργό συμβολή των μελών και στελεχών του κόμματος, έκφραση που ουσιαστικά θέτει προ των κομματικών ευθυνών τους τα πρόσωπα που αποτελούν τον κομματικό μικρόκοσμο του ΔΚ.Ε.Λ σε μια εμφανή προσπάθεια ανάπτυξης του κόμματος και οργανωτικά ώστε η πολιτική γραμμή και απήγηση να ενισχυθεί και να μην υπονομευθεί από οργανωτικού χαρακτήρα αδυναμίες.

Το Οργανωτικό Γραφείο δίνει οδηγίες οι οποίες θα ενισχύσουν την οργανωτική προσπάθεια και είναι οι ακόλουθες.

²⁶⁷ Αρχείο ΕΔΑ, φ 670,ΑΣΚΙ

1. Οι περιφέρειες οι οποίες διαθέτουν ήδη Νομαρχιακές Επιτροπές θα πρέπει να κινητοποιηθούν για την εγγραφή νέων μελών ώστε να είναι ικανές να προχωρήσουν σε εκλογή αντιπροσώπων για το συνέδριο. Η φράση «έστω και μικρού αριθμού» αλλά και η παραδοχή ότι το κόμμα δεν έχει σε όλους τους Νομούς Νομαρχιακές Επιτροπές καταδεικνύουν την αδυναμία του ΔΚ.Ε.Λ να μετασχηματίσει την ισχυρή κοινοβουλευτική του παρουσία σε εμφανή κομματική ισχύ στο επίπεδο της στελέχωσης και οργάνωσης.
2. Τονίζεται ο επιτακτικός χαρακτήρας να συνδεθεί το κόμμα οργανωτικά και σε επίπεδο δικτύου και δικτύωσης με τις περιφέρειες όπου δεν υπάρχουν Νομαρχιακές Επιτροπές. Η λύση που προκρίνεται είναι η συγκρότηση προσωρινών περιφερειακών οργάνων με εγγραφή μελών και ανάδειξη αιρετής Νομαρχιακής Επιτροπής. Επισημαίνεται στο έγγραφο η ανάγκη το προσωρινό όργανο να χαρακτηρίζεται από αντιπροσωπευτικότητα γεωγραφική και επαγγελματική.
3. Το δυναμικό του κόμματος οφείλει μέχρι τις 10 Μαΐου να αποστείλει καταλόγους αναγνωστών ώστε να είναι δυνατή η έκδοση του δελτίου ενημέρωσης και πληροφόρησης του κόμματος. Τονίζεται ότι σε επίπεδο χωριού ο αριθμός των αναγνωστών πρέπει να είναι 1-5 και μεγαλύτερος σε επίπεδο αστικών κέντρων.
4. Καλείται η Περιφερειακή Επιτροπή Θεσσαλίας να εποπτεύσει τις οργανωτικές δραστηριότητες της Βορείου Ελλάδας, σε μια εμφανή προσπάθεια να ελέγχει τις διεργασίες και διαδικασίες η πιο ισχυρή ουσιαστικά οργάνωση του ΔΚ.Ε.Λ όπου η σφραγίδα του ηγέτη και σε προσωπικό επίπεδο είναι κυρίαρχη. Ουσιαστικά ο Γ. Καρτάλης εξασφαλίζει τον έλεγχο με τον τρόπο αυτό της διαδικασίας οργανωτικής ανάπτυξης στη Βόρεια Ελλάδα με τον εποπτικό ρόλο της Περιφερειακής Επιτροπής Θεσσαλίας.

10. Οι διεργασίες ανάμεσα στον Καρτάλη και την Αριστερά την περίοδο 1953-1956 και οι θέσεις του ΚΚΕ

10.1. Γεώργιος Καρτάλης και Μιλτιάδης Πορφυρογένης

Με την έκθεση που έστειλε στις 26/12/54²⁶⁸ ο Μ. Πορφυρογένης παρουσιάζει το περιεχόμενο των συνομιλιών του λίγο πριν αναχωρήσει από την Ελλάδα, τα Χριστούγεννα του 1954 με τον «πατριώτη, πρόεδρο της κοινότητας» που είναι ο Γ. Καρτάλης.

Προχωρά στην εκτίμηση ότι η πολιτική πραγματικότητα επιβάλλει την συνεργασία ΔΚΕΛ με ΕΔΑ και διάφορους μεμονωμένους ως βάση ενός πατριωτικού μετώπου καθώς Παπαπολίτης και Παπανδρέου δεν θα ακολουθήσουν στη συμπόρευση αυτή ενώ ο Βενιζέλος θα αποστασιοποιηθεί. Διατυπώνεται ο φόβος για έντονο κλίμα τρομοκρατίας στην περίπτωση που η χώρα οδηγηθεί σε εκλογές ενώ επαναλαμβάνεται η σκέψη ότι ο Παπανδρέου θα συνδράμει τον Συναγερμό άμεσα ή έμμεσα. Ο Καρτάλης προβάλλει την άποψη ότι πρέπει να δειχθεί εμπιστοσύνη στις λαϊκές δυνάμεις και ο Πορφυρογένης διατυπώνει επιφυλάξεις κυρίως με κριτήριο τη μη κατοχύρωση της απλής αναλογικής. Η ανησυχία του Καρτάλη για κινδύνους από τη συνεργασία με την Αριστερά αντιμετωπίστηκε από την προβολή από τον Πορφυρογένη του κινδύνου για «στρατιωτικές μεταβολές» που καθιστούν επιτακτική τη συνεργασία. Και οι δύο άνδρες συμφωνούν στην επιλογή της έντονα θεσμικής και σύμφωνης με την νομιμότητα πολιτικής παρουσίας που θα επιτρέψει στο ρεύμα που θα διαμορφωθεί να μην δίνει προσχηματικές αφορμές στη Δεξιά και τους μηχανισμούς της για καταστολή και περιορισμό της δυναμικής του²⁶⁹. Ο Καρτάλης με έμφαση επισημαίνει ότι αυτή η πολιτική «της ευλιγισίας» απαιτεί περισσότερη εμπιστοσύνη στο πρόσωπο του και σε αυτό το σημείο ο Πορφυρογένης καταγράφει την αποτύπωση του πολιτικού προφίλ του Καρτάλη από τον ίδιο τον Καρτάλη. «Δεν είμαι κομμουνιστής, ούτε και σοσιαλιστής (που στην Ελλάδα θα πει λαπάς), είμαι ένας αστός προοδευτικός φιλελεύθερος». Διατρανώνει την έλλειψη προσωπικών του φιλοδοξιών και προτάσσει, παρά τις επιφυλάξεις των συνεργατών του για τη

²⁶⁸ Αρχείο ΚΚΕ, κ174,φ61_112,ΑΣΚΙ

²⁶⁹ Αρχείο ΚΚΕ, κ174,φ61_112,ΑΣΚΙ.

συνεργασία με την Αριστερά, την επιμονή του να διασφαλιστεί μια βασική συμφωνία σε κάποιες θέσεις – σημεία αναφοράς με την επίδειξη εμπιστοσύνης και των δύο πλευρών η μια στην άλλη. «Το ζήτημα είναι να ακολουθηθεί ένας δρόμος κατάλληλος να φέρει αποτελέσματα και από κει και πέρα εσείς θα τραβήξετε το δρόμο σας και εγώ τον δικό μου». Μια εντυπωσιακή πολιτική παραδοχή που ίσως εξηγεί και τη στροφή του Καρτάλη το 1957 σε σχηματοποίηση συνεργασιών βασισμένη σε πιο κεντρώα σχήματα.

Ο Καρτάλης τονίζει τη σημασία του χαρακτήρα της συνεργασίας, δηλαδή να είναι ουσιαστική αλλά όχι ευθεία ώστε να είναι πιο αποτελεσματική. Επισημαίνει ότι «ενώ τυπικά θα είναι μέτωπο Κέντρου, ουσιαστικά θα είναι συνεργασία με την Αριστερά από την άποψη της πολιτικής πλατφόρμας, η Αριστερά θα συμμετέχει και μέσω του ΔΚΕΛ θα υπάρχει διαρκής συνεννόηση»²⁷⁰. Αναφέρεται στην υπόθεση Βενιζέλου την οποία αρχικά η Αριστερά αντιμετώπισε με δυσπιστία και τονίζει πως παρά την τελική απόρριψη της πρότασης Βενιζέλου από τους Φιλελεύθερους ο Βενιζέλος υιοθετεί ατζέντα της Δημοκρατικής Αριστεράς. «Δεν μιλάει πια ο Ζαχαριάδης ή ο Καρτάλης για γενική αμνηστία, νομιμοποίηση του ΚΚΕ κ.α αλλά και ο Βενιζέλος», γεγονός που έχει τη δυναμική αλλά και τη δυνατότητα να αποτελέσει συνθήκη και προϋπόθεση εξέλιξεων στο διαγραφόμενο πολιτικό σκηνικό. Ο Καρτάλης θεωρεί πως συντρέχουν οι προϋποθέσεις ο Βενιζέλος να αποσπαστεί σε μικρό χρονικό ορίζοντα από το Κ.Φ και να συμμετέχει σε ένα σχήμα με ΔΚΕΛ, ΕΠΕΚ κ.α, εξέλιξη που θα οδηγήσει τον Παπανδρέου στη σφαίρα επιρροής και συνεργασίας με τον Παπάγο. Ο Καρτάλης ζητά από το ΚΚΕ όπως καταγράφεται στην επιστολή Πορφυρογέννη ελευθερία πολιτικού χώρου και κινήσεων για «να κινήσω την υπόθεση, να υιοθετήσει δηλαδή το ΚΚΕ και η ΕΔΑ μια στάση αναμονής ή και κριτικής αν δεν υπάρξει τήρηση της συμφωνίας. Ουσιαστικά θα έχουμε πλήρη συνεργασία αν και το σχήμα θα είναι το κέντρο».

Οι βασικές αρχές που θα υιοθετήσει το σχήμα αυτό θα είναι σε προγραμματικό και πολιτικό επίπεδο οι ακόλουθες²⁷¹.

1. Γενική Αμνηστία
2. Νομιμοποίηση του ΚΚΕ (κατάργηση του 509)

²⁷⁰ Αρχείο ΚΚΕ, κ174, φ61_112, σ.2. ΑΣΚΙ.

²⁷¹ Ο.π.

3. Κατάργηση εκτοπίσεων

4. Κατάργηση πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων.

Ο Καρτάλης προχωρά στην υιοθέτηση των θέσεων της επιστολής Βενιζέλου στην εξωτερική πολιτική και μιας πολιτικής γραμμής παραμονής στο NATO σε πρώτη φάση κατά το πρότυπο της Δανίας (χωρίς βάσεις), αποχώρησης και πολιτικής ίσης φιλίας στα πρότυπα αυτής του Νεχρού σε δεύτερο χρόνο.

Δεσμεύεται για την εκλογή αριθμού 10-12 βουλευτών της ΕΔΑ, μια συνεργασία που θα υποστασιοποιηθεί σε γνώση του Βενιζέλου αλλά χωρίς δημόσιες ανακοινώσεις. Εκτιμά πως η συνεργασία αυτή θα προσελκύσει μεγάλο τμήμα του Κ.Φ αλλά και την ΕΠΕΚ, ιδιαίτερα σε επίπεδο στελεχών ενώ η επιλογή της συνεργασίας με τον Βενιζέλο θα διασφαλίσει πολύ καλύτερους όρους για τη διεξαγωγή του προεκλογικού αγώνα στην ύπαιθρο.²⁷² Θεωρεί πως ο Παπάγος θα εξαναγκαστεί στην αλλαγή του εκλογικού συστήματος και η συνεργασία με Βενιζέλο θα αποτρέψει την περιθωριοποίηση του σχήματος. «Έτσι θα έχουμε εκλογές την άνοιξη ή το καλοκαίρι με τους καλύτερους δυνατούς όρους για εμάς. Από κει και πέρα το ΚΚΕ θα νομιμοποιηθεί και θα είστε ελεύθεροι να κάνετε τη δική σας πολιτική. Το ζήτημα είναι να πετύχουμε να τους ανατρέψουμε. Αυτό επείγει σήμερα.»²⁷³

Ο Καρτάλης υποστηρίζει την άποψη ότι αφού βρέθηκε φόρμουλα συνεργασία στις δημοτικές εκλογές θα ήταν παράλογο να μην επεκταθεί στην κεντρική πολιτική σκηνή όπου το διακύβευμα είναι απείρως πιο κρίσιμο. Ζητά ξανά «ηθική πίστωση» από ΚΚΕ και ΕΔΑ, χρόνο, διακοπή της κριτικής απέναντι του και απέναντι στον σκεπτικισμό του Πορφυρογένη -«βλέπω πως δεν σε έπεισα»- τονίζει πως απαιτείται να αποδεχτούν το σχήμα που τους προτείνει ως μόνο τρόπο επιτυχούς πολιτικής πρακτικής. Ο Πορφυρογένης θεωρεί την τοποθέτηση του αρκετά ειλικρινή και προτείνει να «κάνουμε μια δοκιμή αλλά θέλει πολύ σκέψη και εξέταση».

Ο Πορφυρογένης αναφέρεται στην πολύωρη συνάντηση που είχε με τον Καρτάλη στην προαναφερθείσα επιστολή. Σχολιάζει πως έμαθε ότι όταν έλαβε την επιστολή αυτή ο Ζαχαριάδης είπε *«πάλι δεξιές παρεκκλίσεις κάνει ο Μίλτος»* ενώ αναφέρεται πως παρά τη θετική του εισήγηση οι προτάσεις του απερρίφθησαν τελικά μέσω ανακοίνωσης με σχόλιο στο σταθμό *«απάντηση σε γράμμα ενός δημοκράτη από την Αθήνα»*. Προβάλλει την επιμονή του στη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων και την

²⁷²Ο. π., σ.3.

²⁷³Ο. π., σ.3.

αποδοχή τελικά της συμφωνίας με τον Καρτάλη, η οποία είχε προκαλέσει τις αιτιάσεις του Κολιγιάννη στην 5^η Ολομέλεια, ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον σχηματισμό της Δ.Ε. «Όποιος δεν το καταλαβαίνει αυτό δεν ξέρει τίποτα για το πώς έγινε η Δ.Ε». Αναδεικνύει επίσης την επιμονή τελικά της καθοδήγησης και του Ζαχαριάδη για την υλοποίηση της συμφωνίας και έμμεσα της στρατηγικής του μετώπου.²⁷⁴

Η έκθεση του Μ. Πορφυρογένη στη συνεδρίαση της Κ.Ε του ΚΚΕ τον Μάρτιο του 1955²⁷⁵ με τίτλο «*Η κατάσταση στην Ελλάδα και μερικά προβλήματα του λαϊκού μας κινήματος*» είναι ενδεικτική των διεργασιών που ήδη αισθητοποιούνται από τα τέλη του 1953 και θα κορυφωθούν στις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1956.

Ο Μ. Πορφυρογένης αποτιμά τη σημασία των δημοτικών εκλογών της 21^{ης} και 28^{ης} Νοεμβρίου του 1954 ως το γεγονός που αποτέλεσε την ευκαιρία να υλοποιηθεί η πολιτική στόχευση της συνεργασίας με ευρύτερο πατριωτικό χαρακτήρα. Επισημαίνεται ότι η βάση της πολιτικής γραμμής ήταν η ανακοίνωση του ΚΚΕ και της ΑΚΕ στις 5 Ιουλίου του 1954 και προχωρά στην εκτίμηση ότι η μάχη «δόθηκε με επιτυχία». Η τακτική που ακολουθήθηκε ήταν η διασφάλιση της συγκρότησης ενός «ελάχιστου προγράμματος δημοκρατικών και πατριωτικών διεκδικήσεων» που αποτέλεσε πρόπλασμα ενός αντισυναγερμικού μετώπου με πατριωτικό και δημοκρατικό πρόσημο²⁷⁶.

Οι κυριότερες επιδιώξεις ήταν η καθιέρωση της απλής αναλογικής, η γενική αμνηστεία, η κατάργηση των κατασταλτικών μέτρων, η δημοκρατικοποίηση της πολιτικής ζωής, η μείωση των εξοπλισμών και η αλλαγή της οικονομικής πολιτικής.

Ο Μ. Πορφυρογένης καταγράφει το γεγονός ότι αυτή η θεώρηση γνώρισε διαφοροποιήσεις κατά τόπους ή περιπτώσεις με κυρίαρχες περιπτώσεις να εντοπίζονται στο πρόσωπο του Π. Κατσώτα και τις δημόσιες δηλώσεις του στις 6.11.1954, την ομιλία του Σ. Παπαπολίτη στην προεκλογικού χαρακτήρα εκδήλωση

²⁷⁴ Αρχείο ΚΚΕ, κ174,φ61_141,σ.5.,ΑΣΚΙ.

²⁷⁵ Αρχείο ΚΚΕ, κ.174, φ7/61/141

²⁷⁶ Ο.π..

στον Πειραιά αλλά και την αρθρογραφία της *Ελευθερίας* με τον « φαρμακωμένο αντικομμουνισμό της»²⁷⁷.

Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει ο Μ. Πορφυρογένης αισθητοποιούνται στην σαφή απόρριψη από την πλειοψηφία των λαϊκών στρωμάτων της κυβέρνησης Παπάγου παρά τις δυσκολίες κάτω από τις οποίες διεξήχθη η εκλογική διαδικασία. Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο είναι ότι «η ιδέα του πατριωτικού μετώπου έχει κάνει σοβαρά βήματα μέσα στο λαό και επηρεάζει και την ηγεσία και τα στελέχη των κομμάτων του κέντρου»²⁷⁸. Ασκείται σκληρή κριτική στους Παπανδρέου ως ευθυγραμμισθέντα με τον Συναγερμό, στον Βενιζέλο για έλλειψη καθαρής γραμμής και στον Παπαπολίτη (τον οποίο κατηγορεί για σχέσεις με τον αμερικανικό παράγοντα), δηλαδή την ηγεσία της ΕΠΕΚ και όχι στα στελέχη και τη βάση της.²⁷⁹

«η γενική εντύπωση ήταν πως δημιουργούνταν ένα νέο ΕΑΜ» καταλήγει.

Ο Μ. Πορφυρογένης θεωρεί ότι η καλή επίδοση στις εκλογές αποδομεί την επιχειρηματολογία όσων θεωρούσαν ότι η συνεργασία Κέντρου και Αριστεράς θα απομακρύνει τους μετριοπαθείς ψηφοφόρους του Κέντρου με πρόσχημα τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Κατηγορεί ιδιαίτερα τον Παπανδρέου για αυτό και επισημαίνει την απόσταση αυτού του σκεπτικού από το λαϊκό αίσθημα καθώς «οι δημοτικές εκλογές έδειξαν πως πατριωτικό μέτωπο χωρίς την Αριστερά δεν γίνεται» και έχει την επιδοκιμασία του λαϊκού παράγοντα που το προκρίνει ως τη μοναδική λύση για ουσιαστική αλλαγή στην πορεία της χώρας, «πράγμα που δεν μπορεί να γίνει χωρίς την Αριστερά». Σε αυτό το πλαίσιο αναδεικνύεται ότι αποδοκιμάστηκε στις εκλογές η συνοδοιπορία του Κ.Φ με τον Συναγερμό ενώ ο Μ. Πορφυρογένης θεωρεί ότι «στην Ελλάδα γίνεται αυτό που έλεγε τον περσινό χρόνο ο Μωρίς Τορρέζ για το ΚΚΓ, ότι το ΚΚΕ είναι η μόνη πολιτική οργάνωση που λόγω της μαρξιστικής θεωρίας διαθέτει την επιστημονική μέθοδο πρόβλεψης των πολιτικών πραγμάτων και αυτό κάνει τους άλλους να διαπιστώνουν πως είχε δίκιο στις εκτιμήσεις του και έτσι να πραγματοποιείται η ένωση των δημοκρατικών δυνάμεων»²⁸⁰.

Ως αδυναμίες προβάλλει τη επίδραση των Κατσώτα, Παπαπολίτη και *Ελευθερίας* που προέβαλαν αντικομμουνιστικό λόγο αλλά κυρίως την καταθλιπτική όπως την

²⁷⁷ Αρχείο ΚΚΕ, κ191,φ8_15/27,ΑΣΚΙ.

²⁷⁸ Ο.π.

²⁷⁹ Το ίδιο.

²⁸⁰ Το ίδιο.

χαρακτηρίζει κατάσταση στην ύπαιθρο²⁸¹ όπου το κλίμα για τους δημοκράτες είναι ανυπόφορο από τη συνεχή και εκφοβιστική παρουσία των μηχανισμών της Δεξιάς.

Σε έκθεση του για τη δουλειά του στην Ελλάδα²⁸² περιγράφει την αναχώρηση του για να συνδράμει την προετοιμασία για την εκλογική αναμέτρηση. Η επίσπευση των εκλογών για τις 19/2/1956 τον οδηγεί στο να κάνει την πρόταση να επισκεφθεί τη Βιέννη ή την Ιταλία ώστε να έχει συζητήσεις με τον Καρτάλη και να αποκαταστήσει ένα δίαυλο επικοινωνίας μέσω ταχυδρομικής και τηλεφωνικής επαφής με την ΕΔΑ «ώστε να προωθήσω τη δημιουργία ενός πατριωτικού μέτωπου». Οι οδηγίες που δόθηκαν στον Πορφυρογένη σε κομματική σύσκεψη στις 13/1/1956 (Ζαχαριάδης, Βλαντάς, Μπαρτζώτας) ήταν η συνάντηση με τον Καρτάλη να οδηγήσει στη σύμπτυξη ευρύτερης συνεργασίας πέρα από τα όρια που είχαν προσδιορισθεί από τις συμφωνίες που είχαν γίνει και παράλληλα να προχωρήσει σε επικοινωνία με τους Μπριλάκη και Ηλιού ώστε να τους καταστήσει ενήμερους και κοινωνούς της γραμμής του κόμματος για την ανάγκη διασφάλισης πλατύτερης συνεργασίας²⁸³.

Ο Πορφυρογένης αναφέρεται στο ότι όταν έφτασε στη Βιέννη έγραψε στον Καρτάλη για να συναντηθεί μαζί του αλλά και ότι έστειλε προσωπικό γράμμα στον Παπανδρέου να συμμετέχει στο πατριωτικό μέτωπο²⁸⁴. Με εντολή του κόμματος φεύγει τελικά για Ελλάδα για να συμβάλει στις διεργασίες για τη Δ.Ε όπου και φθάνει στις 6.2.1956. Δυο μέρες μετά θα έχει συνάντηση με τον Καρτάλη και αναφέρει πως συνέβαλε στην επίλυση διαφωνιών.²⁸⁵

Η αναφορά του στην κακή συνεργασία του με τον Γούσια είναι ενδεικτική για τον τρόπο σκέψης του Πορφυρογένη. Αντίθετα παρουσιάζει τις συναντήσεις που είχε με τον Καρτάλη ως θετικές επισημαίνοντας πως «οι δικοί μας αναγνώριζαν πως ο Καρτάλης τους βοήθούσε αποφασιστικά στη συγκρότηση της Δ.Ε, δυσκόλευαν τη συνεργασία βάζοντας υπερβολικές και άσκοπες απαιτήσεις²⁸⁶». Ο Πορφυρογένης παραδέχεται πως η εκλογική εκστρατεία χαρακτηρίστηκε από μειωμένη διάθεση επίδειξης «ενιαιομετωπικού πνεύματος «από τους δικούς μας», ειδικά στην

²⁸¹ Το ίδιο.

²⁸² Αρχείο ΚΚΕ, κ174,φ61_145,σ.5.,ΑΣΚΙ.

²⁸³ Το ίδιο.

²⁸⁴ Το ίδιο .

²⁸⁵ Το ίδιο.

²⁸⁶ Το ίδιο

επαρχία»²⁸⁷ και καταγράφει και την οξεία αντίδραση του Καρτάλη στην συμπεριφορά των Πασαλίδη και Ευφραιμίδη έναντι του Σβώλου «σε σημείο που ο Καρτάλης μου είπε πως, δεν τον έπαιρναν στις ομιλίες, του απαγόρευαν να μιλήσει»²⁸⁸.

Ο Πορφυρογένης επισημαίνει ότι η προσπάθεια του να συγκρατηθεί ως πολιτική υπόσταση η Δ.Ε και μετά τις εκλογές, έστω και «ως αφανή συντονιστική επιτροπή» είχε θετική αποδοχή από τον Καρτάλη αλλά λυσσώδη αντίδραση από τον Παπαπολίτη (θεωρεί γκάφα την ένσταση που έκαναν αριστεροί εναντίον του και αφορμή για όξυνση της αντίδρασης του) και άρνηση από τον Βενιζέλο.

Ενδιαφέρον έχει ένα σημείωμα στις 22/9/1956 για τη Κ.Ε του ΚΚΕ όπου ο Πορφυρογένης αναφέρει πως ο Καρτάλης σε συναντήσεις μαζί του είχε εκφράσει την επιθυμία του να επισκεφθεί την Κίνα και διαπιστώνει «πως έχουμε κάθε συμφέρον να τον διευκολύνουμε» καθώς είναι αυτός «που ενοχλεί πιο πολύ την καραμανλική κυβέρνηση» και ένα ταξίδι του στην Κίνα θα λειτουργούσε θετικά²⁸⁹. Είναι άλλη μια έκφραση του τρόπου με τον οποίο βλέπει τα πράγματα ο Γ. Καρτάλης ο οποίος διακρίνεται για την εξωστρεφή και κοσμοπολίτικη θεώρηση και την ενσυναίσθηση της ανάγκης οικοδόμησης καναλιών επικοινωνίας με το κομμουνιστικό στρατόπεδο, ιδιαίτερα σε διεθνές επίπεδο.

10.2. Θέσεις του ΚΚΕ μέσα από τα επίσημα κείμενα

Στις 26 Αυγούστου 1955 η Κ.Ε του ΚΚΕ με ανακοίνωση της απευθύνει κάλεσμα πατριωτικής ενότητας για να φύγει η κυβέρνηση Παπάγου²⁹⁰. Στο κείμενο επισημαίνεται ότι η οξύτατη πολιτική κρίση στην οποία έχει περιέλθει το συναγερμικό σύστημα εξουσίας οδηγεί σε ακραίες επιλογές κατασταλτικού χαρακτήρα και επιβολής. Αναδεικνύεται ως ορατή απειλή ο κίνδυνος δικτατορίας. Ο ρόλος του ΙΔΕΑ καταδεικνύεται σε συσχετισμό με την απειλή εκτροπής ενώ απευθύνεται κάλεσμα στα κόμματα του δημοκρατικού κόσμου να αντιδράσουν όχι

²⁸⁷ Το ίδιο

²⁸⁸ Το ίδιο

²⁸⁹ Αρχείο ΚΚΕ, κ174,φ61_146.,ΑΣΚΙ

²⁹⁰ *Περιοδικό Νέος Κόσμος*, Αρ. 910, τεύχος 10, Οκτώβρη 1955, σελίδες 77-78.

θεωρητικά αλλά πρακτικά απαιτώντας την παραίτηση του εμπλεκόμενου Γκόκα από το ΓΕΣ και να αναδείξουν τη θεσμική στάση που πρέπει να αποτελέσει έκφραση των επιλογών του βασιλιά Παύλου. Η ανακοίνωση τονίζει την ανάγκη για ένωση των πατριωτικών δυνάμεων του λαού και του στρατού που θα οδηγήσει στη δημοκρατική αλλαγή.

Στις 12 Σεπτέμβρη 1955 με νέα ανακοίνωση, η Κ.Ε του Κόμματος «χαιρετίζει την κίνηση που άρχισε από παράγοντες και οργανώσεις για τη συγκρότηση ενός μεγάλου κινήματος για την ειρήνη»²⁹¹, εξέλιξη που αποτελεί τη βάση για τη συγκρότηση μια πιο πλατιάς πατριωτικής συνεργασίας. Τονίζεται ότι αυτό το πατριωτικό μέτωπο θα είναι ένα πολιτικό σχήμα όπου θα συμμετέχουν ακόμη και συναγερμικοί παράγοντες οι οποίοι θα έχουν αναγνωρίσει την πολιτική χρεοκοπία του Συναγερμού και θα έχουν υιοθετήσει το αίτημα για πολιτική αλλαγή.

Ως έκφραση και συνέχεια της πολιτικής γραμμής που έχει υιοθετηθεί εκλαμβάνεται η ανακοίνωση της ΚΕ του ΚΚΕ και της ΚΕ του ΑΚΕ για τις εκλογές στα νομαρχιακά συμβούλια στις 16 Οκτωβρίου 1955 όπου συμμετέχουν οι δήμαρχοι, οι πρόεδροι των κοινοτήτων και οι αντίστοιχοι σύμβουλοι²⁹². Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στον πολιτικό χαρακτήρα των εκλογών αυτών και τονίζεται η ανάγκη συνεργασίας των δημοκρατικών δυνάμεων.

Επιστέγασμα αυτής της πολιτικής είναι η απόφαση για την 5^η Ολομέλεια όπου «το ΚΚΕ επαναλαμβάνει ότι πάντα θα επιδοκιμάσει και θα υποστηρίξει κάθε προσπάθεια, και την παραμικρή, από όποια μεριά και εάν έρχεται, που συμβάλλει στην πραγματοποίηση της αλλαγής»²⁹³.

Η αλλαγή σε σχέση με την αφοριστική περιγραφή του Πλαστήρα το 1952 από τον Γιώργη Βοντίτσιο (Γούσια) σε εισήγηση η οποία αφορούσε τη στρατηγική που υιοθετήθηκε από το 19^ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ για το βαθμιαίο πέρασμα από τον σοσιαλισμό στον κομμουνισμό είναι εντυπωσιακή. Η εισήγηση αυτή μάλιστα με απόφαση της 3^{ης} Ευρείας Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ δημοσιεύτηκε ώστε να «

²⁹¹ Ο. π. , σ. 78-80

²⁹² Αρ.912 , σ. 78

²⁹³ Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ « Η 5^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ» Εκδόσεις της ΚΕ του ΚΚΕ, Δεκέμβρης 1955, σελ.11-12

αποτελέσει καθοδηγητικό ντοκουμέντο για το κόμμα»²⁹⁴. Σε αυτό το κείμενο ο Πλαστήρας κατηγορείται ως «Ιούδας της Δημοκρατίας²⁹⁵» ενώ προβάλλεται ο φόβος της «πλαστηροβενιζελικής μαφίας για την ύπαρξη δημοκρατών βουλευτών μέσα στη μοναρχοφασιστική Βουλή γιατί θα ξεσκέπαζε την ψευτοαντιπολιτευτική μόστρα της»²⁹⁶. Ο Πλαστήρας αναδεικνύεται ως υπεύθυνος για τη διάσπαση των δημοκρατικών δυνάμεων. Είναι ο «πουλημένος λακός της αμερικανοκρατίας και δεν έχει κάτι διαφορετικό από τον Παπάγου»²⁹⁷. Κατηγορείται ότι ακολουθεί πολιτική εφαρμογής της αμερικανικής πολιτικής και ταυτόχρονα δημαγωγεί. Ωστόσο είναι σημαντικό να επισημανθεί πως παρά την αυξημένη κριτική διάθεση περιγράφεται η προοπτική της ωρίμανσης των συνθηκών «για να δημιουργηθεί ένα από τα κάτω, μα και από τα πάνω με δημοκρατικούς παράγοντες το πιο πλατύ αντιαμερικανικό πατριωτικό δημοκρατικό μέτωπο, το ΕΑΜ της αμερικανικής κατοχής»²⁹⁸. Στο κείμενο της εισήγησης τονίζεται ότι οι συνθήκες έχουν ωριμάσει για μια τέτοια αλλαγή και η επίτευξη αυτής της πλατιάς συμμαχίας με πατριωτικό δημοκρατικό χαρακτήρα.

Παρά τις σκληρές εκφράσεις που υιοθετούνται για τον Πλαστήρα η πιθανότητα σύμπτυξης ενός πλατύτερου μετώπου συνεργασίας αναδεικνύεται ως μια στρατηγική αναγκαιότητα η οποία αποτυπώνει τις σκέψεις της ηγετικής ομάδας του ΚΚΕ για μια νέα στρατηγικού χαρακτήρα αλλαγή πολιτικής η οποία θα εγκολπώνει τη διάθεση για συνεργασία με τις δημοκρατικές δυνάμεις του Κέντρου σε μια περίοδο η οποία ακολουθεί την αδυναμία συνεννόησης και σύγκλισης ανάμεσα σε ΕΔΑ και ΕΠΕΚ.

10.3. Η 5^η Ολομέλεια του ΚΚΕ

Είναι εξαιρετικά σημαντικό γεγονός γιατί μέσα από τις ομιλίες των στελεχών, κυρίως δε του Κολιγιάννη επιβεβαιώνεται η ύπαρξη γραπτής συμφωνίας ανάμεσα στους Ν. Ζαχαριάδη/Μ. Πορφυρογένη και Γ. Καρτάλη.

²⁹⁴Αρχείο της ΚΕ του ΚΚΕ « Η 3^η Ευρεία Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ» Εκδόσεις της ΚΕ του ΚΚΕ, Μάρτης 1953, σελ.39-43,

²⁹⁵Τα επίσημα κείμενα του ΚΚΕ, τ. 7, Αθήνα, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1987, σ.556

²⁹⁶Ο. π.,σ.556

²⁹⁷Ο. π., σ.562

²⁹⁸Ο. π., σ. 560

Τον Δεκέμβριο του 1955(26-28) συνήλθε η 5^η Ολομέλεια της ΚΕ και της ΚΕΕ του ΚΚΕ. Τα ζητήματα που τέθηκαν προς συζήτηση ήταν η κατάσταση στην Ελλάδα, η πάλη για τη δημοκρατική αλλαγή, το σχέδιο προγράμματος του ΚΚΕ και οργανωτικά ζητήματα. Η 5^η Ολομέλεια ψήφισε αποφάσεις για τα ελληνοτουρκικά, το Κυπριακό, τη νεολαία και το συνδικαλιστικό κίνημα αλλά και το ρόλο των στελεχών των ενόπλων δυνάμεων στο πατριωτικό κίνημα. Παράλληλα ενέκρινε το Σχέδιο Προγράμματος του Κόμματος και κατέληξε σε μια σειρά αποφάσεων για οργανωτικά θέματα.²⁹⁹

Το ΚΚΕ διακηρύσσει την επιμονή του στην ανάγκη για ενωτική δημοκρατική πολιτική συμπεριφορά με πρόταγμα την αλλαγή και τονίζει ότι η απόπειρα των Βενιζέλου και Παπανδρέου να εμποδίσουν τη δημοκρατική συνεργασία οριοθετείται ως εχθρική στα συμφέροντα του λαού. Επισημαίνεται στο κείμενο της πολιτικής απόφασης ότι «η δημοκρατική αλλαγή στην Ελλάδα μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο πιο σύντομα όσο πιο ρωμαλέα θα φουντώνει και παραπέρα το πλατύ οργανωμένο λαϊκό κίνημα, όσο πιο θαρραλέα και οι μάζες από τα κάτω και η δημοκρατική ηγεσία της χώρας από τα πάνω συντονισμένα θα βάζουν το ζήτημα της πολιτικής αλλαγής»³⁰⁰. Η άποψη που προβάλλεται μέσα από τις γραμμές του κειμένου της απόφασης είναι ότι η πολιτική στόχευση της συστημικής πολιτικής εξουσίας του αστικού χώρου αποσκοπεί στην παρεμπόδιση της διαμόρφωσης ενός δημοκρατικού πατριωτικού μετώπου συνεργασίας στα πλαίσια μιας πολιτικής θεώρησης που χαρακτηρίζεται από σκληρή αντικομμουνιστική διάθεση. Ως προαπαιτούμενα για την επιτυχία του εγχειρήματος θέτει την λαϊκή ενότητα, οργάνωση και πάλη και το να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ιστορικής στιγμής η δημοκρατική ηγεσία. Χαράσσει μια γραμμή συνεργασίας και στόχευσης σε επίπεδο εξωκοινοβουλευτικό αλλά και κοινοβουλευτικό με σαφή διάθεση την αλλαγή των συσχετισμών στο κοινοβούλιο και με απώτερο στόχο την απομάκρυνση της συναγερμικής Δεξιάς από την εξουσία.

Στις σελίδες του προορισμένου για εσωκομματική χρήση τόμου με τα πρακτικά της 5^{ης} Ολομέλειας ξεχωρίζει η έντονα επικριτική διάθεση απέναντι στον Κ. Κολιγιάννη για τον οποίο τονίζεται ότι απέτυχε στην αποστολή του στην Ελλάδα όπου «γκρέμισε

²⁹⁹ Έκδοση για εσωκομματική χρήση, ΑΣΚΙ

³⁰⁰ Το ίδιο

όλα όσα το κόμμα έχτισε»³⁰¹. Οι κατηγορίες συμπληρώνονται με αναφορές σε αντικομματικές ενέργειες και σύνδεση με την πολιτική πλατφόρμα της αντικομματικής φράξιας Χείμαρρου – Γιαννακόπουλου – Υψηλάντη ως απόπειρα αποφυγής των ευθυνών του για την αποτυχία του στην Ελλάδα³⁰². Ο Κ.Κολιγιάννης αποκλείεται από το Π.Γ ενώ χαρακτηρίζεται ως «φραξιονιστής, οπουρτουμιστής και λιποτάκτης»³⁰³.

Η εισήγηση του Β. Μπαρτζιώτα στην ίδια ολομέλεια υπενθυμίζει την επιλογή της 4^{ης} Ολομέλειας για τις προοπτικές του πατριωτικού κινήματος στην Ελλάδα και τη δήλωση της ΚΕ τον Απρίλη του 1955 για υποστήριξη «χωρίς εγωιστικές κομματικές αξιώσεις, κάθε κίνηση από όποια πλευρά και εάν προέρχεται» για απαλλαγή της χώρας από τη συναγερμική κυβέρνηση³⁰⁴. Τονίζει πως η γραμμή πολιτικού σχεδιασμού του Κόμματος τα τελευταία δύο χρόνια είναι η ενότητα μέσα από τις γραμμές του πατριωτικού μετώπου όλων των υγιών και δημοκρατικών δυνάμεων του λαού με στόχευση «την ειρήνη, τη ζωή, τη λευτεριά»³⁰⁵. Το τρίπτυχο των στοχεύσεων αποτυπώνει σε μεγάλο βαθμό την επικοινωνιακή και πολιτική γραμμή της ΕΔΑ για ειρήνη και αποκατάσταση της ομαλότητας στην εσωτερική πολιτική ζωή. Η εισήγηση χαρακτηρίζεται από την ικανοποίηση για τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών του 1954 τα οποία εμφανίζει ως πρώτες επιτυχίες του πατριωτικού μετώπου που επιβεβαιώνουν την ορθότητα της γραμμής αυτής. Παράλληλα αναδεικνύει ως κομβικού χαρακτήρα την επίτευξη της ενότητας των δημοκρατικών συνδικαλιστικών παρατάξεων μέσα από το Δημοκρατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα ως «σοβαρή επιτυχία της εργατικής τάξης που ανοίγει το δρόμο για την εξυγίανση του συνδικαλιστικού κινήματος»³⁰⁶. Ιδιαίτερη σημασία έχει το σχόλιο ότι το αίτημα για νομιμοποίηση του ΚΚΕ εντάσσεται στο πρόγραμμα των δυνάμεων της Αντιπολίτευσης.

Οι θέσεις Πορφυρογένη

Ιδιαίτερη σημασία έχει η ομιλία του Μ. Πορφυρογένη καθώς ο ρόλος του είναι εξαιρετικά σημαντικός στη διαμόρφωση των συνθηκών και προϋποθέσεων

³⁰¹Ο. π, σ. 31

³⁰²Το ίδιο

³⁰³Το ίδιο

³⁰⁴Ο. π, σ.33

³⁰⁵Το ίδιο.

³⁰⁶Ο. π., σ. 34

συνεργασίας ανάμεσα στις δυνάμεις της κομμουνιστικής Αριστεράς και των δυνάμεων του «αριστερού» Κέντρου.

Ο Μ. Πορφυρογένης προχωρά σε μια ανάλυση με συγκριτική αξιολόγηση, της αγοραστικής δύναμης του Έλληνα εργαζομένου για να τονίσει και να περιγράψει «την καθυστέρηση της οικονομίας και την εξαθλίωση του λαού»³⁰⁷.

Τονίζει πως η πολιτική γραμμή της πατριωτικής δημοκρατικής ενότητας έχει επαληθευτεί ως στόχευση και ως απόδειξη για αυτό χρησιμοποιεί το πολιτικό αποτέλεσμα των δημοτικών εκλογών. Στην ομιλία του ουσιαστικά επιβεβαιώνει τη συμφωνία Καρτάλη – Ζαχαριάδη καθώς τονίζει πως «η ανάπτυξη μαζικού πατριωτικού κινήματος αλλά και η συμφωνία που έχετε υπόψη σας είναι αποτέλεσμα των προσπαθειών του κινήματος που δημιούργησε με τη σειρά της νέες προϋποθέσεις για νέες κατακτήσεις στον τομέα της πατριωτικής ενότητας. Αν δεν έγραφε εδώ και πέντε από δύο χρόνια ο σ. Ζαχαριάδης, εφαρμόζοντας συγκεκριμένα την πολιτική του κόμματος εκείνο το «τολμηρό» άρθρο «Τον λόγο τον έχει ο κύριος Καρτάλης» θα ήταν πιο δύσκολη η συμφωνία στις δημοτικές εκλογές. Αν δεν κάναμε πέρσι στις δημοτικές εκλογές τις αναγκαίες υποχωρήσεις θα ήταν πιο δύσκολες οι σημερινές συμφωνίες ανοιχτής πια, συνεργασίας ορισμένων κομμάτων και παραγόντων μαζί μας σε βαθμό που να φαίνονται τώρα ξεπερασμένες οι παλαιότερες συμφωνίες.»³⁰⁸

Τόσο η αναφορά στην προηγούμενη συμφωνία όσο και η περιγραφή της συνεργασίας για τις εκλογές του 1956 ως ανοιχτής συνεργασίας περιγράφει τη σταδιακή μετάβαση από τις συμφωνίες Καρτάλη Ζαχαριάδη σε καθεστώς μυστικότητας το 1953 σε κορυφαία πολιτική πράξη στις αρχές του 1956.

Ο Πορφυρογένης επισημαίνει ότι το σχήμα συνεργασίας που θα δοκιμαστεί στις εκλογές του 1956 τελικά δεν ήταν ούτε αυτονόητο ούτε εύκολο τόσο στη σύλληψη όσο και στην εφαρμογή του όσο παρουσιάζεται στα τέλη του 1955. Είναι προϊόν της συμφωνίας Ζαχαριάδη Καρτάλη με όχημα επικοινωνιακής και πολιτικής στόχευσης τα δύο άρθρα που η Αυγή θα τοποθετήσει μαζί στο πρωτοσέλιδο της αναδεικνύοντας τις προοπτικές ενός κοινού πολιτικού εγχειρήματος. Είναι ενδεικτική η φράση «για να αναπτυχθεί το κίνημα χρειάζονται κάθε φορά τα αναγκαία σχήματα. Με την έννοια

³⁰⁷Ο. π., σ. 61

³⁰⁸Ο. π., σ. 62

αυτή τέτοιες συμφωνίες παίζουν τον ρόλο τους και τραβάνε μπροστά»³⁰⁹. Ο Πορφυρογέννης επισημαίνει την ανάγκη «να τις αντικρύσουμε χωρίς εξογκώσεις της σημασίας τους αλλά και χωρίς υποτίμησης τους..., να τις δούμε όχι ως στατικές, παγωμένες αλλά ως βήματα για νέες πιο εξυπηρετικές για το λαό. Οι λεπτομέρειες δεν έχουν σημασία και αλλάζουν. Το βασικό, είναι ότι κατορθώσαμε και πετύχαμε συμφωνία με άλλο κόμμα πάνω σε βασικές προγραμματικές αρχές και στην εσωτερική και στην εξωτερική πολιτική»³¹⁰.

Είναι ξεκάθαρο πως τόσο οι Ζαχαριάδης – Πορφυρογέννης όσο και ο Καρτάλης όπως θα δούμε σε άλλη αναφορά προτάσσουν τη σημασία μιας εξελικτικού χαρακτήρα συνεργασίας η οποία θα προτάσσει τα κοινά σημεία που θα βαθύνουν τη συνεργασία και θα διευκολύνουν την έξωση της συναγερμικής Δεξιάς από την εξουσία και μεταθέτουν στο μέλλον τις όποιες στοχεύσεις κάνουν και οι δύο πλευρές ως έκφραση του πολιτικού τους σχεδιασμού.

Η στόχευση της πολιτικής γραμμής για πατριωτικό μέτωπο στα μάτια του Πορφυρογέννη έχει λαϊκή αποδοχή και θεμελιώνει την προοπτική συνεργασίας στις επερχόμενες εκλογές. Θέτει ιδιαίτερα το ζήτημα της συνεργασίας σε τοπικό επίπεδο καθώς «η έκταση της συνεργασίας θα εξαρτηθεί και από τη δική μας δουλειά». Φέρνει ως παράδειγμα τον σύντροφο Τολιάτι ο οποίος σε ομιλία του στην ΚΕ του ΚΚ Ιταλίας στις 28 Νοεμβρίου αναφέρει πως ο τρόπος ανάσχεσης των αντιδραστικών δυνάμεων είναι η καλύτερη συνεργασία των κομμουνιστών με όλες τις δημοκρατικές δυνάμεις³¹¹. Ο Πορφυρογέννης εστιάζει στη φράση του Τολιάτι «Μόνο τέτοιοι άνθρωποι δεν το βλέπουν αυτό, οι οποίοι πάσχουν από γραφειοκρατισμό»³¹².

Τονίζει πως παρά τη πιθανή διάσπαση του μετώπου από τους Βενιζέλο και Παπανδρέου οι προοπτικές για επίτευξη πλειοψηφίας σε μια σειρά από περιφέρειες είναι θετικές και πρέπει να αποφευχθούν υπερβολές που θα τορπιλίσουν την προσπάθεια για συμπόρευση με τις άλλες δημοκρατικές δυνάμεις.

Είναι ξεκάθαρο πως ο Πορφυρογέννης εντοπίζει ως διακύβευμα την επίτευξη μιας πλατιάς συμμαχίας η οποία θα αποτυπωθεί σε κοινοβουλευτική παρουσία ικανή να

³⁰⁹Ο. π. σ.62

³¹⁰Ο. π. σ.63

³¹¹Ο. π. σ.63

³¹²Ο. π. σ.63

αποσταθεροποιήσει το υπάρχον σύστημα πολιτικής εξουσίας και να απελευθερώσει δυνάμεις, κοινωνική ενέργεια και πολιτικό χώρο που θα επιδράσουν καταλυτικά στην αλλαγή των συσχετισμών και θα εξυπηρετήσουν μακροπρόθεσμα την πολιτική ανάγκη για δημοκρατική αλλαγή, νομιμοποίηση του ΚΚΕ και επανασύνδεση του με την πολιτική κανονικότητα ως μια ευρύτερη πολιτική μακροχρόνιου πολιτικού σχεδιασμού για πολιτικό και κοινωνικό μετασχηματισμό μέσα από την πολιτική δράση και την κοινοβουλευτική παρουσία, απότοκο των συνθηκών και αναγκαιοτήτων του συγκεκριμένου ιστορικού κύκλου.

Η επιβεβαίωση της ύπαρξης γραπτής συμφωνίας

Η ομιλία του Ν. Ακριτίδη στην ίδια ολομέλεια επιβεβαιώνει την επίτευξη συμφωνίας με τον Γ. Καρτάλη καθώς υπογραμμίζει πως «η συμφωνία με τον Καρτάλη με βρίσκει απόλυτα σύμφωνο τόσο σαν πολιτική πράξη όσο και όσον αφορά στους όρους κάτω από τους οποίους κλείστηκε. Η σημασία της φαίνεται πως είναι η πρώτη – αν εξαιρέσουμε την περίοδο της κατοχής που είχε οδηγήσει στη δημιουργία του ΕΑΜ – συμφωνία και μάλιστα όταν το ΚΚΕ όχι μόνο βρίσκεται σε βαθιά... και οι κομμουνιστές καταδιώκονται σαν πράκτορες, κατάσκοποι και δημιουργείται τεχνητό καθεστώς αντικομμουνιστικής υστερίας³¹³». Στις αιτιάσεις του Κολιγιάννη ότι η συμφωνία δεσμεύει το Κόμμα ο Ακριτίδης απαντά πως είναι φυσικό κάθε συμφωνία να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα αλλά αυτό είναι κάτι που ισχύει και για τον Καρτάλη. Τονίζει πως το ζήτημα είναι «αν μας δένει τα χέρια ή αντίθετα ανοίγει το δρόμο για την αλλαγή»³¹⁴. Αναδεικνύει ιδιαίτερα ότι βάση της συμφωνίας είναι η διεκδίκηση μια σειρά αιτημάτων που το Κόμμα κρίνει ώριμα ως αντικείμενο διεκδίκησης και των οποίων η επίλυση θα λειτουργήσει ως παράγοντας προωθητικός του λαϊκού κινήματος³¹⁵. Θέτει το ζήτημα μιας ευρύτερης πολιτικής θεώρησης και στόχευσης η οποία δεν θα περιορίζει την πολιτική συζήτηση ενός του ΚΚΕ στο κατά πόσο θα προωθηθούν «τα στενώς εννοούμενα κομματικά συμφέροντα»³¹⁶. Η έκφραση αυτής της επιλογής στα μάτια του Ακριτίδη είναι η επίτευξη της συμφωνίας αυτής, η οποία υλοποιεί την ανάγκη για πραγματικό πολιτικό αποτύπωμα στις επιλογές του Κόμματος και όχι επικέντρωση σε μια αστικού τύπου θεώρηση περί αύξησης της

³¹³Ο. π. σ.88

³¹⁴Ο. π. σ.89

³¹⁵Ο. π. σ.89

³¹⁶Ο. π. σ.89

κοινοβουλευτικής παρουσίας. «Έτσι πρέπει να δούμε τη συμφωνία» ισχυρίζεται ενώ προβάλλει την αρθρογραφία του σ. Ζαχαριάδη ως αφοπλιστική ως προς τα επιχειρήματα της εναντίον όσων αντιδρούν στην πολιτική αυτή γραμμή³¹⁷.

Αλλά και ο Γ. Ιωαννίδης στην εισήγηση του τίθεται υπέρ της συμφωνίας με το Δημοκρατικό Κόμμα του Καρτάλη καθώς η προτεραιότητα είναι η αντιμετώπιση της αμερικανοκρατίας και του συναγερμού και «βασικός στόχος είναι η πραγματοποίηση της Δημοκρατικής Αλλαγής... και ο δρόμος είναι η πάλη για τη συγκέντρωση όλων των δημοκρατικών δυνάμεων και αντισυναγερμικών δυνάμεων στο μέτωπο της αντισυναγερμικής πρωτοπορίας»³¹⁸. Τονίζει πως ο σκοπός αυτός υπαγορεύει και τη γραμμή της συνεργασίας με το Δημοκρατικό Κόμμα και επισημαίνει με έμφαση πως η συνεργασία δεν συνιστά υποχώρηση ούτε και απαγκίστρωση από την πάλη και την ανάμιξη για τα ζητήματα των εργαζομένων και του λαού. Δηλώνει πως είναι μια εκλογικού χαρακτήρα συνεργασία «που ανοίγει δρόμο για την υλοποίηση του βασικού μας σκοπού»³¹⁹ ο οποίος είναι η συνένωση όλων των δημοκρατικών και αντισυναγερμικών δυνάμεων και «είμαστε υποχρεωμένοι να βγάλουμε από τη μέση κάθε αξίωση που θα εμπόδιζε και θα ματαίωνε τη συγκέντρωση όλων των δημοκρατικών δυνάμεων και να βρίσκαμε εκείνο το σημείο που θα διευκόλυνε τη συγκέντρωση αυτή». Καταλήγει με έμφαση πως το κοινό σημείο στην προσπάθεια για συνάρθρωση όλων των δημοκρατικών δυνάμεων είναι η αναλογική³²⁰.

Ιδιαίτερη σημασία για την επιβεβαίωση της ύπαρξης της συμφωνίας Καρτάλη – Ζαχαριάδη έχει και η τοποθέτηση του Κ. Κολιγιάννη στην συγκεκριμένη Ολομέλεια όπου παρουσιάζει την οπτική του για την δράση του στην Ελλάδα το 1954 τονίζοντας πως σημαντικό μερίδιο ευθύνης αναλογεί στο Π.Γ και τη Γραμματεία του Κόμματος³²¹ για «πολλά στραπάτσα που είχανε συνέπειες». Στο σημείο 2 της ομιλίας του όπως καταγράφεται στην εσωκομματική αυτή έκδοση καταγράφει το γεγονός πως «η Γραμματεία του ΚΚΕ υπόγραψε συμφωνία με το Δ.Κ.Ε.Λ χωρίς να ρωτήσει, ούτε και εκ των υστέρων να πει τίποτε σχετικό ούτε στο Π.Γ ούτε στην Κ.Ε.»³²² Εκφράζει με έμφαση την πικρία του για το ότι «σε μένα προσωπικά ο Ζαχαριάδης απέκρυψε

³¹⁷Ο. π. σ.89

³¹⁸Ο. π. σ.91

³¹⁹Ο. π. σ.91

³²⁰Ο. π. σ.91

³²¹Ο. π. σ.80

³²²Ο. π. σ.81

την ύπαρξη τέτοιας συμφωνίας»³²³. Ο Κολιγιάννης προχωρεί σε μια κριτική θεώρηση της επιλογής αυτής καθώς αναπτύσσει το σκεπτικό της συμφωνίας. Ουσιαστικά αποτελεί την κυρίαρχη επιβεβαίωση της ύπαρξης αυτής της συμφωνίας η οποία αισθητοποιείται μέσα από τα λόγια του ανθρώπου που προδιαγράφεται από τη νέα τάξη πραγμάτων της Σοβιετικής κομματικής γραφειοκρατίας ως η νέα επιλογή ηγεσίας του ΚΚΕ. Ο Κολιγιάννης τονίζει πως «η συμφωνία αυτή, εκτός από τους σκοπούς που στην αρχή διακηρύσσει σε μια πολύ σύντομη παράγραφο, μιλάει βασικά για το που θα υποδείξουμε εμείς και που το Δ.Κ.Ε.Λ υποψηφίους για τις κοινοβουλευτικές εκλογές. Για διάφορους συνδυασμούς, πότε και πως θα είμαστε υποχρεωμένοι να ψηφίσουμε τους υποψηφίους του Δ.Κ.Ε.Λ έστω και αν αυτοί συμμετέχουν σε συνδυασμούς άλλου κόμματος όπως π.χ του Βενιζέλου, για το ότι εμείς δεσμευόμαστε σε διάφορες περιπτώσεις απέναντι στο Δ.Κ.Ε.Λ να το ψηφίσουμε, να μην βάλουμε δικούς μας υποψηφίους, να μην κάνουμε δικούς μας (ΕΔΑ) συνδυασμούς παρά μόνο σε δύο τρεις πόλεις κλπ, κλπ.»³²⁴

Ο Κολιγιάννης ασκεί κριτική πως «με αυτή τη συμφωνία αναλαμβάνουμε μόνο δεσμεύσεις ακατανόητες απέναντι στο Δ.Κ.Ε.Λ και είναι γενικά συνταγμένη σε πνεύμα παλαιοκομματικών συνδυασμών και υπολογισμών. Δεν καταλαβαίνω σε τι βοηθάει μια τέτοια είδους συμφωνία, με τέτοιες δεσμεύσεις, που δεν προβλέπει και δεν μιλάει καθόλου για δουλειά κοινή προς την κατεύθυνση της συσπείρωσης των πατριωτικών δυνάμεων σε κοινό μέτωπο. Δεν έχω αντίρρηση κατ αρχήν και είμαι σύμφωνος να υπογράψουμε συμφωνίες με άλλα κόμματα. Όμως η συμφωνία αυτή θα έπρεπε να έχει σαν βάση ότι τα δύο κόμματα που συμφωνούν σε ορισμένους βασικούς άμεσους σκοπούς, ενώνουν τις δυνάμεις και τις προσπάθειες τους για να ευρύνουν το μέτωπο με τη συμμετοχή και άλλων κομμάτων, οργανώσεων και παραγόντων, για τη δημιουργία του πιο πλατιού πατριωτικού αντιαμερικάνικου μετώπου κλπ, όπως μιλάει η γραμμή του κόμματος μας. Αυτό ένα. Δεύτερο. Η συμφωνία έπρεπε απαραίτητα να μίλαγε για ορισμένα βασικά λαϊκά προβλήματα και να προέβλεπε, επίσης απαραίτητα τη λαϊκή μαζική πάλη για τη μετατροπή της συμφωνίας αυτής σε πράξη. Τίποτα, μα απολύτως τίποτα, από όλα αυτά δεν υπάρχει στη συμφωνία που η Γραμματεία υπέγραψε με το Δ.Κ.Ε.Λ. Αντίθετα το ΚΚΕ αναλαμβάνει δεσμεύσεις και για λογαριασμό της ΕΔΑ πάνω σε παλαιοκομματική

³²³Ο. π. σ.81

³²⁴Ο. π. σ.81

(μονόπλευρη και πάλι σε βάρος μας) βάση με σκοπό πως το Δ.Κ.Ε.Λ να βγάλει περισσότερους βουλευτές. Και όχι πως να βγει από τις εκλογές ένα γερό ευρύτατο μέτωπο αντισυναγερμικό – προοδευτικό – αντιαμερικάνικο. Τη συμφωνία αυτή που υπογράφηκε από τη Γραμματεία και αποσιωπήθηκε από το Π.Γ και την Κ.Ε δεν την εγκρίνω. Νομίζω πως η συμφωνία αυτή είναι αντίθετη από την επίσημη γραμμή του κόμματος μας.»³²⁵.

10.4. Η διαμόρφωση της στρατηγικής από την 4η στην 5η Ολομέλεια

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την στρατηγική που υιοθετείται έχει η σύγκριση με την τέταρτη ολομέλεια που έλαβε χώρα τον Δεκέμβριο του 1953 και η οποία τονίζει πως τα κόμματα του κέντρου πρέπει να σταθούν απέναντι στους σχεδιασμούς του Συναγερμού.

Ο Ν. Ζαχαριάδης στον λόγο του³²⁶ (η κατάσταση σήμερα στη χώρα μας και τα βασικά της προβλήματα) χαρακτηρίζει το κέντρο σαν ένα πολιτικό σχηματισμό «αμερικανικό δημιούργημα, με την κυματοθραυστική αποστολή του όπως εμφανίστηκε κυρίως στα 1950-52, με επικεφαλής τον Πλαστήρα» που κατέρρευσε.

Χαρακτηρίζει ως αναμενόμενη την εκδήλωση και άλλων «κεντροειδών» προσπαθειών με στόχο την «ψευτοδημοκρατική δημαγώγηση του λαού» που δεν θα έχουν ωστόσο απήχηση στα λαϊκά στρώματα.

Είναι ενδεικτική η θέση πως « το σχήμα των σιαμαίων Παπανδρέου – Βενιζέλου είτε η συγκόλληση Καρτάλη, Σβώλου και Σιας» δεν θα σημαίνει παρά την νεκρανάσταση του κέντρου, χωρίς πιθανότητες επιτυχίας και αυτό εφόσον οι παράγοντες αυτοί παραμείνουν «αμερικανομπογιατισμένοι».

Ο Ζαχαριάδης επιμένει στην αποστασιοποίηση των λαϊκών στρωμάτων από την πολιτική ελίτ του Δημοκρατικού Κέντρου σε μια εμφανή ίσως προετοιμασία της οριοθέτησης για τη γραμμή η οποία θα σχηματοποιήσει το σύνθημα για εξωκοινοβουλευτική δραστηριότητα από τα κάτω και κοινοβουλευτική συνεργασία από τα πάνω όπως το περιγράφει στα κείμενα του 1954 και 1955. Ο λόγος αυτός

³²⁵ Ο. π. σ.81

³²⁶ *Νέος κόσμος*, Φλεβάρης 1954

συμπέφτει με τις μυστικές συνομιλίες και την επίτευξη συμφωνίας με τον Καρτάλη και έχει ενδιαφέρον ότι στην ομιλία στο κοιματικό ακροατήριο σκιαγραφεί με συνέπεια την «ωρίμανση των προϋποθέσεων για πατριωτική συνένωση και πάλη» στο σημείο 3 της ομιλίας του. Ωστόσο τονίζει τις δυσκολίες και τους αργούς ρυθμούς υλοποίησης του εγχειρήματος και τονίζει πως ιδιαίτερο πρόβλημα συνιστούν οι ψευδοδημοκράτες που υπονομεύουν κάθε αντιαμερικανική αντίδραση.

Ο Ζαχαριάδης εντοπίζει ως κρίσιμο στοιχείο την αμερικανοδουλεία και για αυτό στη διαδικασία συγκρότησης του πατριωτικού μετώπου κρίσιμο ρόλο αποκτά το να «μετατοπίζονται δυνάμεις από την αμερικανοδουλεία προς την πατριωτική παράταξη». Σε αυτό το δομικό στοιχείο θα περιγραφεί ως προοπτική η δυνατότητα διαμόρφωσης πατριωτικού μετώπου. Η ευρύτητα του κοινωνικού και πολιτικού ακροατηρίου και η διάθεση συνεργασίας θα κρίνει την επιτυχία του εγχειρήματος στη θεώρηση του Γραμματέα της Κ.Ε του ΚΚΕ. Τονίζει πως τα «ενδεχόμενα είναι πολλά» και αυτό σημαίνει πως το ΚΚΕ θα δεχόταν προεκλογική συνεργασία με αίτημα την αναλογική και τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής ζωής και καθαρά εκλογικό χαρακτήρα. Στις ίδιες γραμμές ωστόσο υποστηρίζει πως μπορεί να επιτευχθεί συνεργασία με άλλα κόμματα σε μια βάση με όχι αποκλειστικά προεκλογικό χαρακτήρα αλλά και εκλογικό με κοινή κάθοδο, κοινό πρόγραμμα και κοινούς συνδυασμούς. Στις γραμμές αυτές διαφαίνεται ο πολιτικός σχεδιασμός του Ζαχαριάδη για άρση της πολιτικής απομόνωσης της Αριστεράς μετεμφυλιακά και τη διάθεση επίτευξης συνεργασίας με τις δυνάμεις του Κέντρου στα πλαίσια σχηματισμού μιας πλατιάς πατριωτικής δημοκρατικής συνεργασίας. Περιγράφει και άλλη μορφή συνεργασίας με κοινό πρόγραμμα και ξεχωριστούς κοιματικούς συνδυασμούς σε περίπτωση εφαρμογής της αναλογικής. Δεν αποκλείει και τη στήριξη του ΚΚΕ σε ένα κόμμα με το «ελάχιστο δημοκρατικό πρόγραμμα». Η ποικιλία των εκδοχών που παρουσιάζονται πιθανότατα αποτυπώνουν τα διαφορετικά σενάρια του έχουν γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης στις συνομιλίες με τον Καρτάλη και τις εναλλακτικές που έχουν υιοθετηθεί στην προσπάθεια προσαρμογής στις πολιτικές εξελίξεις.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η εισήγηση του Γιώργη Βοντίτσιου (Γούσια) στην ΚΕ επιτροπή του ΚΚΕ με τίτλο «Η Κατάσταση και η δουλιά μας στην

Ελλάδα»³²⁷ όπου αναλύεται η προβληματική της ανάπτυξης του λαϊκού πατριωτικού κινήματος. Επισημαίνεται η αρνητική στάση παραγόντων του Κέντρου όπως οι Παπανδρέου, Βενιζέλος, Παπαπολίτης και Ρέντης η οποία έρχεται σε αντίθεση με την λαϊκή αγανάκτηση που εκφράστηκε στις εκλογές της Θεσσαλονίκης. Καταγράφει και θετικές στην προοπτική μιας πλατύτερης συνεργασίας αντιδράσεις παραγόντων και πολιτευτών του Κέντρου όπως του Χατζηγιάννη (ΕΠΕΚ) ο οποίος στο συνέδριο της Θεσσαλονίκης χρησιμοποιεί τη φράση «στο Θεσσαλικό κάμπο το έδαφος σείεται κάτω από τα πόδια μας». Έμφαση δίνεται στην επίδραση που θα έχει η πίεση των λαϊκών μαζών στην ηγεσία των κομμάτων του Κέντρου ώστε να υιοθετήσουν αντισυναγερμική φρασεολογία. Ως σοβαρό πολιτικό γεγονός κρίνεται η πρόταση των «6 άρχων» που προτείνονται στο άρθρο του Καρτάλη στις 2.2.54 ως βάση συνεννόησης για την συγκρότηση αντισυναγερμικής αντιπολίτευσης. Είναι ενδεικτικό ότι υιοθετείται εμφανώς η συλλογιστική του άρθρου του Καρτάλη για την ανάγκη της αλλαγής. Προτείνεται να «βοηθήσουμε όλα τα τίμια δημοκρατικά στοιχεία για να τους πείσουμε για την δημοκρατική ενότητα, να απαλλαγούν από τον φόβο ότι θα χαρακτηριστούν συνοδοιπόροι». Στις γραμμές αυτές ανιχνεύεται η αγωνία τόσο των παραγόντων του Κέντρου πως θα κατηγορηθούν για συμπόρευση με το ΚΚΕ όσο και η διάθεση του ΚΚΕ στην συγκεκριμένη ιστορική στιγμή να διαχειριστεί επικοινωνιακά αυτή τη πτυχή της πολιτικής πραγματικότητας με τρόπο που δεν θα εξέθετε σε εύκολες βολές τους παράγοντες του Κέντρου που θα πρόκριναν ως θετική εξέλιξη τη συνεργασία για το πατριωτικό μέτωπο και τη δημοκρατική αλλαγή.

Η γραμμή αυτή εμφατικά επαναλαμβάνεται στις γραμμές του Νέου Κόσμου τον Αύγουστο του 1954 και με ορατή πια την ημερομηνία των δημοτικών εκλογών. Ο τίτλος «για τη νίκη των πατριωτικών δυνάμεων στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές» δίνει έμφαση στην αντισυναγερμική συνεργασία και την εξασφάλιση της ευρύτερης δυνατής εκλογικής επιτυχίας με την υπόδειξη κοινών ψηφοδελτίων και υποψηφιοτήτων.

«η ιδέα να δοθεί η εκλογική μάχη ενάντια στον συναγερμό με ενωμένες τις πατριωτικές δυνάμεις κατακτά συνεχώς έδαφος όχι μόνο μέσα στο λαό αλλά και μέσα στα κόμματα, τις οργανώσεις και τους διάφορους παράγοντες.» Αναδεικνύεται ο πολιτικός χαρακτήρας των επικείμενων δημοτικών εκλογών και περιγράφονται

³²⁷ *Νέος κόσμος*, Ιούνιος του 1954

αποσπάσματα από τις ανακοινώσεις της ΕΠΕΚ, του ΚΚΕ, του ΑΚΕ, της ΕΔΑ, του ΔΚΕΛ για τη συνεργασία όλων των δημοκρατικών δυνάμεων. Ιδιαίτερο βάρος δίνεται σε ανακοίνωση της ΕΠΕΚ στις 17/7/1954 όπου η συνεργασία όλων των δημοκρατικών δυνάμεων περιγράφεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για να δοθεί ο αντισυναγερμικός αγώνας. Η διάσταση της αντισυναγερμικής συνεργασίας για πρώτη φορά μετά τις εκλογές του 1946 και το δημοψήφισμα για το πολιτειακό την ίδια χρονιά επαναφέρει με ακόμη πιο διακριτό τρόπο την ενεργοποίηση της διαιρετικής τομής Δεξιάς Αντιδεξιάς στη δημόσια σφαίρα της πολιτικής ζωής, εξέλιξη με ιδιαίτερη σημασία για τον μετασχηματισμό της πολιτικής ζωής που μέχρι τότε χαρακτηριζόταν από την ιδιότυπη περιθωριοποίηση της μετεμφυλιακής αριστεράς.

Στο κείμενο γίνεται αναφορά στη συνεργασία που υποστασιοποιείται στην Αθήνα, το Περιστέρι με την απόφαση των ΕΔΑ, ΕΠΕΚ και ΔΚΕΛ να συγκροτήσουν κοινή εκλογική επιτροπή. Βάρος δίνεται και στη διαφωνία μερίδας του κόμματος των Φιλελευθέρων με τη θέση της ηγεσίας και ενδεικτικά αναφέρεται το άρθρο του Κ. Μητσοτάκη στην εφημερίδα *Κήρυξ των Χανίων* με τίτλο «γιατί διαφωνούμε» στις 18/7/1954 όπου καταγγέλλεται σύμφωνα με το κείμενο η ηγεσία του κόμματος των φιλελευθέρων ως «σύμμαχος και στυλοβάτης της κυβερνήσεως και ουραγός του Συναγερμού».

Η ανακοίνωση των ΚΚΕ και ΑΚΕ στην οποία και δομείται το κείμενο διακηρύσσει την ετοιμότητα τους «να πάρουν όλα τα μέτρα για να πραγματοποιηθεί η πιο πλατιά αντισυναγερμική πατριωτική συνεργασία με όλα τα δημοκρατικά αντισυναγερμικά κόμματα».

Γίνεται υπενθύμιση στο ότι το ΚΚΕ υπέγραψε το γνωστό σύμφωνο με τους φιλελεύθερους το 1936 με σκοπό την ματαίωση της δικτατορίας. Η στόχευση αυτού του κοινού πατριωτικού προγράμματος θα είναι η επιβίωση στον οικονομικό τομέα, η δημοκρατική ζωή, η εθνική ανεξαρτησία και η ειρήνη. Σε αυτό το στάδιο αναδεικνύεται η ανάγκη για καλύτερη οργανωτική δουλειά ως κρίσιμο στοιχείο της πολιτικής δράσης.

Προβάλλεται η θέση του Ζαχαριάδη στις 28 Οκτωβρίου του 1954 πως το ΚΚΕ δεν προβάλλει «στενές κομματικές αξιώσεις» και τονίζεται πως η 36χρονη ιστορία του Κόμματος αποτελεί τον αδιάψευστο μάρτυρα του πατριωτικού προσήμου της δράσης του.

Στο Περιοδικό *Νέος Κόσμος* τον Γενάρη του 1955 φιλοξενείται άρθρο για την ανάλυση της κατάστασης μετά τις δημοτικές εκλογές του 1954. Το συμπέρασμα των αποτελεσμάτων των εκλογών συμπυκνώνεται στην διάθεση καταδίκης του Συναγερμού και τονίζεται η διάθεση των λαϊκών στρωμάτων για ενότητα μέσα από την υπέρβαση των διχαστικών διακρίσεων. Η «αντιπαπαγική ενότητα» μετασχηματίζεται σε βάση της νέας πολιτικής πραγματικότητας και εκφράζεται μέσα από την ανάλυση του άρθρου στην επιλογή παραγόντων και κομμάτων της πολιτικής ζωής να προσδώσουν πολιτικό χαρακτήρα στις δημοτικές εκλογές τον Νοέμβρη του 1954. Εκφράζεται η αναγκαιότητα «η αντισυναγερμική εκλογική σύμπραξη με τη μορφή που εκδηλώθηκε στη δοσμένη περίπτωση των δημοτικών εκλογών πρέπει να επεκταθεί»³²⁸. Το άρθρο επισημαίνει την ηθική ευθύνη των συνιστωσών του αντισυναγερμικού στρατοπέδου να «σταθούν επικεφαλής αυτής της πάλης του λαού, να μην υποχωρήσουν από τις απειλές» ενώ κατηγορούνται οι Παπανδρέου και Βενιζέλος για διασπαστικό ρόλο στο εγχείρημα της δημοκρατικής αντισυναγερμικής ενότητας.

Στο ίδιο περιοδικό εκφράζεται η άποψη πως η συνεργασία των Βενιζέλου Παπανδρέου στις 6/2/1955 ήταν μια πολιτική συγκόλληση με αμερικανική καθοδήγηση³²⁹.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η αναφορά στο άρθρο του Ν. Ζαχαριάδη με τίτλο «Αλλαγή στο τιμόνι» που μεταδόθηκε από το ραδιοσταθμό «Ελεύθερη Ελλάδα» στις 7/2/1955 και μεταξύ άλλων γράφει. «Οι Παπανδρέου, Βενιζέλος και Παπαπολίτης ονειρεύονται να ελέγξουν την αντισυναγερμική μάζα»³³⁰. Ο Ζαχαριάδης υποστηρίζει πως οι προσδοκίες των συγκεκριμένων πολιτικών παραγόντων με όπλο την αντισυναγερμική φρασεολογία θα διαψευσθούν καθώς ο προσδιορισμός της πολιτικής στάσης του λαού δεν θα καθορισθεί σε μια αρνητική αντισυναγερμική απόφαση αλλά σε μια θετική δημοκρατική όπως οριοθετεί ο γραμματέας του ΚΚΕ. Ο Ζαχαριάδης προβάλλει το σύνθημα που επιβεβαιώνει το σκεπτικό του στη φράση «ριζική αλλαγή, δημοκρατική αλλαγή στο τιμόνι». Επιτίθεται στο πολιτικό σχήμα που εγκολπώνει τη συνεργασία Βενιζέλου Παπανδρέου και το χαρακτηρίζει «θνησιγενές» καθώς δεν έχει επαφή με την πραγματικότητα των λαϊκών στρωμάτων.

³²⁸ *Νέος κόσμος*, Γενάρης του '55

³²⁹ Ο. π.

³³⁰ Ο. π.

Τονίζει ότι η δημοκρατική αλλαγή θα επιτευχθεί μέσα από την πατριωτική δημοκρατική ενότητα για την επίτευξη της αποπομπής Παπάγου και τη στόχευση για «εκλογές με αναλογική». Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση για την σειρά αντιδράσεων που έχει προκαλέσει στους κύκλους της ΕΠΕΚ η συνεργασία που κυκλοφορεί ανάμεσα σε Παπανδρέου και Παπαπολίτη αλλά και την ανησυχία που καταγράφεται στους κύκλους της αμερικανικής πρεσβείας για την δυστοκία στη διαμόρφωση ενός πολιτικού σχήματος που θα υπονόμει την πλατιά δημοκρατική ενότητα και την πορεία προς την αλλαγή.

Τον Σεπτέμβριο του '55 ο Νέος Κόσμος φιλοξενεί στις σελίδες του ανάλυση για το πατριωτικό μέτωπο με ομώνυμο τίτλο. Τονίζεται ότι την σκυτάλη των θετικών αποτελεσμάτων στις δημοτικές του 1954 πήρε η αγωνιστική δράση των εργαζομένων και των συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων μέσα από το ενιαίο μέτωπο των συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Προβάλλεται η ανάγκη για μια πιο ενεργητική τοποθέτηση των δημοκρατικών παραγόντων της πολιτικής ζωής για τη λήψη μέτρων άμβλυνσης της κρατικής καταστολής ενώ ξεχωριστή θέση έχει η αναφορά στην συγκέντρωση στις 4/6/55 του Δημοκρατικού Κόμματος στο «Κεντρικό» της Αθήνας όπου η «οργανωτική επιτροπή μετέδιδε τα εξής συνθήματα.

- Ο συναγερμός θα φύγει μόνο με τη συνεργασία όλων των δημοκρατικών δυνάμεων.
- Όποιος διασπά τη συνεργασία και θέλει να μονοπωλήσει τον αντισυναγερμικό αγώνα ανοίγει τον δρόμο της δικτατορίας.
- Εθνική ανεξαρτησία, εσωτερική ειρήνευση και διεθνής ειρήνη.
- Να καταργηθεί ο νόμος 375, να σταματήσουν οι εκτελέσεις. Ζήτω η Γενική Αμνηστία».

Παράλληλα γίνεται αναφορά στην κατάθεση από 30 βουλευτές της αντιπολίτευσης σχεδίου νόμου για την κατάργηση του νόμου 375.

Ξεχωριστή αναφορά γίνεται στην θετική αντιμετώπιση από τον Γ. Καρτάλη των συνομιλιών ανάμεσα σε ΕΣΣΔ και Γιουγκοσλαβίας η οποία «θα φέρει τα Βαλκάνια ολόκληρα εις την οδόν της οριστικής τους ειρηνεύσεως» αλλά και στο τηλεγράφημα

στον Νεχρού τον Ιούλιο του 1955 των Καρτάλη, Αλαμανή, Αργυρόπουλου, Αθανασιάδη, Ζάκκα, Κοιμίση, Σακελλαρίου για την «ειρηνική λύση των διεθνών διαφορών». Η ευνοϊκή αυτή διάθεση αποτυπώνει τη σύμπλευση στη χάραξη μιας κοινής επιδίωξης για την επίτευξη της ουδετερότητας της Ελλάδας η οποία ουσιαστικά αποτελεί κοινό στοιχείο της γραμμής που έχει χαραχθεί ως αποτέλεσμα της συμφωνίας Ζαχαριάδη με Καρτάλη.

Η ανάλυση συνεχίζει εστιάζοντας στις δύο εστίες προβληματισμού για την πορεία συγκρότησης του πατριωτικού μετώπου το οποίο επισημαίνεται πως δεν έχει ακόμη συγκροτηθεί. Το πρώτο πρόβλημα είναι η άρνηση του συνόλου των δημοκρατικών δυνάμεων για διασφάλιση ενός minimum επιδιώξεων ως βάση προγράμματος και το δεύτερο είναι η οργανωτική αδυναμία σε επίπεδο bottom up κ top down στελέχωσης και συγκρότησης η οποία δυσχεραίνει και καθυστερεί την εξέλιξη και σε επίπεδο πολιτικής αποτελεσματικότητας σε όρους κοινωνικής επιδραστικότητας. Ωστόσο τονίζεται ότι «οι αντιδραστικοί πλουτοκρατικοί κύκλοι και οι ξένοι (αμερικανοί) τρέμουν τις εκλογές γιατί φοβούνται ότι με οποιοδήποτε εκλογικό σύστημα ο λαός, όπως έδειξαν οι εκλογές της 21-28^{ης} Νοέμβρη του 1954, θα σαρώσει τα κόμματα εκείνα που δεν θα βγουν με ένα πραγματικά πατριωτικό πρόγραμμα.... Η λύση των εκλογών παρουσιάζει πολλές δυσχέρειες γιατί μέχρι τώρα δεν κατάφεραν να μαγειρέψουν την διάδοχη κατάσταση, το διάδοχο σχήμα». Η εκτίμηση του Κόμματος είναι πως η αποτυχία των Παπανδρέου και Βενιζέλου να ηγηθούν με αξιώσεις και επίδραση στο πολιτικό ακροατήριο του Κέντρου διαμορφώνει συνθήκες που θα ευνοήσουν την συνένωση του συνόλου των πατριωτικών δυνάμεων. Η ανάλυση αυτή καταλήγει στο ότι «σήμερα υπάρχουν όλες οι δυνατότητες και οι προϋποθέσεις να πραγματοποιηθεί το πατριωτικό μέτωπο πάνω στην πιο πλατιά βάση. Το ΚΚΕ βοηθά με όλες τις δυνάμεις του τη συνένωση όλων των πατριωτικών δυνάμεων υπερνικώντας όλα τα εμπόδια, δυσκολίες, προκαταλήψεις και χωρίς να βάλει στενόκαρδους κομματικούς υπολογισμούς! Το ΚΚΕ θα υποστηρίξει κάθε πρωτοβουλία και κίνηση, από οπουδήποτε και εάν προέρχεται για να αντιμετωπίσει δραστικά μέτρα ο συναγερμός και οι υποψήφιοι δικτάτορες». Η ανησυχία για θεσμική εκτροπή και επιβολή δικτατορίας είναι διάχυτη στα κείμενα των θέσεων του Κόμματος και απηχούν την αντίληψη ότι το Παλάτι, ο Στρατός και οι Αμερικανοί δεν θα διστάσουν να προχωρήσουν σε μια τέτοια κίνηση ένα καταλήξουν στην εκτίμηση ότι δεν ελέγχουν τις πολιτικές εξελίξεις.

Σε άρθρο του στον *Νέο Κόσμο* τον Οκτώβρη του 1955 ο Ν. Ζαχαριάδης συσχετίζει την κρίση της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας με την ανάγκη δημοκρατικής αλλαγής. Τονίζει ότι η Ελλάδα «χρειάζεται μια πολιτική αυτοτέλειας, ανεξαρτησίας και δυνατότητας για ελεύθερη ανάπτυξη και προοπτική». Κρίσιμο ρόλο στην προσπάθεια αυτή αποδίδει στην συνεργασία με τα πολιτικά κόμματα τα οποία καλεί στον σχηματισμό μιας κοινής επιτροπής συντονισμού αγώνα καθώς τίθεται όλο και πιο δυναμικά το θέμα της παραίτησης της κυβέρνησης με αφορμή τη διαχείριση στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής από το σύνολο της Αντιπολίτευσης. Ο Ζαχαριάδης έχοντας επίγνωση ότι το 1956 θα είναι εκλογική χρονιά διατρανώνει την πεποίθηση του ότι «φουντώνει το λαϊκό κίνημα, η λαϊκή ενότητα για εθνική εξωτερική πολιτική» και την έκβαση του εγχειρήματος θα την κρίνει «η λαϊκή αγωνιστική οργάνωση και πάλι από τα κάτω και ο συντονισμός των προσπαθειών του πολιτικού κόσμου από τα πάνω».

Παρατηρούμε ότι αυτή η διάκριση στην πολιτική στόχευση λαϊκής βάσης και κορυφής αστικού πολιτικού στρατοπέδου αισθητοποιείται στην διακήρυξη της αναγκαιότητας για εξωκοινοβουλευτική λαϊκή κινητοποίηση και κοινοβουλευτική παρουσία που θα χαρακτηρίζεται από το πρόσημο της πλατιάς συνεργασίας του δημοκρατικού κόσμου και της αποδόμησης του κυβερνητικού στρατοπέδου. Είναι φανερό η διάθεση του Ζαχαριάδη να διαμορφώσει συνθήκες μαζικής κινητοποίησης σε συνδυασμό με την απαγκίστρωση του δημοκρατικού πολιτικού κόσμου από μια μετριοπαθή σύγκρουση με την κυβερνητική Δεξιά αλλά τον μετασχηματισμό της όσμωσης που ήδη έχει ξεκινήσει από το '53 σε μια νέα πολιτική πραγματικότητα όπου η ηγεσία του δημοκρατικού κέντρου θα συναντηθεί με τις προσδοκίες και τα αιτήματα των λαϊκών στρωμάτων που αποτελούν τη συνέχεια του κοινωνικού και πολιτικού ρεύματος που διαμορφώθηκε μέσα από τις τάξεις του ΕΑΜ στη δεκαετία του 1940 και θα αποκαταστήσει την επικοινωνία και επαφή της κομμουνιστικής Αριστεράς με την πολιτική ζωή απεμπλέκοντας την από την ιδιότυπη απομόνωση στην οποία είχε περιέλθει μετεμφυλιακά.

Η φράση του είναι χαρακτηριστική «η παλλαϊκή αυτή συμφωνία πρέπει να είναι πρόσταγμα για τον πολιτικό κόσμο της χώρας. Να αφήσει στην πάντα τις άλλες διαφορές του, να προτάξει το εθνικό ζήτημα και να συνεργαστεί».

Η πατριωτική δημοκρατική αλλαγή του Μ. Πορφυρογέννη

Ο Μ. Πορφυρογέννης στην ανάλυση³³¹ την οποία κάνει αναδεικνύει ως διακύβευμα την «ανάγκη να φύγει ο συναγερμός από την εξουσία» ενώ προχωρά στη διαπίστωση πως τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής δημιουργούν δυσκολίες στη διαχείριση των σχέσεων της κυβέρνησης με τον αμερικανικό παράγοντα. Εστιάζει στην αδυναμία συγκρότησης μιας πλατιάς δημοκρατικής συμμαχίας στα βήματα του επιτυχούς εκλογικού σχηματισμού στις δημοτικές εκλογές του 1954 και οριοθετεί ως υπεύθυνους τους Βενιζέλο και Παπανδρέου. Αποκορύφωμα θεωρεί την άρνηση του Βενιζέλου να συνεργαστεί ακόμη και στις εκλογές των νομαρχιακών συμβούλων παρά το γεγονός ότι το ΚΚΕ δεν έθετε κανένα όρο *a priori*. Θεωρεί πως ο διαχωρισμός των πολιτών σε εθνικόφρονες και μη αισθητοποιεί την πολιτική επιλογή του Θρόνου και του Συναγερμού και τονίζει πως το ΚΚΕ είναι πρόθυμο να βοηθήσει για την επίτευξη της εθνικής ενότητας.

Στο τεύχος του Δεκεμβρίου του 1955 ο Ζαχαριάδης με τίτλο *η Εθνική κρίση στην Ελλάδα* γράφει πως η επιλογή της αναλογικής ως αίτημα πρέπει να κυριαρχήσει στις πολιτικές θέσεις της αντιπολίτευσης. Ωστόσο επισημαίνει ότι οι θέσεις των Βενιζέλου για προσχώρηση των άλλων δυνάμεων στο κόμμα του και Παπανδρέου για απόκρουση της πολιτικής ίσης φιλίας «δυσκολεύουν πολύ τη δημιουργία παράταξης, της αναλογικής». Ο Ζαχαριάδης τους χαρακτηρίζει ως «γνωστούς παράγοντες της αντιπολιτευτικής συμπολίτευσης» οι οποίοι αποπειρώνται να υπονομεύσουν την προσπάθεια για πατριωτική δημοκρατική συνεργασία. Τονίζει ότι αυτές οι ενέργειες είναι «αντιδημοκρατικές μανούβρες» που προκαλούν τις αντιδράσεις στο δημοκρατικό χώρο οι οποίες εκφράστηκαν με τη δημιουργία της Κίνησης Εθνικής Δημοκρατικής Πρωτοβουλίας η οποία «κρατά την απαραίτητη δημοκρατική συνέπεια πάνω στα φλέγοντα ζητήματα». Ο Ζαχαριάδης υποστηρίζει με βεβαιότητα τη θέση πως οι λαϊκές δυνάμεις θα ακολουθήσουν το εγχείρημα αυτό εφόσον «σταθεί με συνέπεια στις αρχές που διακηρύσσει». Οι προϋποθέσεις και η λαϊκή διάθεση στα μάτια του Γραμματέα της ΚΕ του ΚΚΕ είναι αισθητές και το μόνο που απομένει είναι «η δημοκρατική ηγεσία να σταθεί στο ύψος των λαϊκών προσδοκιών».

Στις 20/12/1955 έλαβε χώρα συγκέντρωση της επιτροπής Εθνικής Δημοκρατικής Πρωτοβουλίας στην οποία συμμετείχαν πάνω από 100 βουλευτές και πολιτευτές της

³³¹ *Νέος κόσμος*, Οκτώβρης του 1955

ΦΔΕ, των Φιλελευθέρων, της ΕΠΕΚ, της ΕΔΑ, του ΔΚΕΛ και του Ριζοσπαστικού κόμματος. Εξελέγη προσωρινή κεντρική επιτροπή της Κίνησης Εθνικής Δημοκρατικής Πρωτοβουλίας από τους : Αργυρόπουλο, Πιστολάκη, Σαπουνάκη, Αλαμανή, Μυτιληναίο, Στρατή, Τζατζάνη, Μανέτα, Γιαννοκόστα και Βουλοδήμο με σκοπό την ενδυνάμωση της προσπάθειας για κινητοποίηση του συνόλου των δημοκρατικών δυνάμεων.

10.5. Οι θέσεις Ζαχαριάδη στις αρχές του 1956 και οι διεργασίες που ακολουθούν

Ο Ζαχαριάδης σε συνέντευξη του στις εφημερίδες της Αθήνας τον Γενάρη του 1956 (11/1/1956) και η οποία καταγράφεται στο τεύχος Φεβρουαρίου του *Νέου Κόσμου* τονίζει πως η Αλλαγή είναι το θεμελιώδες αιτούμενο της πολιτικής πραγματικότητας.

«Αν ο πολιτικός κόσμος συμφωνήσει ότι οι εκλογές της 19^{ης} Φεβρουαρίου του 1956 επιβάλλεται να δοθεί αποκλειστικά και ενιαία η μάχη ενάντια στην καραμανλίδικη στρέβλωση και νόθευση της πολιτικής ζωής, το ΚΚΕ συμφωνεί απολύτως. Και θα πάρει μέρος στη μάχη αυτή με όλες του τις δυνάμεις χωρίς να προβάλλει καμία άλλη αξίωση. Όταν σαρωθεί το σημερινό κύριο εμπόδιο στο δρόμο για την αλλαγή τότε ο λαός θα μπορέσει με την αναλογική να αποφανθεί για το ποιόν και τον βαθμό της Αλλαγής. Πρωταρχικό και βασικό είναι να βρούμε για τις εκλογές της 19^{ης} Φλεβάρη κοινή γλώσσα με όλους όσους αποκρούουν τον πρωτοφανή εκβιασμό και την παραποίηση του εθνικού συμφέροντος που επιχειρεί ο Καραμανλής και οι Αμερικανοί».

Με εντυπωσιακή επιλογή λέξεων προτάσσει το διακύβευμα. Την αλλαγή του κυβερνητικού σχηματισμού. Φωνή λαού – φωνή θεού τονίζει και απαντά πως στο πρόσταγμα αυτό το ΚΚΕ δηλώνει παρών. Διαβεβαιώνει ότι «θα κάνουμε όλα όσα περνούν από το χέρι μας» για την επιτυχία του εγχειρήματος της ενοποίησης και χαρακτηρίζει το 1955 ως έτος αφύπνισης που θα δώσει τη θέση του στο 1956, έτος λαϊκής θύελλας. Η δημοκρατική σύμπραξη από τα «πάνω» με την οργάνωση και πάλη του λαού θα επιφέρει την πραγματοποίηση της Αλλαγής.

Το διάστημα που ακολουθεί τις εκλογές του 1956 είναι αυτό που χαρακτηρίζεται από την αδυναμία των συνιστωσών της Δ.Ε να μετασχηματίσουν σε ενοποιητικό αποτέλεσμα την πολιτική γραμμή και στόχευση ενώ παράλληλα το ΚΚΕ

κλυδωνίζεται από τους τριγμούς που θα προκαλέσει η έκτη πλατιά ολομέλεια που θα αποτελέσει την απαρχή της πολιτικής εκπαραθύρωσης του Ζαχαριάδη. Η 6^η πλατιά ολομέλεια και οι θέσεις που υιοθετεί αποτυπώνονται στις γραμμές του Νέου Κόσμου τον Απρίλη – Μάιο του 1956.

Ασκείται ιδιαίτερη κριτική στην επιλογή μιας επαναστατικής γραμμής μετά την ήττα του εμφυλίου και ιδιαίτερα ασκείται κριτική στη επιλογή της 3^{ης} Συνδιάσκεψης του 1950 να διατυπώσει το σύνθημα για λαϊκό μέτωπο για το οποίο ασκείται η κριτική στον Ζαχαριάδη ότι κατέληξε να αφυδατώσει στην πράξη ως εγχείρημα καθώς θα επιδιώξει να «αποξενώσει όλους τους κεντρωτικούς και ψευτοσοσιαλιστικούς ρεφορμιστικούς αγροτοκάπηλους» με συνέπεια να απομονώσει και να αποξενώσει όλους όσους έπρεπε να συμμετέχουν στη συγκρότηση του μετώπου αυτού³³². Επιπλέον του ασκείται κριτική για την επιλογή της 4^{ης} Πλατιάς Ολομέλειας του 1953 να ψηφίσει Σχέδιο Προγράμματος το οποίο δομείται στην επιλογή των εθνικοποιήσεων και της «παλλαϊκής ιδιοκτησίας», επιλογή που σύμφωνα με το κείμενο των συμπερασμάτων θα οδηγούσε στην απομόνωση της εργατικής τάξης από τα πλατιά λαϊκά στρώματα και την αγροτιά. Η επιλογή της σοσιαλιστικής επανάστασης ως άμεσος προγραμματικός σκοπός χαρακτηρίστηκε ως λανθασμένη ήδη από το 1954 αλλά η σύγχυση που δημιούργησε διαμόρφωσε λανθασμένες εκτιμήσεις για τις θέσεις του κόμματος απέναντι στις μεσαίες τάξεις³³³. Η κριτική για την εχθρική στάση απέναντι στον Πλαστήρα το 1952 με βάση τη στρατηγική της επίθεσης ενάντια στα «ψευτοδημοκρατικά κόμματα» υιοθετεί τον χαρακτηρισμό «λαθεμένη» για την πολιτική που είχε υιοθετηθεί.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάλυση για τα προβλήματα του πατριωτικού μετώπου που παρατίθεται έχει η επισήμανση ότι η συνεργασία του δημοκρατικού κέντρου με την Αριστερά δεν συνετέλεσε στην στροφή μερίδας του εκλογικού του ακροατηρίου στην Δεξιά. Τονίζεται μάλιστα πως αν οι δυνάμεις και οι παράγοντες του Κέντρου δεν είχαν υιοθετήσει απολογητικό λόγο όσον αφορά τον εθνικό χαρακτήρα της συνεργασίας της Δ.Ε θα είχαν επιτευχθεί καλύτερες εκλογικές επιδόσεις. Επιπρόσθετα δίνεται βάρος στην ανάγκη η όποια κριτική στάση να λαμβάνει υπόψη τις την ανάγκη διαφύλαξης των ισορροπιών με το Κέντρο. Ενδεικτικά καταγράφεται η προτροπή «δεν πρέπει να βιαζόμαστε να βγάλουμε γενικά συμπεράσματα και δεν

³³²Συμπεράσματα της 6^{ης} πλατιάς ολομέλειας σελίδα 4

³³³Νέος κόσμος, Ιούλιος 1956

πρέπει να καταφεύγουμε σε χαρακτηρισμούς σαν λ.χ Ιούδα της Δημοκρατίας για τον Βενιζέλο, που μόνο τους αντιπάλους της ενότητας των δημοκρατικών δυνάμεων θα μπορούσε να ωφελήσει. Χρειάζεται υπομονετική δουλειά για να πείσουμε... Και αυτό μπορεί να γίνει βασικά μέσα στην κοινή πάλη πάνω στα ζητήματα που κάθε φορά μας ενώνουν με τα πιο διαφορετικά στρώματα του πληθυσμού και με συμμάχους ας είναι και προσωρινοί και διστακτικοί».

Στις γραμμές αυτές διαφαίνεται η στόχευση του ΚΚΕ να διατηρήσει το momentum της εκλογικής συνεργασίας με τις δυνάμεις του Κέντρου και διαβλέπει την ανάγκη ήπιας πολιτικής στάσης προκειμένου να εξασφαλισθεί η συνέχεια και το αρραγές του μετώπου.

Στο κείμενο επιβεβαιώνεται η πολιτική της προσέγγισης των δημοκρατικών δυνάμεων, κάτι που αποτυπώνεται και στις γραμμές του Νέου Κόσμου τον Ιούλιο του 1956 όπου παρουσιάζεται η προβληματική για τη συγκρότηση του πατριωτικού μετώπου. Η επίδραση του 20^{ου} συνεδρίου του ΚΚΣΕ ανιχνεύεται με εμφανή τρόπο όπως και η νέα θεώρηση στις διπλωματικές επιλογές της ΕΣΣΔ σε σχέση με το Δυτικό στρατόπεδο και την Γιουγκοσλαβία.

Στις 25 Σεπτεμβρίου του 1956³³⁴ σε δήλωση της η ΚΕ του ΚΚΕ τονίζει πως η ενότητα των πατριωτών είναι η εθνική δημοκρατική λύση η οποία συνίσταται στην απομάκρυνση της κυβέρνησης Καραμανλή και η στήριξη κυβέρνησης με εθνικό και δημοκρατικό πρόσημο.

11.Η θεώρηση του αμερικανικού παράγοντα

Ο Γ. Καρτάλης παρουσιάζεται στις εκτιμήσεις της αμερικανικής πρεσβείας ήδη από το 1951 «αν και πιο έξυπνος και ικανός των προοδευτικών στοιχείων της ΕΠΕΚ»³³⁵ να αφήνει περιθώρια για «αμφιβολίες για τους ιδεολογικούς του προσανατολισμούς»³³⁶.

³³⁴ *Νέος κόσμος*, Οκτώβριος 1956

³³⁵ Φλάισερ Χάγκεν, «Σε αναζήτηση της Δημοκρατικής Αριστεράς στην Ελλάδα: Δυτικοί Προβληματισμοί για έναν πολυδιεκδικούμενο χώρο, 1945-1958» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*. Αθήνα 1998, σ.160.

³³⁶ *Ο.π.*, σ.174 και NARA, Rg 84, American Embassy Athens, Classified:1279/16.2/1951,350.1 ΕΠΕΚ.

Οι ΗΠΑ προκρίνουν την επιλογή της στενής παρακολούθησης του Γ. Καρτάλη, ιδιαίτερα από τη στιγμή που τίθεται επικεφαλής – συναρχηγός του ΔΚΕΛ³³⁷ καθώς οι εμβληματικές επιλογές του, αυτές της διαμόρφωσης πλαισίου συνεργασίας με την Αριστερά και η επιδίωξη της ουδετερότητας προκαλούσε έντονο προβληματισμό στην πρεσβεία. Η πρεσβεία «γνωρίζει ότι από τις εκλογές του 1950 ο Καρτάλης προσπαθεί σταθερά να αντλήσει εκλογική συνδρομή εκ μέρους των κομμουνιστικών στοιχείων στην εκλογική περιφέρεια του Βόλου-κάτι που ενίοτε το πετυχαίνει. Προφανώς βλέπει τους κομμουνιστές με το ίδιο πρίσμα όπως όλους τους άλλους δυνητικούς ψηφοφόρους, οι οποίοι με την κατάλληλη μεταχείριση θα μπορούσαν να συμβάλουν στην προώθηση των στόχων του ενώ δεν είχε διστάσει να βοηθήσει άλλου υποψηφίου της ΕΔΑ με χαρακτηριστική δολιότητα»³³⁸.

Ο Χ. Φλάισερ επισημαίνει πως η σύμπραξη με την Αριστερά αφορούσε κυρίως την εφαρμογή μέτρων πολιτικής που θα οδηγούσαν στην άμβλυνση των διώξεων για τους ηττημένους του Εμφυλίου³³⁹ ενώ ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί στον αμερικανικό παράγοντα η πιθανότητα υιοθέτησης αυτών των αντιλήψεων, με έμφαση στη ρητορική για ουδετερότητα και την άρνηση για λειτουργία στρατιωτικών βάσεων.³⁴⁰ Η ενόχληση των Αμερικανών για τη συνεργασία ΔΚΕΛ με ΕΔΑ είναι ενδεικτική του προβληματισμού τους για τη δημιουργία αυτού του σχήματος της Δ.Ε με τα πλατιά και αντιδεξιά χαρακτηριστικά³⁴¹. Η πρεσβεία «δεν επιρρίπτει ευθύνες στους Φιλελεύθερους τους οποίους δικαιολογεί ότι λειτούργησαν υπό καθεστώς πίεσης του εκλογικού νόμου ή τον Παπανδρέου ο οποίος θεωρείται ότι ενήργησε ορθώς ώστε να αποσπαστεί από την ΕΔΑ η μη κομμουνιστική μερίδα του ΕΑΜ»³⁴². Η κριτική με εμφανή διάθεση στοχοποιείται στο πρόσωπο του Καρτάλη ο οποίος λειτούργησε νομιμοποιητικά σε επίπεδο ευρύτερων πολιτικών συνεργασιών για την Αριστερά καθώς ήδη από το 1954 συνδιαλέγεται και συναλλάσσεται όπως κατηγορείται με την Αριστερά. Ουσιαστικά περιγράφεται μια win – win situation για ΔΚΕΛ και ΕΔΑ όπου το πρώτο με την πριμοδότηση που υπαγόρευε η κεντρική πολιτική γραμμή του ΚΚΕ ενισχυόταν εκλογικά και σε επίπεδο ανάδειξης βουλευτών, ενώ η ΕΔΑ

³³⁷ Φλάισερ Χάγκεν, «Σε αναζήτηση της Δημοκρατικής Αριστεράς στην Ελλάδα: Δυτικοί Προβληματισμοί για έναν πολυδιεκδικούμενο χώρο, 1945-1958» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία*, σ. 160

³³⁸ *Οπ.*, σσ. 160-61.

³³⁹ *Οπ.*, σσ. 160-61.

³⁴⁰ *Οπ.*, σσ. 160-61.

³⁴¹ *Οπ.*, σσ. 160-61.

³⁴² *Οπ.*, σσ. 160-61.

εγκολπωνόταν στο πολιτικό σύστημα ως κοινά αποδεκτή πολιτική δύναμη από μεγάλη μερίδα του αστικού πολιτικού κόσμου.

Η αμερικανική θεώρηση προχωρά σε μια χαρτογράφηση του ΔΚΕΛ³⁴³ η οποία αποτυπώνεται στο άρθρο του Χ. Φλάισερ «Σε αναζήτηση της Δημοκρατικής Αριστεράς στην Ελλάδα: Δυτικοί Προβληματισμοί για έναν πολυδιεκδικούμενο χώρο, 1945-1958» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία.*, όπου δημοσιεύεται το πρωτότυπο κείμενο³⁴⁴ (υποσημείωση 73, σ.175/NARA, Rg 59:781.00/3-2458 Conf.)

Με βάση αυτή την καταγραφή της ανάλυσης, η παρούσα εργασία προχωρά σε μια προσαρμογή και απόδοση του βασικού corpus στα ελληνικά. Η ανάλυση αυτή που σκιαγραφείται από τον αμερικανικό παράγοντα αναγνωρίζει στο ΔΚΕΛ «την ικανότητα να προσελκύει ικανό αριθμό ψηφοφόρων οι οποίοι αναγνωρίζουν το κόμμα σαν ένα φορέα με χαρακτηριστικά τέτοια στα οποία αποσκοπούσε ο ίδιος ο Καρτάλης, ως ένα κρίσιμο και κομβικό σημείο αναφοράς στην πολιτική ζωή για τη μη κομμουνιστική Αριστερά, ένα σημείο αφετηρίας και πολιτικής αγκίστρωσης για τα αποδιαρθρωμένα στοιχεία της αδύναμης οργανωτικά ελληνικής μικροαστικής τάξης των εργαζομένων, για τους οποίους ειλικρινά θεωρείται δυνατή και επιβεβλημένη η εξασθένιση και αποδόμηση της κυρίαρχης οικονομικής ολιγαρχίας, για όσους πολίτες επιζητούν ριζοσπαστικές αλλαγές στο κοινωνικό και οικονομικό σύστημα χωρίς το κίνδυνο παράδοσης των κλειδιών του οχυρού στους κομμουνιστές. Το κόμμα είναι σε μια πολιτικά ευέλικτη θέση να εξαγγέλλει απεργιακές κινητοποιήσεις σε συνεργασία με πολιτικές ομάδες είτε αριστερά είτε δεξιά της πολιτικής του οριοθέτησης. Δεν βαρύνεται από τη φθορά άσκησης εξουσίας και έχει τη δυναμική να ηγηθεί της αντιπολίτευσης. Αποτελεί την πιο ιδεατή επιλογή για όσους προκρίνουν τη μετατόπιση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής σε πιο ουδέτερες θέσεις. Αλλά η αδυναμία του μοιάζει να είναι πιο σημαντική σε αριθμούς και δυναμική συγκριτικά με τα δυνατά του σημεία. Τονίζεται ότι κληρονομεί την αρρώστια όλων των προκατόχων του στον ίδιο χώρο από τον Α Παγκόσμιο πόλεμο, την κομμουνιστική, (εισοδιστικού χαρακτήρα θα χαρακτηρίζαμε) διάβρωση εκ των έσω η οποία οδηγεί σε μια αναπόφευκτη κατάσταση ελέγχου του από τους κομμουνιστές και για αυτό όπως σε πολλές περιπτώσεις η κομμουνιστική διείσδυση θα οδηγήσει σε όχι λειτουργία αυτού του σχήματος με μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

³⁴³ *Οπ.*, σσ.160-61 και NARA, Rg 59:781.00/3-2458 Cone.

³⁴⁴ *Οπ.*, σ175, υπ73 και NARA, Rg 59:781.00/3-2458 Cone.

Επισημαίνεται ότι ένα τέτοιου τύπου κόμμα θα μπορούσε να προσελκύσει σε άλλες χώρες υποστηρικτές από τα μικροαστικά και εργατικά κοινωνικά στρώματα κερδίζοντας δυναμική αλλά στην Ελλάδα σε μια κυρίαρχα αγροτική οικονομία και κοινωνία οι τάξεις αυτές εκφράζουν μικρές ομάδες του πληθυσμού. Επικρατεί η θεώρηση ότι η συναντίληψη και συμπόρευση με την κομμουνιστική γραμμή πλήγωσε τη δυναμική του στα μάτια της πλειοψηφίας των Ελλήνων, παρά τη σημαντική αποδοχή των θέσεων του σε κάποια ζητήματα, ενώ σημαντικό μειονέκτημα εντοπίζεται στην απουσία Τύπου υποστηρικτικού στο κόμμα καθώς μόνο η Αυγή έχει να πει ένα καλό λόγο για το κόμμα. Τονίζεται πως η διείσδυση αυτή των κομμουνιστών είναι *κοινό κτήμα* για την ελληνική κοινή γνώμη η οποία παρουσιάζεται σταθερή στις δεσμεύσεις της στο Δυτικό συμμαχικό στρατόπεδο και όχι δεκτική σε μια τάση υποστήριξης μιας ομορτοουνιστικού χαρακτήρα συνεργασίας Δημοκρατών Κομμουνιστών. Το δηλητηριώδες σχόλιο είναι ότι αυτό για τους περισσότερους Έλληνες είναι το φιλί του θανάτου».

Η τελευταία επισήμανση πάντως εξηγεί την αγωνία στα επίσημα έγγραφα του ΔΚΕΛ να υποστηρίξουν τα στελέχη του δυναμικά τη διεργασία για έκδοση ενημερωτικού και πληροφοριακού φυλλαδίου καθώς είναι διάχυτη η αίσθηση της αδυναμίας επικοινωνίας του λόγου, των ιδεών και του προγράμματος σε όλο τον ελληνικό γεωγραφικό χώρο.

12. Συμπεράσματα

Το Κέντρο πλέον διακρίνεται από μια αισθητή διαφοροποίηση όσων προκρίνουν τον μετασχηματισμό του σε ένα κεντροδεξιό πολιτικό σχήμα και όσων θεωρούν πως η επιλογή του χώρου θα είναι η αναβαθμισμένη συνεργασία με την Αριστερά.

Η γραμμή αυτή καταδεικνύει ότι η διαιρετική τομή Δεξιάς-Αντιδεξιάς έχει πια μορφοποιηθεί στο πολιτικό σκηνικό, έστω και άτυπα, αλλά σίγουρα σε επίπεδο θεωρήσεων και στοχεύσεων. Η αναβίωση της διαφοροποίησης σε επίπεδο στελεχών του Κέντρου σχετικά με την κατεύθυνση του χώρου αναβιώνει τη θεώρηση που διαφοροποίησε το Κέντρο στην μεταπολεμική πραγματικότητα και η οποία εκφράστηκε emphatically με την επιλογή της Αποχής στις εκλογές του Μαρτίου του

1946. Ουσιαστικά και τότε αλλά και στη δεκαετία του 1950, σε μια άλλοτε αργή και άλλοτε εξαιρετικά συμπυκνωμένη χρονικά διεργασία, η επιλογή των δυνάμεων του Κέντρου θα οριστεί αλλά και θα ορίσει αυτούς με τους οποίους θα επιχειρήσει να συμμαχήσει ή να συγκρουστεί. Η επιλογή αυτή θα καθορίσει ουσιαστικά και τη φυσιογνωμία του Κέντρου καθώς θα διχοτομηθεί σε επίπεδο στελεχών αλλά λιγότερο σε επίπεδο λαϊκής βάσης σχετικά με το διακύβευμα είτε της «συνοδοιοπορίας» με την Αριστερά είτε με την υποστήριξη των επιλογών του συστημικού αστικού χώρου που αξιολογεί τον κομμουνισμό ως τον πιο επικίνδυνο αντίπαλο και προκρίνει στρατηγικά τη συνεργασία με τον Θρόνο. Σε αυτό το πολιτικό και κοινωνικό εκκρεμές, το Κέντρο στη πλειοψηφική του θεώρηση, τόσο στελεχειακά όσο κυρίως σε επίπεδο κοινωνικής βάσης και πολιτικού ακροατηρίου, θα οδηγηθεί σταδιακά στη σαφή αντίθεση και σύγκρουση με τη Δεξιά, αρχικά μεν ως κυριαρχική επιλογή στις εκλογές του 1956 μέσα από το σχήμα της Δ.Ε. Θα ακολουθήσει μια ενδιάμεση στροφή σε πιο συντηρητικές θεωρήσεις μετεκλογικά, με αποκορύφωμα τις εκλογές του 1958 και την εντυπωσιακή επίδοση της ΕΔΑ. Η στρατηγική όμως της Αντιδεξιάς συσπείρωσης θα επικρατήσει με emphaticό τρόπο στην περίοδο που σηματοδότησε και κυριαρχήθηκε από την εποχή του Ανένδοτου Αγώνα της Ένωσης Κέντρου υπό τον Γ. Παπανδρέου. Παράλληλα, στο διάστημα αυτό θα αναδειχθεί η σημαντική κοινωνική και πολιτική επιρροή της ΕΔΑ η οποία θα αφήσει με τρόπο έντονο το πολιτικό της αποτύπωμα στη δεκαετία του 1950 και 1960, με πιο σημαντική πολιτική επιτυχία το εκλογικό αποτέλεσμα του 1958 που την κατέταξε στη θέση της Μείζονος Αντιπολίτευσης.

Το 1953 χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία του Συναγερμού η οποία είχε αποτυπωθεί emphaticά στις εκλογές του 1952, τον κατακερματισμό των δυνάμεων του κέντρου, την αδυναμία κοινού τους πολιτικού βηματισμού και από την επίδραση του θανάτου του Στάλιν στη διαμόρφωση στρατηγικής αλλά και στους εσωτερικούς συσχετισμούς ισχύος του ΚΚΕ.

Η πλέον εμβληματική αποτύπωση της θεώρησης αυτής είναι ότι ουσιαστικά το αίτημα που αποτυπώνει την επιθυμία για Αλλαγή το οποίο και πρωτοδιατυπώθηκε από τον Ν. Πλαστήρα το 1945 θα διατρέξει οριζόντια τις κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες και θα υποστασιοποιηθεί emphaticά με το αίτημα για δημοκρατική αλλαγή που διατρανώνει η Αριστερά και η νέα ευρύτερη δημοκρατική συμμαχία που συγκροτείται μετά τη συμφωνία Ζαχαριάδη Καρτάλη στα τέλη του 1953. Διαμορφώνεται ουσιαστικά ένα υπόστρωμα πολιτικής θεώρησης που τονίζει την

ανάγκη της συμπόρευσης για Αριστερά και Κέντρο και το οποίο όπως υποστηρίζει ο Η. Νικολακόπουλος κυριάρχησε ως μοτίβο πολιτικής δράσης, ιδιαίτερα στον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αλλά και σε επίπεδο κοινωνικών διεργασιών συντελείται μια μετασχηματιστική πολιτική και κοινωνική διαδικασία η οποία σε πρώτη φάση «σπάζει» την πολιτική απομόνωση της ηττημένης μετεμφυλιακής Αριστεράς. Η εξέλιξη αυτή τοποθετεί την Αριστερά στο επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων καθώς η ενσωμάτωση της στο πεδίο της πολιτικής αντιπαράθεσης με τη κυβερνώσα συντηρητική παράταξη της προσδίδει νομιμοποίηση πολιτικά, θεσμικά και κοινωνικά σε ευρύτερα ακροατήρια. Η επένεργεια αυτής της αλλαγής θα σηματοδοτήσει και την εκρηκτική αύξηση της κοινωνικής και εκλογικής της επίδοσης καθώς η ΕΔΑ συλλαμβάνει με ευστοχία ότι το νέο αιτούμενο για την κοινωνία δεν είναι παρά η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, των συνθηκών εργασίας και της ανάκτησης της κανονικότητας στην καθημερινότητα με την επίτευξη της ομαλότητας στην πολιτική ζωή. Η διασύνδεση με το πιο ζωντανό κομμάτι της κοινωνίας, τη νεολαία, θα λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά στην απήχηση της δυναμικής αυτής θεώρησης. Η δυναμική αυτή θα εκφραστεί και από το εγχείρημα του ΔΚΕΛ να διαδεχθεί την ΕΠΕΚ με ένα εκσυγχρονισμένο και με δημοκρατικό πρόσημο και κοινωνική αναφορά κεντροαριστερό πολιτικό σχήμα. Η συνεργασία ΕΔΑ ΔΚΕΛ θα σημειώσει εμφατικά την πρώτη της νίκη στις δημοτικές εκλογές του 1954 και θα διαμορφώσει τον οδικό χάρτη που θα οδηγήσει στον «γιγαντιαίο συνασπισμό», τη Δ.Ε τον Φεβρουάριο του 1956, εγχείρημα που θα αποσπάσει την πλειοψηφία των ψήφων αλλά όχι και των εδρών του κοινοβουλίου, εγχείρημα που απετέλεσε την πιο οργανωμένη και απειλητική πολιτική εκδοχή αντιπάλου πόλου για το σύστημα εξουσίας της συντηρητικής παράταξης και του Θρόνου σε αυτό το πρώτο μετεμφυλιακό πολιτικό διάστημα. Η αποτυχία της ΔΕ και η απίσχναση της δυναμικής του εγχειρήματος του ΔΚΕΛ εξαιτίας της απώλειας των δύο ηγετών του το 1956 και 1957, σε συνδυασμό με την στροφή των υπολοίπων παραγόντων του Κέντρου σε πιο συντηρητικές επιλογές και θέσεις θα διαμορφώσει τις συνθήκες που θα δώσουν στην ΕΔΑ την ευκαιρία εννέα χρόνια μετά την ήττα του εμφυλίου να επιστρέψει θεαματικά στο πολιτικό σκηνικό ως μείζονα αξιωματική αντιπολίτευση. Η διαιρετική τομή που χαραχθηκε στο δίλημμα της αποχής τον Μάρτιο του 1946 επανέρχεται άλλοτε υποβόσκουσα και άλλοτε πιο εμφατικά και η περίπτωση του ευρύτερου δημόκριτικού μετώπου συνεργασίας το 1956 αποτελεί εμβληματική προσπάθεια αυτού του περιεχομένου και αυτής της στόχευσης. Η έννοια της αλλαγής διατρέχει τις

προσπάθειες αυτές και συγκροτεί εμφατική απόπειρα εκπαράθρωσης της συντηρητικής παράταξης από την εξουσία στη δεκαετία του 1950.

Σε ανακοίνωση της στις 29/1/1956 η Δ.Ε της ΕΔΑ τονίζει πως κινήθηκε με πνεύμα ανιδιοτέλειας ενώ πιστώνει στα στελέχη της ΕΔΠ» το ότι υπήρξαν οι πρόδρομοι της ενότητας»³⁴⁵ ενώ με ανακοίνωση της στις 2/2/1956 τονίζει πως αποτελεί το πρώτο παράδειγμα στην Ευρώπη μιας τέτοιας συνεργασίας³⁴⁶.

Ο Ι.Πασαλίδης στην εισήγηση του στη Δ.Ε της ΕΔΑ στην Α Πανελλαδική της Συνδιάσκεψη³⁴⁷ τονίζει τη σημασία του στόχου της εθνικής δημοκρατικής αλλαγής, « η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για το άνοιγμα του δρόμου προς την αλλαγή».

Η διεξαγωγή του 20^{ου} Συνεδρίου του ΚΚΣΕ τον Φεβρουάριο του 1956 προχωρά την πολιτική διαδικασία της αποσταλινοποίησης στα πλαίσια των δυνατοτήτων του διάδοχου συστήματος εξουσίας. Στο πλαίσιο αυτό η 6^η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ προχωρά τον Μάρτιο του 1956 στην καθαίρεση του Ν. Ζαχαριάδη από τη θέση του γραμματέα της ΚΕ του κόμματος. Οι εσωκομματικές αναταράξεις θα καταστήσουν το κόμμα πιο εσωστρεφές και λιγότερο αποτελεσματικό στη διαχείριση της σχέσης του με την ελληνική πολιτική πραγματικότητα. Δημιουργείται χώρος μεγαλύτερης αυτονομίας για την ΕΔΑ η οποία έχοντας απαγκιστρωθεί από την πολιτική απομόνωση μέσω του εγχειρήματος των συνεργασιών και με πρόταγμα το κυρίαρχο στην κοινωνία αίτημα για βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας παράλληλα με τον εκδημοκρατισμό θα αναδειχθεί σταδιακά σε κυρίαρχη επιλογή ενός τμήματος της κοινωνίας με προοδευτικό πρόσημο, εξέλιξη που θα αποτυπωθεί εμφατικά στις εκλογές του 1958. Στο μεσοδιάστημα που προηγείται και μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1957 που αποτελεί το χρονικό όριο της εργασίας αυτής το Κέντρο χαρακτηρίζεται από την επιλογή της αποστασιοποίησης από τη συνεργασία με την Αριστερά και την τάση διαμόρφωσης των κατάλληλων προϋποθέσεων για την ενοποιητική σχετικά με αυτόν τον χώρο διαδικασία.

Η επιτυχία της στρατηγικής για συμπόρευση που οραματίστηκαν οι Καρτάλης και Ζαχαριάδης-Πορφυρογένης αναβίωσε την ισχύ της διαιρετικής τομής Δεξιάς

³⁴⁵ Τρίκκας Τάσος, *ΕΔΑ 1951 – 1967, Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς, Τόμος Α, Η Ανασυγκρότηση, Τόμος Β, Η Δεκαετία των Άκρων*, σ.357

³⁴⁶ Ο.π., σ. 358

³⁴⁷ Ο.π., σ. 358

Αντιδεξιάς η οποία ήδη είχε αναδειχθεί και με το ζήτημα της αποχής από τις εκλογές του 1946 και τη στάση στο δημοψήφισμα για το πολιτειακό. Μπορεί να θεωρηθεί ως μια πολιτική επιλογή η οποία χαρακτηρίστηκε παρά τις διαφωνίες και τις συγκρούσεις σε ισχυρό πολιτικό μοτίβο με ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα στις εκλογικές μάχες για την Τοπική Αυτοδιοίκηση στις δεκαετίες που διαδέχτηκαν τη διαμόρφωση αυτής της συμφωνίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1953

ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΣΒΩΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	Καθηγητής Πανεπιστημίου
ΚΑΡΤΑΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	τ. Υπουργός
ΑΛΑΜΑΝΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ	Βουλευτής τ. Υπουργός

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΣΚΟΥΤΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	τ. Υπουργός
ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΚΩΝ/ΤΙΝΟΣ	Δικηγόρος – Πρόεδρος Δημ.– Συμβουλίου Πειραιώς
ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ ΚΩΝ/ΤΙΝΟΣ	Δικηγόρος – τ. Υπουργός
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Βουλευτής τ. Υπουργός
ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΕΛΙΟΣ	Δικηγόρος – τ. Βουλευτής
ΖΑΚΚΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	τ. Βουλευτής και Υπουργός
ΠΑΛΑΣΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	τ. Βουλευτής
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ	Δικηγόρος, Δημ. Συμβ. Αθηνών
ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ	Δικηγόρος
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ	Δικηγόρος
ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Συνδικαλιστής – τ. Γερουσιαστής
ΤΑΡΠΑΖΗΣ ΓΕΩΡΙΟΣ	τ. Βουλευτής και Γενικός Διοικητής
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΣ	
ΑΛΑΜΑΝΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ	Βουλευτής Καρδίτσας – Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος
ΒΑΣΑΡΔΑΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ	Βουλευτής Καρδίτσας
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Βουλευτής Σάμου Ικαρίας
ΚΟΡΑΚΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Βουλευτής Ελασσόνας
ΡΙΖΙΩΤΗΣ ΙΑΣΩΝ	Βουλευτής Φαρσάλων

ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 56

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΚΑΡΤΑΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Πρόεδρος Κ.Ε.-Βουλευτής – π. Υπουργός

ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ Πρόεδρος Δημ. Συμβ.

ΑΛΑΜΑΝΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ Βουλευτής-τ. Υπουργός

ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ ΚΩΣΤΑΣ Βουλευτής-τ. Υπουργός

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Βουλευτής – τ. Υπουργός

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΕΛΙΟΣ τ. Βουλευτής

ΖΑΚΚΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ Βουλευτής – τ. Υπουργός

ΠΑΛΑΣΚΑΣ ΓΕΩΡΙΟΣ Βουλευτής

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ Δημοτ. Συμβ. Αθηνών

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ Πολιτευτής

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Βουλευτής- τ. Γερουσιαστής

ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ Πολιτευτής

ΤΑΡΠΑΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Βουλευτής- τ. Γεν. Διοικητής

Γραφεία Κ.Ε. Ακαδημίας 34 – Αθήναι.

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

ΚΑΡΤΑΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ-	Αρχηγός Κ.Ο. – Μαγνησίας – Λαρίσσης .
ΚΟΡΑΚΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Μαγνησίας – Λαρίσσης
ΡΙΖΙΩΤΗΣ ΙΑΣΩΝ	Μαγνησίας – Λαρίσσης
ΣΚΥΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ	Μαγνησία – Λαρίσσης
ΑΛΑΜΑΝΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ	Τρικκάλων – Καρδίτσης
ΒΑΣΑΡΔΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ	Τρικκάλων – Καρδίτσης
ΤΑΡΠΑΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Τρικκάλων – Καρδίτσης
ΠΙΣΠΑΣ ΜΙΧΑΗΛ	Τρικκάλων – Καρδίτσης
ΚΡΟΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Άρτης – Πρεβέζης – Λευκάδος
ΜΕΛΑΝΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Θεσπρωτίας – Ιωαννίνων
ΠΑΛΑΣΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Θεσπρωτίας – Ιωαννίνων
ΠΑΛΗΝΟΣ ΜΙΧ. (ΜΙΜΗΣ)	Λέσβου
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Ικαρίας – Σάμου
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΒΑΣΙΛ.	Σερρών
ΖΑΚΚΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	Αθηνών
ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	Αθηνών
Συμπράττοντες με την Κ.Ο.	
ΜΠΡΕΔΗΜΑΣ ΗΛΙΑΣ	Αθηνών
ΒΟΥΛΟΔΗΜΟΣ ΑΝΑΣΤ.	Πειραιώς και Νήσων
ΤΖΑΝΝΕΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓ.	Πειραιώς και Νήσων

Αίθουσα Βουλής αρ. 66

Βιβλιογραφία

Αλιβιζάτος Ν., *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση (1922 – 1974), Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1983.

Αναστασάκος Σ., *Ο Πλαστήρας και η εποχή του, 1933 – 1953, Τόμος Γ*, Επικαιρότητα, Αθήνα, 2009.

Βερναρδάκης Χρ., Μαυρής Γ., *Κόμματα και κοινωνικές συμμαχίες στην προδικτατορική Ελλάδα*, Εξάντας, Αθήνα, 1991.

Γιανουλόπουλος Γ., *Ο μεταπολεμικός κόσμος, Ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία (1945 – 1963)*, Παπαζήσης, Αθήνα, 1992.

Γρηγοριάδης Σ., *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας 1941 – 1974, Εμφύλιος – Ανένδοτος 1945 – 1967*, Τόμος Β', Εισαγωγή: Γιώργος Μαργαρίτης, Polaris, Αθήνα, 2010.

Δαφνής Γρ., *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος*, Ίκαρος, Αθήνα, 1970.

Δέδε Κατερίνα *Ο σύντομος πολιτικός βίος της ΕΠΕΚ. Η ανάδυση του Κέντρου στη μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Αθήνα, 2016,

Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η δύσκολη δημοκρατία, Σαράντα χρόνια από το θάνατό του*, Αθήνα, 1998.

Ηλιού Φίλιππος, *Δημοκρατικές Συγκλίσεις και συμμαχίες. Ο Γ. Καρτάλης και οι έλληνες κομμουνιστές μετά τον εμφύλιο πόλεμο*, Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005,

Ηλιού Φίλιππος, *Μιλτιάδης Πορφυρογένης: το πορτρέτο ενός κομμουνιστή ηγέτη*, Αρχαιοτάξιο τ.7, Μάιος 2005

Καραγιάννης Σ., *Ο κεντρικός πολιτικός χώρος στη μεταπολεμική Ελλάδα (1944 – 1961), Διάγνωση – Οριοθέτηση – Ερμηνεία*, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα, 1984.

Couloumbis T., Greek political reaction to American and NATO influences, New Haven and London Yale University Press, 1966

Λεονταρίτης Γ. Α., *Ανάμεσα στα δύο άκρα, Η πορεία του Κέντρου 1946 – 1967*, Εστία, Αθήνα, 1992.

Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1952 – 1955*, Τόμος Β' Παπαζήσης, Αθήνα, 1978.

Λιναρδάτος Σπ., *Από τον εμφύλιο στη χούντα, 1955 – 1961*, Τόμος Γ', Παπαζήσης, Αθήνα, 1978.

Λυμπεράτος Μ., *Από το ΕΑΜ στην ΕΔΑ, Η ραγδαία ανασυγκρότηση της Ελληνικής Αριστεράς και οι μετεμφυλιακές πολιτικές αναγκαιότητες*, Στοχαστής, Αθήνα, 2011.

Λυμπεράτος Μ., *Μετά τον Εμφύλιο, Πολιτικές διαδικασίες και κοινωνική πόλωση στις απαρχές της προδικτατορικής περιόδου*, Νότιος άνεμος, Αθήνα, 2015.

Meynaud J., Μερλόπουλος Π. (μετάφραση, επιμέλεια), Νοταράς Γ., *Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα*, Μπάϋρον, Αθήνα, 1974.

Νικολακόπουλος Η., *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, Πατάκης, Αθήνα, 2015.

Νικολακόπουλος Ηλίας, *Γεώργιος Καρτάλης-Μιλτιάδης Πορφυρογένης-παραλληλισμοί: Αρχαιοτάξιο τ.7*, Μάιος 2005,

Ηλίας Νικολακόπουλος, «Η πολιτική πορεία του Σ.Βενιζέλου, 1952-1961: Το κύκνειο άσμα του κόμματος Φιλελευθέρων», στο συλλογικό: Τάσος Σακελλαρόπουλος, Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμ), *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος, Η πολιτική διαδρομή, Το πρόσωπο, Η εποχή*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ.Βενιζέλος», Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 2009,

Παπαθανασίου Ιωάννα, *Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά: Αρχείο, 1951-1967*, Θεμέλιο, Αθήνα, 2001.

Πασχαλούδη Ε., *Ένας πόλεμος χωρίς τέλος, Η δεκαετία του 1940 στον πολιτικό λόγο, 1950 – 1967*, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2010.

Πετρίδης Π., Αναστασιάδης Γ. (Εισαγωγή – επιμέλεια), *Γεώργιος Παπανδρέου, 60 Χρόνια παρουσίας και δράσης στην πολιτική ζωή*, Πνευματικό Ίδρυμα Γεωργίου Α. Παπανδρέου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1994.

Πετρίδης Π., Αναστασιάδης Γ. (Εισαγωγή – επιμέλεια), *Γεώργιος Παπανδρέου, Ο πολιτικός λόγος*, Πνευματικό Ίδρυμα Γεωργίου Α. Παπανδρέου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1995.

Πυρομάγλου Κομνηνός., *Ο Καρτάλης και η εποχή του 1934 – 1957. Τόμος Α*, 1965.

Ριζάς Σ., *Η Ελληνική Πολιτική μετά τον Εμφύλιο, Κοινοβουλευτισμός και Δικτατορία*. Καστανιώτης, Αθήνα, 2008.

Ριζάς Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Καστανιώτης, Αθήνα, 2008.

Σεφέρης Γιώργος, *Μέρες Ζ΄*, Αθήνα 1990

Σακελλαρόπουλος Τ., Χατζηβασιλείου Ευ. (Επιμέλεια), *Σοφοκλής Ελευθερίου*

Βενιζέλος, Η πολιτική διαδρομή, Το πρόσωπο, Η εποχή, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών “Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος”, Χανιά, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 2009.

Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Η ελληνική τραγωδία: από την απελευθέρωση ως τους συνταγματάρχες*, Λιβάνης, Αθήνα, 1981

Τρίκκας Τ., *ΕΔΑ 1951 – 1967, Το νέο πρόσωπο της Αριστεράς, Τόμος Α, Η Ανασυγκρότηση, Τόμος Β, Η Δεκαετία των Άκρων*, Θεμέλιο, Αθήνα, 2009.

Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία. Αθήνα 1998

- Καρτάλης Γιάννης, «Ο Γ. Καρτάλης και η εποχή του»
- Λιναρδάτος Σπ, «Ο Γ.Καρτάλης και η Αριστερά»
- Νικολακόπουλος Η, «Το Δ.Κ.Ε.Λ. Μια προσπάθεια για την κομματική συγκρότηση της Κεντροαριστεράς» στο *Ο Γεώργιος Καρτάλης και η Δύσκολη Δημοκρατία* Αθήνα 1998,
- Παπαστρατης Προκόπης, «Ο Γ. Καρτάλης στην Κατοχή»
- Φλάισερ Χάγκεν «Σε αναζήτηση της δημοκρατικής αριστεράς στην Ελλάδα»
- Μαθιόπουλος Βάσος: Πώς έβλεπε το ρόλο της Ελλάδος μέσα στην Ευρώπη ο Γ. Καρτάλης .

- Βέργου Πηνελόπη «Δημοτικές Εκλογές 1954: Ένα κεντροαριστερό πείραμα στον Βόλο»

ΠΗΓΕΣ.

ΑΡΧΕΙΑ

ΑΡΧΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ (ΑΣΚΙ)

Αρχεία

ΚΚΕ

ΕΔΑ,

Στρατή Σωμερίτη/Αταξινόμητο

Η 5η Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΕ, 25-28 Δεκέμβρη 1955, Έκδοση της ΚΕ του ΚΚΕ, 1955

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ (ΔΗΚΙ) ΒΟΛΟΥ.

Αρχείο Οικογένειας Καρτάλη,

Αρχείο Γ. Καρτάλη

Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΕΛΙΑ)

Αρχείο Σ. Αλαμανή.

Ιστορικό Αρχείο Μουσείου Μπενάκη

Αρχείο Ν. Πλαστήρα.

Περιοδικά

Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας, Αρχαιοτάξιο, Τεύχος 3, Μάιος 2001, Θεμέλιο, Αθήνα.

Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας, Αρχαιοτάξιο, Τεύχος 7, Μάιος 2005, Θεμέλιο, Αθήνα.

Νέος Κόσμος,

Δημοκρατική Πορεία

Το ΚΚΕ, Επίσημα κείμενα, Το Κομμουνιστικό Κόμμα της Ελλάδας, τεύχος 7/1949-1955, Σύγχρονη Εποχή, 1995

Εφημερίδες

Το Βήμα

Ελευθερία

Θεσσαλία

Προοδευτική Αλλαγή

Προοδευτικός Φιλελεύθερος

Ταχυδρόμος

Αυγή

Η Προοδευτική

Θάρρος

Μακεδονία

Τα Νέα Το δημοκρατικό βήμα

Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων

Επίσημα Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Βουλής (ΕΠΣΒ), Συνεδριάσεις των ετών 1950 – 1967.

Άρθρογραφία

Νικολακόπουλος Ηλίας, «Γ. Καρτάλης : ο πολιτικός που αδικήθηκε από την εποχή του» στα *Νέα*, 15/1/2000.

Παπαγιαννίδης Α, *Από τον Γεώργιο Καρτάλη στον Ν. Χριστοδουλάκη, Ναυτεμπορική*, 16/11/2017.

Νικολάου Νίκος, *Ο αριστοκράτης πολιτικός που σταθεροποίησε την οικονομία, Καθημερινή*, 1/12/2007

